

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Největší Čech je Magor

Biografie Ivana Martina Jirouse

Vypracovala: Veronika Moravcová

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

České Budějovice 2017

Považuji za svoji milou povinnost touto formou poděkovat vedoucímu bakalářské práce **prof. PaedDr. Michalu Bauerovi, Ph.D.**, za odborné vedení, cenné rady, věnovaný čas a svatou trpělivost. Taktéž děkuji všem zpovídaným, bez jejichž pomoci bych nebyla schopna tuto práci dokončit. V neposlední řadě mé díky patří Václavu Barešovi za obětavou pomoc s uskutečňováním rozhovorů, Mgr. Zdeňku Škrabánkovi za konstruktivní konzultace a konečně Josefu Bártovi a Lukášovi Tůmovi, díky nimž mohla tato práce dosáhnout potřebné kvality. Poděkování náleží i mým drahým rodičům, kteří mě ve studiu trvale podporují.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13. července 2017

.....
Veronika Moravcová

Anotace

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na život významného humpoleckého rodáka Ivana Martin Jirouse. Autorka na něj nahlíží jakožto na vůdčí osobnost určitého období českého undergroundu. Tato práce byla napsána zejména na základě rozhovorů s jeho blízkými, které byly uskutečněny s pomocí metody oral history. Autorka pojednává o Jirousově způsobu vzdoru vůči normalizačnímu režimu ve smyslu obhajoby hodnot svobody, nezávislosti a demokracie.

Klíčová slova

Ivan Martin Jirous, underground, metoda oral history, normalizační režim, establishment

Abstract

The bachelor thesis is focused on the life of significant native of Humpolec Ivan Martin Jirous. The author finds him as the leading figure of specific period of the Czech underground. This thesis is mainly based on the interviews with his close friends and immediate family. As the method was chosen the technique of oral history. The author is dealing with Jirous' way of resistance towards „normalization regime” in the sense of defence of values like freedom, independence and democracy.

Key words

Ivan Martin Jirous, underground, method of oral history, „normalization regime”, establishment

Obsah

1	Úvod	7
2	O autorovi	9
2.1	Život	9
2.2	Rodinné vztahy	11
2.3	Vězení	12
2.4	Dílo	13
2.5	Společnost	18
3	Metoda orální historie	20
4	Rozhovory	23
4.1	Rozhovor 1	23
4.2	Rozhovor 2	31
4.3	Rozhovor 3	34
4.4	Rozhovor 4	39
4.5	Rozhovor 5	42
5	Závěr	47
6	Seznam literatury, pramenů a ostatních zdrojů	49
6.1	Prameny	49
6.2	Literatura	49
6.3	Elektronické zdroje	50
6.4	Ostatní zdroje	50
7	Přílohy	51
7.1	Rozhovor 1	51
7.2	Rozhovor 2	63
7.3	Rozhovor 3	69
7.4	Rozhovor 4	81
7.5	Rozhovor 5	88

„Pokud jde o ten minulej režim, tak s ním bych řek, že jsem vyhrál. Pokud jde o ten současnej režim, tak na rozdíl od toho minulýho nemám nejmenší tušení, jak by se proti tomu dalo bojovat. Myslím, že ten pseudokapitalismus, ta globální nadvláda peněz a blbosti, ta pseudokultura těch takzvaných celebrit a tý obecný zhovadilosti útočí na všechny smysly kohokoliv. Nemůžu říct, že bych s tímto režimem prohrál, protože já s ním nebojuju, ale myslím, že on vyhrál nad náma všema.“

Ivan Martin Jirous

1 Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce je v celé šíři vystihnout všechny protichůdnosti v životě a díle Ivana Martina Jirouse. Autorka si klade za občanskou povinnost vyličit básníkovu postavu jakožto muže prověřeného rozličnými útrapami, jenž však ve svých stanoviscích neuhnul ani o milimetr. A to dokonce ani v nemilosrdné době normalizace, kdy se mnozí bez mrknutí oka podřídili.

Stěžejní pohnutkou pro volbu tohoto zajímavého tématu bylo zejména uvědomění si povrchních hodnot, kterými se společnost slepě řídí. Z toho důvodu je tato práce zkomponována z rozhovorů, neboť si autorka slibuje, že by silou těchto mimořádných slov mohlo dojít k přehodnocení Jirousovy osoby. Za předpokladu, že se societa oprostí od plytkých soudů, může dojít k pozoruhodnému výsledku, a sice k objevení impozantnosti našeho signifikantního básníka.

Autorka se jala zkoumání i ze srozumitelné pohnutky, pochází totiž ze stejného města jako teoretik. Z této logické příčiny tedy dokáže velmi povolaně zhodnotit nepřístupnost obyvatelstva své rodné obce a jejich prvoplánovou a nepoučenou nechuť k jakýmkoliv ústupkům vůči svému konzervativnímu smýšlení.

Jak už bylo zmíněno, práce vznikla především díky sdílnosti respondentů, kteří překvapili svým zápletem pro věc. Ačkoliv své vzpomínky a zkušenosti již několikrát vypověděli, stejně vyšly na světlo světa nové skutečnosti, jež mohou významně přispět k pochopení básníkovy obdivuhodného života.

Jelikož postupem neúprosného času odcházejí všichni básníkoví současníci, je nezbytně nutné neustále obnovovat a připomínat teoretikův odkaz. Umělec Jirousova formátu nesmí být zapomenut, poněvadž s ním bychom přišli i o kus našich dějin. Důležitým je pro naši historii i ze zřejmého důvodu, naučil nás totiž, že jsou vždycky minimálně dvě možnosti, jakým směrem se dát, že máme vždy na výběr. Kapitulaci si nepřipouštěl ani v těch nejvyhrocenějších situacích.

Pro mnohé byl velkou mravní autoritou, ke které se obracejí i teď, několik let po jeho smrti. Je smutné, že v dnešní době je možné sledovat zejména u mladé generace absolutní nezájem nejen o české dějiny a literaturu, nýbrž o jakoukoliv dobře míněnou snahu jí podat relevantní informace. Autorčiným záměrem je tedy přinést pozitivní, ale pravdivé poznatky o rozebíraném umělci.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V první zmiňované se autorka zaměří na biografii básníka s ohledem na život, vztahy, dílo, věznění a společnost. V praktické části analyzuje příhodné části rozhovorů s básníkovými blízkými.

Autorka by ráda poznamenala, že většina biografických informací byla získána častými a dlouhými rozhovory nejen se zmiňovanou pětici respondentů, nýbrž i s dalšími, pro jejichž zaznamenání už z kapacitních důvodů nebyl v práci prostor.

2 O autorovi

Ivan Martin Jirous řečený Magor je znám jako básník, disident a historik umění. V posledních letech svého života však vyčníval jako alkoholik a pobuda s visáží bezdomovce. Mnozí ho nazývají otcem českého undergroundu, jeho vůdčího ducha. Vystupoval jako vedoucí osobnost tohoto názorového proudu nesouhlasícího s komunistickým režimem. Dokonce dal undergroundu jméno a ustanovil jeho program, jež sám důsledně dodržoval. To vedlo mimo jiné ke skutečnosti, že byl častým terčem represí.

„Cílem undergroundu u nás je vytvoření druhé kultury. Kultury, která bude nezávislá na oficiálních komunikačních kanálech a společenském ocenění a hierarchii hodnot, jak jimi vládne establishment. Kultury, která nemůže mít za cíl destrukci establishmentu, protože by se mu tím sama vehnala do náruče¹.“

Za obhajobu lidských práv byl mnohokrát odsouzen k odnětí svobody, přesto v nevyrovnaném boji pokračoval. Známý je také díky spolupráci s nezávislou rockovou skupinou The Plastic People of the Universe, ve které působil jako umělecký hudební vedoucí. Proslavil se také organizováním výstav a undergroundových akcí. Pořádal ponejvíce festivaly nezávislé hudby, například v roce 1974 v Postupicích, v roce 1976 v Bojanovicích či v roce 1977 na Hrádečku u Trutnova. Další koncerty se konaly v soukromí. Za svou hodnotnou práci obdržel mnoho cen, například literární cenu Jaroslava Seiferta za celoživotní dílo.

2.1 Život

Jeho rodným městem byl Humpolec, malé městečko na Vysočině, kde se 23. září 1944 narodil do rodiny berního úředníka Josefa Jirouse a modistky a příležitostné pedagožky Bohumily Jirousové. Měl o dva roky starší sestru Zorku provdanou Ságlovou. V Humpolci také studoval na místní Střední všeobecně vzdělávací škole dr. Aleše Hrdličky a Základní devítileté škole v Humpolci, dnes Gymnáziu dr. Aleše Hrdličky. Již tehdy vynikal svým specifickým zaměřením na poezii a hlubokým zájmem o literaturu.

Jeho kroky měly později vést na Filmovou a televizní fakultu Akademie múzických umění. Nakonec ho bratranec Jiří Padrta přesvědčil ke studiu kunsthistorie. Studia dokončil v šedesátých letech na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Aby dostal tehdejšími společenskými normám, musel odpracovat rok ve výrobě, než mohl

¹JIROUS, Ivan Martin. *Magorův zápisník*. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-033-2.

na školu nastoupit. Pracoval tedy například jako topič nebo pomocný dělník. Ve své diplomové práci se věnoval vizuální poezii s přihlédnutím především k dílu Jiřího Koláře.

Po roce 1963 zavládla volnější atmosféra, která znamenala především uvolnění poměrů. Lidé už se nemuseli shlukovat za zavřenými dveřmi. Novým kontaktním místem se stala hospodská zařízení. V jedné takové se skupina mladých a myšlenkově nezávislých lidí dohodla na založení spolku zvaného Křižovnická škola čistého humoru bez vtípu. Ivan Jirous se stal jejím ministrem. Program tohoto uměleckého sdružení nebylo tvoření hodnot, ale spíše setkávání členů.

Důležitým momentem se stalo setkání s kapelou The Primitives Group, jež ho velmi zaujala. Upoutala jej jejich orientace na zrakové smysly. Později se stal společně se svou ženou Věrou, sestrou Zorkou a jejím mužem členem realizačního týmu kapely, který měl za úkol uměleckou stránku koncertů.

Období po srpnu 1968 pro něj nebylo nikterak příznivé. Dokončil sice úspěšně svá studia, ale díky tehdejším společenským podmínkám nebylo zrovna snadné začít profesionální kariéru v kunsthistorii. V případě, že se člověk nechtěl přizpůsobit systému, byla pouze jediná varianta – vydat se směrem ilegálního života, smířit se s pronásledováním, perzekucemi a nekonečnými omezeními. Vzhledem k tomu, že Jirous nebyl jedincem, který by se nechal přimět k ústupkům a kompromisům, jeho výběr byl poměrně jasný.

Sedmdesátá léta překypovala zakazováním veškerých forem individualistického vyjádření a absolutní kontrolou ve všech oblastech života. Jirous tuto skutečnost nenesl dobře především proto, že zanikla mimo jiné redakce Výtvarné práce, ve které po promoci pracoval. Nadto v hudebním průmyslu nebylo možné se v jeho případě uchytit kvůli osobitému vzezření, ale i složitým vstupním procesům komunistického režimu. Vzhledem k tehdejším podmínkám se život svobodně myslících opětovně stáhl za zavřené dveře.

Po rozpadnutí hudební skupiny Primitives Group přesídlil k další volnomyšlenkářské a na společenské poměry sedmdesátých let plně originální kapele The Plastic People of the Universe. „Myslel jsem, že by koncerty Plastiků mohly být centrem, na něž by se nabalila valná část slušných lidí. Ohnisko, kolem kterého by se mohli tito lidé sdružovat. Médium rockové hudby mi připadalo k tomuto účelu

maximálně příhodné².“ Jeho záměr se povedl a provázání nezávislých a kriticky soudících individuí se stalo skutečností. Jirous se stal díky své nátuře a vlohám jejich přirozeným vůdcem. V době všeobjímající společenské deprese přišel s hudebními projekcemi a snažil se ostatní „infikovat“ svou neutuchající vervou. Až s podivem se dá nahlížet na básníkovu těžko uvěřitelnou a do posledních detailů promyšlenou strategii. Za rozličnými zástěrkami pořádal početné koncerty a další shledání příznivců undergroundu. Jeho tvrdošijnost se stala příznačnou zásobárnou naděje pro několikero generací a zásluhou jeho neoblomného stanoviska mu náleží nálepka velikána tehdejší doby.

Svoji taktiku záhy popsal v manifestační stati Zpráva o třetím českém hudebním obrození v únoru 1975. Práce je klíčovým výtvozem pro český underground, stala se závaznou programovou deklarací. Jirous zde vyzdvihl individualizaci v lidském bytí i v tvorbě a úplný despekt vůči režimu. Samozřejmě, že ani Jirousovy práce se nevyhnuly kritice. Konkrétně Zprávu o třetím českém hudebním obrození kriticky komentoval hudebník Mikoláš Chadima. Zdůraznil nesmyslnost vědomého vymezení se proti totalitě za každou cenu.

Za stvoření tohoto díla, které bylo šířeno jak jinak než samizdatově, mu hrozil relativně značný postih. Nicméně pro něj tato skutečnost nebyla natolik významná, aby nevyjádřil své proti-normalizační myšlenky. Jirous nápadně působil na společenství undergroundu nejen svými ideami, nýbrž byl neodmyslitelně účasten při vzniku názorových póz v životě i v umění. Zemřel v Praze v noci z 9. na 10. listopadu 2011 v domácím prostředí.

2.2 Rodinné vztahy

Jeho první manželka byla básnířka a historička umění Věra Vařilová, jejíž život příznačně začal i skončil ve stejný rok jako Jirousův. Seznámili se již za doby povinné brigády ve výrobě před nástupem na vysokoškolská studia. Rozuměli si pravděpodobně i proto, že byla taktéž nadšenou básnířkou a vystudovanou kunsthistoričkou. Podruhé se oženil s malířkou Juliánou Stritzkovou, která mu porodila dvě dcery, Františku a Martu. První zmiňovaná dcera je předsedkyní občanského sdružení Magorův statek, které má za úkol spravovat Jirousovu usedlost na Vysočině, a usiluje o její přerod v básníkův památník.

²ŠVEHLA, Marek. Český velikán Magor. In: *Respekt.cz* [online]. 23. 9. 2014 [cit. 23. 6. 2017].

Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/46/cesky-velikan-magor>.

Marta pojala otcův odkaz tak, že v jeho poetice pokračovala sbírkou Procházka s andělem či Děti deště. Nejhezčím počinem však bylo ilustrování otcovy sbírky Magor dětem, a to dokonce podvkrát. V dětství nakreslila doprovodné malůvky společně se starší sestrou Františkou, v dospělosti vytvořila nový vzhled u příležitosti dalšího vydání sbírky.

Mezi jeho partnerky patřila i překladatelka Daniela Degtěvová. Ta mu porodila syna Daniela, který studuje architekturu v Praze a je nadšený muzikant. Taktéž se účastní na iniciativě za Magorův památník. Poslední žena Jirousova života byla od devadesátých let až do jeho skonu písničkářka Dáša Vokatá.

2.3 Vězení

Kvůli jeho odmítavým postojům vůči totalitnímu režimu si připravil relativně horké chvíle. Vystřídal mnoho zaměstnání, nějakou dobu byl dokonce bez práce, což ovšem obnášelo velké riziko souzení za příživnictví, které bylo tehdy trestné. Jeho nelegální činnost, ať už umělecká nebo organizátorská, kterou se provinil vůči komunistickému systému, mu přinesla dohromady osm a půl roku nepodmíněně, z toho čtyři roky těžkého žaláře ve Valdicích, známých jako nápravně-výchovné zařízení III. stupně. Do těchto věznic byli umisťováni „pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů včetně tzv. trestných činů proti republice (vlastizrada, rozvracení republiky, teror, záškodnictví, sabotáž, vyzvědačství nebo trestný čin proti státu světové socialistické soustavy) a zvláště nebezpeční recidivisté³.“ Tam také sepisuje svou nejimpozantnější sbírku Magorovy labutí písně.

Jeho první zkušenost s vězením se váže k letům 1973 až 1974, kdy byl odsouzen k deseti měsícům. Podle protokolu vyprovokoval slovní potyčku s majorem Státní Bezpečnosti ve výslužbě, poté zazpíval protiruskou píseň. Poměrně velké problémy si způsobil, když snědl kus výtisku Rudého práva a prohlásil: „Dnes jsem snědl Rudé právo, takhle jednou sežereme bolševiky⁴.“ Tento rozsudek byl v roce 2011, po dlouhých 38 letech, zrušen Nejvyšším soudem.

³KUBÍČKOVÁ, Pavla. *Penologie* [online]. KMĚTÍK, Ivo. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. Karviná: 2011. [cit. 25. 6. 2017]. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>

⁴Soud zprostil Jirouse obvinění. Čekal 38 let. In: *Lidovky.cz* [online]. 22. června 2011 [cit. 25. 6. 2017]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/soud-zprostil-jirouse-obvineni-cekal-38-let-f21-/zpravy-domov.aspx?c=A110622_104915_ln_domov_mc

Druhé odnětí svobody probíhalo v letech 1976 až 1977. Důvodem byla jeho angažovanost v hudební kultuře, zvláště součinnost se skupinou The Plastic People of the Universe. O volnost přišel na osmnáct měsíců, tentokrát byl umístěn do II. nápravně-výchovné skupiny. Jirousův případ byl použit jako odstrašující příklad výtržníků, rebelů a násilníků. Dokonce se natočil díl ze známého televizního seriálu Třicet případů majora Zemana s názvem Mimikry, ve kterém byl on a jeho kolegové vyobrazeni jako uživatelé omamných látek a povstalci.

Důsledkem výše zmíněného soudního řízení známého jako proces s českým undergroundem byla Charta 77. Tu Jirous po navrácení z vězení signoval. Přibližně měsíc po propuštění měl proslov o propastných rozdílech mezi povolenou a nedovolenou kulturou, za což byl opět na rok a půl vězněn.

V roce 1979 opět sociálně participoval, realizoval se zejména v samizdatovém periodiku Vokno. To se mu stalo osudným, na podzim roku 1981 na něj byla znovu uvalena vazba za přispívání do časopisu a jeho šíření. Ve skutečnosti bylo toto obvinění vykonstruované. Když při domovní prohlídce složky Státní bezpečnosti nic nenašly, nastrčily corpus delicti ve formě sáčku s marihuanou. Tehdy už putoval do III. nápravně-výchovné skupiny do Valdic na tři a půl roku. Sám přiléhavě Valdice nazýval jako „předpekli“. Rozsudek podpořil znalecký posudek, ve kterém byly články označeny za protisocialistické, mající vulgární téma, a jejich autoři znázorněni jako plní neúcty, agrese a nevole. Po propuštění absolvoval tzv. ochranný dohled a musel se dennodenně mezi 16:45 a 17:15 hlásit na Veřejné bezpečnosti v Telči bez zřetele na počasí či dopravu.

Poslední vězení způsobilo zaručení se za podpisy petice „Tak dost“. Jednalo se o akci stavěnou jako protest za smrt antikomunisty Pavla Wonky, zastánce lidských práv a obětí komunistického teroru. Podepsaní také nesouhlasili se zločiny, které byly uskutečněny pod taktovkou totalitního režimu v padesátých letech. Oficiálně byl Jirous vinen útokem na státní orgán. Odsouzen byl na šestnáct měsíců s nástupem v roce 1988. Asi týden po sametové revoluci mu prezident republiky zbytek trestu odpustil.

2.4 Dílo

Bratranec Jiří Padrta mu pomohl i s nesnadnými autorskými začátky. V šedesátých letech totiž pracoval jako redaktor Výtvarné práce, a proto umožnil Jirousovi publikovat jeho první recenze a studie. Nejprve tedy publikoval časopisecky, za zmínku stojí Sešity nebo Mladá tvorba. Později přispíval i do rozličných samizdatových časopisů jako Vokno či Revolver Revue.

Jirousova básnická historie se začala psát v sedmdesátých letech, kdy v roce 1975 vydává Magorův ranní zpěv, k němuž je možné zařadit i díla vzniklá krátce nato. Řeč je o Magorově krabičce z roku 1979 a Mládí nevykouřeném vydaném v roce 1980. Tyto sbírky mají některé jednotné znaky, a sice lze vyčíst identické tvůrčí vnuknutí jako u básníka „trapné poezie“ Egona Bondyho.

Zřejmě je snaha o jistý stupeň úmyslné provokace, bez povšimnutí nemůže zůstat ani zřetelné úsilí o „vtažení“ veškerých témat do poezie, kromě těch tabuizovaných, vulgárních či přespříliš jednoduchých. Jako příklad za všechny může být uveden následující, velmi vypovídající úryvek: „Čurák čurákem zůstane, i když mu nikdy nevstane⁵.“ Dalším tématem je nepochybně komentování tehdejších politických a společenských událostí. Nejvýraznějšími se však nepochybně stávají proti sobě jdoucí prvky, které Jirous začínal do své poetiky vkládat, jež se nesporně počítají mezi elementární rysy básnickovy tvorby – jde o paradox břitké lexikální výstavby a naléhavých náboženských elementů. Chce se až říci, že výše zmíněná díla jsou pouhými útržkovitě a neorganizovaně ledabylými výkřiky.

To se zcela jistě nedá říct o sbírkách Magorovo borágo a Magorova mystická růže, jež shodně spatřily světlo světa v roce 1981. Motivy v mnoha případech zůstaly stejné, nicméně básně takřkajíc nabývají širších rozměrů, jejich obsah je naléhavější a osobitější. Časté jsou subjektivní zповědi či odezvy na aktuální dobovou situaci. V první řadě ustavičně přítomné pocity zmaru v důsledku zatýkání, věznění a čím dál tím více odchodů do emigrace. Stále častěji se obrací k Bohu a pokorně žádá o rozehřešení.

Nejvíce je tato skutečnost patrná v díle Magorovy labutí písně, které se jednomyslně považuje za vrchol Jirousovy tvorby. Vzniklo v letech 1981 až 1985, je tehdy i vydáno, a záhy k sobě stahuje nejednu pozornost. Důvodů, kvůli kterým se sbírka podle mnohých stala stěžejním výtvorem jeho produkce, je vícero. Pravděpodobně je ona pověstná legendárnost daná jak historií její geneze, tak i pochopením okolností, za jejichž participace se zrodila.

Nemalou měrou se na úspěchu tohoto pověstného díla podepisuje také jedinečnost, se kterou bylo zhotoveno – nebylo dochováno mnoho písemností popisujících dobu komunistické nadvlády z věznic. Dále je možné hovořit

⁵JIROUS, Ivan Martin. *Magorův ranní zpěv*. In: MACHOVEC, Martin (ed.). *Magorova summa*. Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-304-6.

o neuvěřitelně pronikavém a štiplavém tónu vyznění, básník ve skutečnosti dává na odiv své mimořádné komentáře ke svému strastiplnému životu ve výkonu trestu.

Lze rovněž vypozařovat vystupňovaná provolávání vztahující se ke stavu společnosti neoproštěné od mnohačetných zákazů a příkazů. Jirous nabádá sociální skupiny k tolik potřebnému prohlédnutí. Jevem, který se dá právě tak uznávat, je Jirousova nezměrná hodnověrnost, co se obsahu a námětu týče. Na druhé straně stojí jasně viditelné protipóly těchto nejednoduchých syžetů, a to jemné básnické celky vázané ke krajině, blízkým nebo religiozité. Veškerá dříve popsaná fakta dohromady tvoří nevšední fragmentární obraz vyvolávající širokou imaginaci, jež je hoden uznání.

Poměrně unikátní prací je soubor *Magor dětem* publikovaný v roce 1986. Jirous začal se psaním textů pro děti již v roce 1982. Jedná se předně nejen o sestavu básní, ale hlavně prozaických celků pohádkového žánru. Ty psal svým dcerám za času pobytu ve vězení, poněvadž chtěl navázat a udržet alespoň nějaký kontakt se svými malými dětmi. Jednotlivé části posílal v epistolární podobě, celek vznikl kompletací právě těchto singulárních komponentů. Dcery Františka a Marta jsou nejvýznačnějšími figurami pohádek, ve kterých vystupují.

Recipient je zde přímým svědkem vyplouvání na povrch teskného rodinného zármutku v podobě absence otce-arestanta, všechno je tedy výhradně na bedrech matky. Jirous se ale nepochybně přičiňuje ve výchově prostřednictvím těchto příběhů. I tyto texty jsou prostoupeny křesťanským výrazivem. Pohádkový soubor vznikl za stejných podmínek jako Jirousova nejslavnější sbírka, dokonce i v totožné době. Tak, jako *Magorovy labutí* písně získaly věhlas na poli undergroundu, kniha *Magor dětem* se stala cenným přínosem do literatury pro děti a mládež.

Relativně interesantním spisem je právě tak *Ochranný dohled* z roku 1985. Básnická sbírka je jakousi bezprostřední osobní výpovědí navrátišího se vězně. Líčí zde nelehký začátek „nového“ života po vypršení trestu, který se projevuje i ve vztahu k rodinným příslušníkům. Básník pociťuje osamělost: „A není pravda, že jsem sám, jsem jenom osamělý⁶.“ Podobného ražení jsou i další básnické celky, a to *Magorův Jeruzaléma* *Magorovi ptáci*, obě stejně vyšlé v roce 1987. Ve druhé poznamenané se vypisuje z inklinace k přírodě s jasnou pohnutkou – rozčarování z lidské rasy: „Příleťte,

⁶ JIROUS, Ivan Martin. *Ochranný dohled*. In: MACHOVEC, Martin (ed.). *Magorova summa*, Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-304-6.

miláckové, ptáci! S lidmi už nemůžu, vy to víte...⁷“ Jirousovu rozervanost přiléhavě vystihuje následný citát: „Hynku! Jekylle! Viléme! Hyde! Jarmilo⁸!“

Signifikantní sborník sestavený chronologicky z nejvíce impozantních Jirousových sbírek z let 1985 až 1997, *Magorova summa*, je komponován třinácti poetickými texty, z nichž některé jsou zveřejněny úplně poprvé. Soubor spatřil světlo světa v roce 1998, od té doby byl dvakrát modifikován a byly vyhotoveny dvě upravené verze.

První, očividně rozmnožený svazek o tři sbírky stvořené až po vydání první *Summy*, a sice *Magorova vanitas* (1999), *Ubíječ labutí* (2001) a *Rattus norvegicus* (2004), vyšel v roce 2007. Druhá, ještě znatelněji rozšířená *Magorova Summa III.*, byla vydána v roce 2015, tedy již po básníkově smrti. Jedná se o úplné poetické dílo Jirouse, obsahuje sbírky *Okuje* (2008), *Rok krysy* (2008), *Magorův noční zpěv* (2013), *Úložka* (2013) a *Akrostichy* (2015).

Jelikož nebyl pouze veršotepcem, nýbrž i kritikem, teoretikem a historikem, je nutné si připomenout i tyto jeho texty. Za účelem jejich sumarizace byl stvořen rozměrný svazek teoretických spisků s názvem *Magorův zápisník* (1997). Zápisy jsou z let 1965 až 1990 a spojuje je pospolitý příznak – kultura a kulturní život. Zápisník tedy pojímá kritické eseje a kritiky výtvarného uměleckého tvoření, hodnotící stati, pojednání a polemiky vztahující se k undergroundu.

Neoddělitelnou součástí je význačná *Zpráva o třetím českém hudebním obrození* (1975). Samostatně je zapsán nehotový *Pravdivý příběh Plastic People* (1980 až 1981), kde autor zevrubně objasňuje okolnosti náležící k činnosti muzikantů. Zmíněn je i nechvalně proslulý koncert v Rudolfově, jenž vyústil v nebývale útočnou reakci režimu. V díle nalezneme i několik interview či medailonků významných osobností undergroundu.

Autorka považuje za nezbytné informovat o korespondenci, ze které byly utvořeny dva epistolární a velmi obsažné svazky. První, *Magorovy dopisy* (2006), jsou dopisy psané Jirousovým ženám Věře a Julianě. Nevědomky tak vytváří sborník s neuvěřitelnou dějinnou důležitostí. Jde vlastně o pamětní knihu líčící život

⁷JIROUS, Ivan Martin. *Magorovi ptáci*. In: MACHOVEC, Martin (ed.). *Magorova summa*, Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-304-6.

⁸JIROUS, Ivan Martin. *Magorův Jeruzalém*. In: MACHOVEC, Martin (ed.). *Magorova summa*. Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-304-6.

za normalizace. Další, Ahoj můj miláčku s podtitulem Vzájemná korespondence z let 1977 až 1989(2015), je dopisování mezi manželi Jirousovými, Ivanem a Juliánou.

Knihy zahrnuje 357 cenzurovaných dopisů. Jirous zde znova přesvědčuje o své neutuchající víře a mnozí příjemci budou možná překvapeni jeho krásně láskyplným vyjadřováním. I tento svazek představuje ojedinělý písemný důkaz o životních podmínkách ve věznicích za minulého režimu, ale i teoretickou rozpravu o zvyklostech československého vězeňství. Poutavý je nepochybně i pohled na lexikum dopisů, jelikož si manželé museli vytvořit svůj vlastní šifrovaný komunikační systém. Četné množství recipientů jistě ocení rozsáhlý komentář, který pomůže k dešifrování a lepšímu porozumění textům.

Nyní by bylo radno učinit výčet dalších, dosud nezmíněných uměleckých děl Ivana Martina Jirouse, které jsou neméně poutavé; v závorce jsou uvedena léta, kdy byly sbírky psány:

- Magorův soumrak (1985 až 1997)
- Wydrzie Mediocri (1985 až 1997)
- Magorova děťátka (1985 až 1997)
- Popelnice života (2004)
- Okuje (2008)

Není možné nezmínit sbírky vydané post mortem:

- Úloža (2009 až 2011)
- Magorův noční zpěv (2013)
- Akrostichy (1990 až 2011)

Dílo Úloža bylo vydáno v roce 2013. Jirous knihu nedokončil, přesto jeví známky autenticity. Nese lehce modifikovaný název skutečné slovenské vsi Uloža, která byla pro autora významná. Stěžejním motivem je podle vyznění veršů tušený konec, básně jsou tedy propojené touhou po odpuštění, přiznáním si definitivního zúčtování a nezměrnou pokorou. K vydání ji edičně připravil Martin Machovec.

Magorův noční zpěv Jirous sám připravoval k publikování. Jeho náhlý skon mu to bohužel zhatil. Celá sbírka je zkomponována z literárních pozůstatků autora. Má být jakýmsi antipólem jeho první samizdatové sbírky. V básních se objevují vzpomínky na přátele, popisuje v nich své všestranné zkušenosti a podprahově lze vnímat

i oduševnělá sdělení plná citu. Celá je vydavatelským skutkem, o který se opět zasadil editor Martin Machovec.

Akrostichy znamenaly notné překvapení pro všechny. Akrostich, starobylý bardský projev, nebyl u Jirouse doposud znám. Jedinou výjimku tvořily dvě básně dříve publikované. Nicméně je zřejmá Jirousova záliba ve tvoření těchto básnických forem, kterými rád rozradostňoval své okolí, a tak se dá značně mýnit, že sám měl jejich kompletaci v úmyslu. Sbírka je zesumírována ze 105 textů a souborně ji uspořádal Martin Machovec.

Jirousova tvorba se samozřejmě vyznačovala jistými obecnými znaky, jež lze shodně najít v průřezu celým dílem. Hovořit se dá zejména o zalíbení v parafrázování, časté jsou výpůjčky nejen z cizích jazyků, ale i z Bible či z děl jiných autorů. Nalezneme zde i nepravidelný verš a další pohrdání jakýmkoliv pravidlem v podobě aposiopese či jiných nedokončeností. Nad vedlejšími slovními prvky jistě ční paradox náboženskosti a vulgárního lexika. Autor se trpělivě snažil o to, aby zhrublé výrazy společnost nevnímala nijak hystericky, třebaže volí častokrát slova vyvolávající nadměru negativní obraz.

2.5 Společnost

Je neobyčejně zajímavé, že mnoho recipientů hodnotí Jirousovo dílo pouze podle břitkého lexika, nikoliv podle zamýšleného sdělení. Přitom vulgarismy v Jirousově podání samovolně a nenásilně do textu zapadají a utvrzují jeho koherenci. Pravděpodobně jimi rád provokoval, ale nutno podotknout, že on sám je za obscénní nepovažoval. Rozhodně si za ně ovšem nezasloužil tak rozměrnou kritiku, které byl vystaven.

Výše zmíněná povrchnost je naneštěstí smutným znakem kontemporální společnosti, což je velmi pravděpodobným důvodem chování značných antipatií k Jirousově osobě. Je nanejvýše pozoruhodné, že ačkoliv se vulgarismy zdaleka nevyskytovaly v každé básni, dokonce mnohokrát ani v celé sbírce, societa vidí pejorativa jako charakteristický příznak básnickových veršů.

Zarmucující je tento fakt více z té příčiny, že většina soudících tolik nezná obsahové ani významové vzájemnosti Jirousových textů, bohužel soudí výhradně dle připomenutého aspektu. Cožpak je přijatelné nahlížet na literární počín nedbale, v početné hojnosti vzorků až plytce? Čím jsou lidé vedeni tímto neuspokojivým směrem? Nepoučená společnost však žádné, ač dobře míněné rekomandace neakceptuje, patrně kvůli nepozbytí vlastní suverenity.

Pravdivým tvrzením jest, že ani sám Jirous se nikterak signifikantně nepříčinil k tomu, aby jeho popularita byla vyšší. Ba právě naopak, dělal vše pro to, aby jej jeho okolí vnímalo odmítavě. Societa ho tudíž percipovala dle horlivých vystoupení na veřejných místech, mnohdy doplněných o náramně hrubé výrazivo. Rozpory dokázal mít se všemi a o všem. Navíc se je jal řešit bez sebemenšího zaváhání a s horkou hlavou. Prokázal ojedinělou abilitu být v trvalé opozici a nejednou šel do malicherné defenzívy, leckdy se dokonce neobešel bez fyzické agresivity. Jeho svéráznému humoru kolikrát neunikli ani přátelé, jež rád obšťastňoval svými rázovitými žertíky.

3 Metoda orální historie

Jelikož je praktická část předkládané práce komponována z rozhovorů s pamětníky, je žádoucí na tomto místě nastínit základní data orální historie a ozřejmit význam metody jako takové.

Orální historie je relativně mladá disciplína, vznikla v první polovině dvacátého století. Jedná se o kvalitativní výzkumnou techniku uplatňovanou v mnoha vědeckých oborech, především v historii a sociologii. Signifikantní je i pro žurnalistiku, neboť představuje působivou inspiraci pro novinářské články se silnou historickou závažností. Její stěžejní role obzvláště tkví v zachycení dějinného výjevu lidmi, kteří se přímo či nepřímo účastnili na líčené příhodě. Podstatné tedy není pouhé vytěžení faktických poznatků, nýbrž se metoda soustředí na vypovídajícího jedince a jeho unikátní svědeckou výpověď, jež v majoritě případů přináší novoty v rámci živých dějepisných spojitostí. Tato disciplína vyzvedává relevanci těchto osudů a příběhů, klade důraz na uvědomění si odlišného vnímání dějin okem bezprostředního participanta a pouhého posluchače.

Novátorem této metody je u nás profesor Miroslav Vaněk, vedoucí Katedry orální historie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Ten stojí i za vznikem Centra orální historie pod Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, veřejné výzkumné instituce. Středisko bylo zřízeno v roce 2000 z přesvědčivých pohnutek, a sice z nezbytnosti uspořádat evoluci ústní historie, hlavně pak z důvodu jejího uspokojivého zachování s taktem na zpovídáné a jejich příbuzenský okruh.

Nejvýznamnějším záměrem Centra je orálně-historické studium nedávné minulosti v rámci různorodých výzkumných úkolů. Jako příklady budou uvedeny dva současné projekty. „První se zabývá širokými perspektivami dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v období let 1945 až 1989, druhý se pak zaměřuje na mapování dějin oborů etnologie a folkloristiky v českých zemích ve stejném období⁹.“ Mimoto má ústav i širší ambice, a to edukační aktivity ve formě přednášek a seminářů pro veřejnost a poučené zájemce či tvorbu výukových programů pro Univerzitu Karlovu. Současně je Centrum správcem veškerých dochovaných interview, a tedy je spravuje, převádí do digitální podoby a uchovává.

⁹Centrum orální historie [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., © 2016 [cit. 2. 7. 2017]. Dostupné z: <http://www.usd.cas.cz/pracoviste/centrum-oralni-historie/>

Historiografická stránka studia současné dějepřavy však není nijak přívětivá. Před převratem znamenaly svědecké výpovědi spíše smyšlená tvrzení stojící mimo reálný svět. Byla jim přisuzována předpojatost a sentimentalita. Značným komplikacím se v mnoha případech nevyhnuli ani sami badatelé, kteří byli zhusta negativně vnímáni kvůli dopadům jejich objevů na žijící lidi. Naštěstí se percepce orální historie v čase značně proměnila.

Dějiny orální historie sahají až k počátku zrodu civilizace, k prvotním vypravovaným událostem se o mnoho let déle přičleňují písemné historiky. Moderní minulost se začíná psát v padesátých až šedesátých letech dvacátého století s příchodem záznamového zařízení. „Orální historie shromažďuje svědecké výpovědi, které se mnohdy rozcházejí. Ú kolem orálního historika není vše zprůměňovat a dojít k nějakému závěru. Výsledkem bádání je právě zachycení oné pestrobarevnosti názorů, různorodosti světa, kterou historici zasazují do kontextu podle dalších dochovaných písemných pramenů. Mnohdy je orální historie především tou, která dává stále nové a nové otázky, které čekají na své zodpovězení¹⁰.“

Co se dotýká samotné struktury rozhovorů pomocí orálně-historické metody, nemá vysloveně kategorickou podobu. Interview tedy nejsou bezvýhradně direktivní. Nicméně nelze ani v nejmenším popřít fakt, že sukces výzkumníků, kteří rozhovory řídí, zplna podporuje další neméně významná věda, a sice psychologie.

Nedílnou složkou debaty je nepochybně důsledná příprava zahrnující dlouhé hodiny čerpání veškerých dostupných informací z archivů, internetu, literatury a jiných zdrojů. Dále je nutné si vytipovat reprezentativní vzorek narátorů a ozřejmit si historický kontext a geografické hledisko. První rozhovory bývají volnější a vedou k porozumění kontemplace mluvčího.

V další fázi už následují vlastní otázky; ta může být finální za předpokladu, že není třeba žádné zpřesnění. Následující etapa, stádium „sporu“, přichází v momentě, když se předem získané poznatky liší od výpovědi. Narátoři s nimi jsou poté konfrontováni. Analyzovány jsou i užití fonetické prostředky, emocionalita a předně právě ta místa v rozhovorech, kde kvůli sentimentu dochází k přerušení výpovědi či úplnému odmítnutí vypovídat. Pak se zkoumají důvody těchto jednání.

¹⁰VANĚK, Miroslav. *Civilizace: Ve sférách orální historie* [zvukový záznam v rozhlas]. Český Rozhlas Plus, Studio Leonardo, 14. listopadu 2014.

Orální historie, jakožto živé dějiny, je tedy neopomenutelnou složkou novodobého vědění a umožňuje nám odemknout bránu k imponující součásti našeho bytí, jakou historické jádro dozajista je.

4 Rozhovory

Stavební částí vyhotovené bakalářské práce jsou interview vedené s pamětníky, kteří byli jakkoliv spjati s Jirousovou personou. V následující kapitole tedy budou rozhovory částečně analyzovány a zejména povšechně poprvé zveřejněny. Dotazovaných bylo celkem pět a jsou rozličně vztahově spřízněni s básníkem. Rozmluvy byly vedeny formou polo-strukturovaného rozhovoru, kdy měla autorka k dispozici připravené okruhy otázek, kterých se volně držela. Především nechala zpovídáné nevázaně hovořit o svých memoárech.

V dialozích byla probrána rozličná témata vztahující se k různorodým oblastem života humpoleckého rodáka. Rozbor si klade za ambice sesumírováním oněch hovorů sestavit realistický a bezvýhradně autentický obraz Ivana Martina Jirouse. Nahrávky byly pořízeny samotnou autorkou a zde otisknuty s laskavým svolením stvrzeným podpisem od každého respondenta. V závěru práce jsou všechny rozhovory přiloženy.

4.1 Rozhovor 1

„První rozmluva byla uskutečněna dne 22. 8. 2015 s paní Jarmilou Neomytkovou z Humpolce. Paní Neomytková se významně zaslouhuje o neupadnutí Jirouse v zapomnění ve formě organizování všemožných vzpomínkových akcí. Dokonce je autorkou sborníku Humpolecký Magor vydaném v roce 2007. Ten je v mnohém unikátní zejména proto, že pojal originální upomínky na Jirousova mladá léta v nevelikém Humpolci zanechané jeho vrstevníky, přáteli a školskými pracovníky. Nadto ji Jirous značně ovlivnil jak v uměleckém smýšlení, tak i v osobním životě. Její pestrou výpověď doplnil Jirousův blízký přítel a stoupenec podzemní kultury pan Václav Bareš, který projevil neobvykle rozsáhlé vědomosti o probíraném tématu.

Paní Neomytková na Jirouse vzpomíná jako na svou osudovou studentskou lásku. Potvrzuje, že se sice jedná o dávnou minulost, ale že ani za tohoto předpokladu na „svého milého“ nezapomněla. Jeho jméno v ní vyvolává obraz milého, laskavého, tichého a skromného kluka, kterého znala v letech 1962 až 1963. První stopu v jejím životě zanechal v šedesátých letech, kdy se seznámili na jedné ze školních akademií, kde recitovala prózu o Leninovi. Ivan za ní později přišel a chválil její řečnický výkon. Po kratším rozhovoru se mu paní Jarmila a její schopnost pěkného přednesu zalíbila a navrhl další schůzku. Od té doby se setkávali po dobu delší než jeden rok.

Začátky jejich shledávání byly neobyčejné. Jirous paní Neomytkovou velmi obohatil, byl totiž jiný než druzí chlapi. Jevil se jí jako nesmírně sečtělý, vzdělaný mladý muž. Na všechno měl rychlou a vtipnou odpověď, která byla k věci. Uměl cokoli vysvětlit a už tehdy byl obrovský perfekcionista. Neexistovalo pro něj nic předem prohrané, nikdy neustoupil ani o píď. Když si něco usmyslel, tak to tak udělal bez jakýchkoliv ohledů. Cokoli po něm paní Jarmila chtěla, třeba když měla psát slohovou práci do školy, dokázal jí v čemkoliv poradit a hned věděl, o co jde. Nevyskytovalo se nic, co by nepřečetl, s největší pravděpodobností měl fotografickou paměť. Podle ní v něm bylo něco tajemného.

Na okraj ještě připomněla, že Jirous založil recitační soubor, ve kterém byla členkou a s kterým se účastnila různých soutěží. V rámci tohoto kroužku recitátory seznamoval s významnými literárními velikány, kupříkladu s Prokletými básníky. Vzhledem k tomu, že choval velké sympatie k francouzské literatuře, povídáním o francouzské poezii své „žáčky“ častoval ponejvíce. Ráda vzpomíná na údiv svůj i dalších dívek nad jeho nezměrným intelektem a umem vzdělávat. Podotýká, že na mnoho věcí se stále rozpomíná, ačkoliv už je to historie stará více než padesát let. Důvodem je to, že v ní zanechal na celý život trvalé povznášející pocity.

Shledává ho jako přirozeně inteligentního člověka, který svou výhodu nedával na odiv. Dokázal prý plnohodnotně mluvit s častými návštěvníky restauračních zařízení, s dívkami i s profesory. Na paradox jeho přezdívky a její výpovědi paní Jarmila vysvětluje vznik oného pověstného přízviska. Jeho autorství přičítá Eugenu Brikiusovi, který mu nejspíše v Praze pověděl: „Magore, ty seš Magor.“ Když se ho později otázala na důvod zmíněného jména, bezelstně jí odvětil: „Magor znamená hrůza na všechny strany. A podívej se na mě!“ V tu chvíli uznala, že příčina je víceméně jasná. Kladla však za nutné sdělit, že ta neutuchající revolta byla pouze jakási jeho obranná skořápka, pod ní se naskýtal zcela jiná lidská bytost.

Paní Neomytková byla často konfrontována s povrchními úsudky okolí. Mnohokrát se jí stalo, že se jí lidé ptali, proč se ona, taková řádná žena, stýká zrovna s podivným básníkem. Nicméně se nedala touto ledabylou kritikou otrávit a ptala se, jestli hodnotitel četl něco z Jirousova díla nebo zda mu je známá poetova duše. Hořkou skutečností bylo, že se takto hloupě neptali pouze lidé v obchodě, ale i na úradě, ve škole, a to byla ta sorta lidí, u kterých to paní Jarmilu konsternovalo největší měrou. Sice se snažila oponovat tím, že by před zavržením měl být soudce zcela obeznámen se všemi souvislostmi života toho, koho posuzuje, avšak toto úsilí se brzy ukázalo jako dočista marné.

Nejednou byla svědkem okolností, kdy byl Jirous svým okolím natolik nevybíravě provokován, že jednoduše nemohl reagovat jinak, než agresivně. A na to přesně čekali jeho odpůrci. Přitom podněcovatele několikrát varoval, ať si všímají svého. Ale ti si z něj povětšinou nic nedělali, ba naopak v enormní početnosti případů svou horlivou snahu naštvat ho ještě znásobili. Paní Neomytková bez sebemenší pochybnosti vypověděla, že kdyby lidé dbali svých povinností, převážná část inkriminovaných trampot by se možná vůbec neudála.

Jirousovou nejintenzivnější kvalitou byla svoboda. Nezávislý byl od nepaměti. Jako příznačná evidence se dá například počítat recitace básně Roberta Jeffersona, která byla v šedesátých letech absolutně zapovězená. V době, kdy mnozí v bázni přednášeli Nezvala a podobné poplatné básníky. Neřekla, že by se to nelíbilo úplně celému publiku, přesto se nedalo očekávat žádné vyznamenání. Byl totiž jiný už od prvopočátku. Kupříkladu v Humpolci, v malém městě plném uštěpačných insinuací, chodil celý oděn v černé barvě. Už tehdy měl bohaté kadeře, a když k nim přidal černé brýle, svetr, manšestráky a kabát, prostor pro klevety byl na světě. Lidé mu to nemohli prominout. Leč básníka to absolutně nepřitahovalo, nebál se nepřátelského postoje vůči své osobě. I to o něm leccos vypovídalo.

Co se týče udělení ceny Jaroslava Seiferta za celoživotní básnické, prozaické a esejistické dílo, paní Jarmila nadobro shledala, že je více než oprávněné. Dokonce je přesvědčena, že byl hoden nabýt daleko více uznání, než kolika se mu dostalo. Přeje si, aby se toho ještě sama dožila, neboť bez pochyb potvrzuje, že obec autorská mu toho dost dluží.

Po pětadesátém roce, kdy se respondentka provdala, se vídali poskrovnu. Jirous odešel studovat do Prahy, kde poznal i svou první ženu Věru. V té době zrovna dráždil společnost s kavkou na rameni, již s manželkou odchovali od vajíčka. Jejich osudy se téměř rozpletly, paní Neomytková se jen čas od času doslechla o dalších lapáliích jejího blízkého přítele. Neminula však dlouhá doba a zpovídána si uvědomila, že by město Humpolec mělo vědět o cti, kterou mu Jirous prokázal tím, že se v něm narodil. Proto si vytyčila záměr s tím něco udělat a započala shromažďovat podklady pro Humpoleckého Magora. Kontaktovala ho někdy v roce 2000 a začala se vypyávat. Když to v ní podle jejich vlastních slov uzrálo, začala své vědomosti zaznamenávat. Dále se zasadila o získání čestného občanství, v neposlední řadě byla iniciátorkou

vytvoření monumentu Ivana Martina Jirouse. Dodává, že to rozhodně nebyla závěrečná snaha¹¹.

Pomyslný počátek vzdoru básníka viděla v psychedelické kapele Plastic People of the Universe. Skupina totiž nejednou přišla do křížku se zákonem a příslušníci Státní bezpečnosti muzikantům nezůstali nic dlužni. Byli vystaveni nikdy nekončícímu stíhání, zabavování hudebních instrumentů nebo byli uvrženi do cel předběžného zadržení na čtyřicet osm hodin. To už ale stála nezúčastněna opodál. Nikdy fyzicky nebyla na koncertu Plastic People. Pouze jedenkrát slyšela jejich skladby naživo, a to při návštěvě Národního divadla, kde Plastici hráli před představením, dokonce byli i jeho přímou součástí. Jednalo se o hru Rock'n' Roll od Toma Stopparda.

Společně s panem Barešem připustila, že společnost Jirouse vnímala velmi diferenciovaně. Shodli se na tom, že ho buď lze milovat, nebo nenávidět, nic mezi tím není možné. Je tu sorta lidí, kteří souzní s jeho básněmi, ale nedokážou se smířit s jeho problematickou osobností. Zpovídání ho proto přirovnali k Oscaru Wildeovi. Podle paní Neomytkové nemůže být žádný takto výrazně nadaný jedinec zcela normální existencí. Nicméně přiznala, že se nikdy neocitla v societě, která by k němu vysloveně chovala nesmiřitelné antipatie. Dále přidala informaci o ubohosti a malosti takového lidského společenství, které hodnotí umělce, když se opije. Jako kdyby oni zamlada nadměrně neužívali alkohol. Nelíbil se jim, protože vyčníval, byl na očích. Respondentka svěřuje pádnou argumentaci v podobě vylíčení dotčené situace. „Třeba jednou šel na záchod, já jsem se ho ptala, co tam dělal. A on mi odpověděl, že ho ten kluk vysloveně štvál, a proto mu šel dát pěstí na záchod, abych to neviděla. Byl ke mně úžasnej gentleman.“

Zpovídaná dále připomněla chvályhodné množství svědectví, ať už vysílané na televizních stanicích, ve skupince zainteresovaných v soukromí či podávaných odlišným způsobem. Pozitivně ji to ujišťuje v tom, že ne celá společnost plošně v něm spatřovala Magora. Věří, že v budoucnosti bude po zásluze řazen mezi největší klasiky naší doby. Už teď jsou jeho básně otiskovány v čítankách a vytáhnout si lze i maturitní otázku s jeho jménem. Pozastavila se nad dokumentem Rok bez Magora, který mapuje první rok po Jirousově skonu. Vzpomínala na dobu natáčení, bratry Reynky, kteří úctyhodně detailně vystihli tehdejší období, bohužel se do filmu nevešli, na místa, která navštívila společně s režisérem Oliverem Malinou-Morgensternem. A když zavítali

¹¹Autorka by ráda připojila, že se v roce 2016 zúčastnila vzpomínkové akce při příležitosti pětileté připomínky Jirousova náhlého odchodu s názvem Pět let bez Magora organizované právě respondentkou.

do Vydří a udělali tři křížky na hrobě Jirouse, uvědomila si, že Vysočina rodí samá houževnatá, větrem ošlehaná a energická individua.

Při úvaze nad jeho nepřerývným vzdorem paní Jarmila došla k závěru, že to bylo díky jeho ryzosti, jeho čistému srdci a křesťálové duši. Když se mu něco nezamlouvalo, nenechal si to pro sebe, a sice s vědomím jakkoliv riskantního dosahu. Vyjádřil se k čemukoliv, o čem byl přesvědčen, že je korektní. Nikdy ničeho nelitoval.

Nad jeho tvorbou se zamyslel pan Bareš. Tvrdí, že je to záležitost beletristických vědců typu Martina Machovce, aby náležitě explikovali pohnutky k tomu, že „třeba Magorovy labutí písně jsou jedna velká modlitba, kterou psal ve Valdicích, zcela střízlivý, pod tlakem okolí.“ Jirous samotný se prý pyšnil tím, že své vrcholné básně psal ve střízlivém údobí. Přece však dotazovaný připustil, že byl básník schopen po několik dnů nezřízeně požívat lihoviny, poté usednout k psacímu stroji a za pár okamžiků stvořit dílo bez závažnějších svízeli. Toto byl prý konkrétně případ, kdy Jirous počal zaznamenávat ve dvě ráno a v osm hodin vysloveně hodil dílko polité vínem po nakladateli Jaroslavu Eriku Fričovi se slovy: „Tady máš Magorovu Vanitas a můžeš si jí vydat.“ Respondent se sentimentem vzpomněl i na zapisování veršů na účtovací bločky v restauracích, po kterých básník druhý den regulérně pátral v popelnících nacházejících se v blízkém okolí inkriminovaných hostinců.

Paní Neomytková ještě okomentovala svou zkušenost s jistou dámou, která po přečtení Magorových Labutích písní naznačila, že vnímá Jirouse jako našeho největšího křesťanského básníka a přirovnala ho ke Karlu Havlíčku Borovskému, poněvadž oba totožně spisovali z kriminálu.

Kdysi se ho prý otázala, jak byl s to vězení přetrpět. Nechápala to zejména proto, že nebyl v pracovním procesu zrovna zručný a v arestu měl co dočinění s motory, zkráceně tedy nebyly možné jakékoliv prostoje. Dohodl se proto se spoluvězni, jinak by byl silnou elitou eliminován. Jeho navrácení totiž bylo nevídané. Přetrpění jí vysvětlil přílehlými slovy, která nikdy nezapomene: „Upřímně mi řekl, že musel ze sebe všecku lásku vytěsnit. A najednou já čtu Labutí písně, který jsem jeden čas ani nemohla číst, přes slzy jsem neviděla.“

Co se týče komplikovanosti uchopení Jirousova uměleckého tvoření a s tím spojené nutnosti uveřejnění vysvětlivek, oba dva zpovídání se jasně shodli. Není uskutečnitelné číst verš po verši. Báseň se musí vzít jako celek, přečíst vícekrát, popřemýšlet nad ní a vrátit se k ní. Připustili však, že je nezbytné být obeznámen se základním kontextem. Zhusta se totiž vyskytují propria, která dokonce bývají zkrácena. Pan Bareš dodal, že má neurčitý plán ohledně jasnějších vysvětlivek editor Machovec

a publicista Stárek. I když ho Stárek znal více než čtyřicet let a předpokládá se tedy, že není povolanější osoby k této nevděčné práci, usnesli se zpovídání i s autorkou na nevydávání interpretace, neboť tím Jirousovy básně pozbudou nepopíratelného půvabu.

Respondenti se také zamýšleli nad Jirousovým jazykem plným vulgarismů. Paní Jarmila se prý přičiňovala k jeho mírnění. Ale básně jí nepřišly nikterak zvlášť vulgární, k němu to přináleželo. Proto se poezii přisuzuje ten příznak krásná, poněvadž je nestejnorodá. Nikdy ji to neuráželo. Pan Václav připojil, že zde shledává tu očividnou diferenci mezi upřímnou básní a těmi zdánlivě undergroundovými nadšenci, kteří vyznávají názor, že pokud dílo neoplývá zhrblými slovy, není to underground. Podle soudu zpovídáního do textu pejorativa přiléhavě patří a nikterak výrazně nevyčnívají.

Pan Bareš také připomněl důležitost Jirouse pro český underground. Doslovně řekl, že kdyby nebyl Magor, nebyl by ani underground. To on ho vymezil a pojmenoval jako druhou kulturu. Popsal podzemí nejen jako literaturu, ale jako životní styl. Kategoricky proto odmítá tvrzení, že by byl básník nesmazatelně spjat pouze s určitou etapou undergroundu u nás a nebojí se argumentovat s každým, kdo jeho názor neakceptuje. I když byl zbaven svobody, byl vůdcem. I nyní, několik let po úmrtí, se na něj příznivci undergroundu obracejí ve svých myšlenkách. Respondent pod tíhou emocionálního tlaku zvýšil hlas a svůj monolog dokončil jasně: „Český underground se rovná Ivan Jirous!“

Ve vztahu ke komunistickým represím, nikdo snad ani na moment nezaváhá nad jejich přehnaností. Komunisté dobře znali svého úhlavního nepřítele a věděli, čeho je schopen a jak významně jim může uškodit jen tím, že je živ. Paní Neomytková přidala bolestnou vzpomínku, kterou jí nejspíše vypověděl sám básník. Tehdy prý musel spěšně prchnout a schovat se pod autem. Vedle něj se ozvalo: „Jesli toho hajzla chytíme, tak ho živýho nedovedeme.“ To nepotřebuje další komentář.

Další diskutovanou oblastí byla Jirousova nepochopitelná náboženská víra. Dotazovaná odpověděla, že zpočátku věřící nebyl. Nicméně chápe, že když je člověk psychicky ztracen a nemá žádnou naději, vzpomene si na Boha. Ke křesťanství ho přivedli Němcovi, neboť pravidelně chodili na mši a on se k nim posléze připojil. Chodili prý i společně s respondentkou, když navštívila Prahu, vždy v neděli v osm hodin do Kostela Nejsvětějšího Salvátora.

Paní Jarmila je zcela přesvědčená o Jirousově duchovním smýšlení. Podle svých slov by nereagovala jinak. Společnost si musí jasně uvědomit, že on, křehký intelektuál, se dostal k nejtěžším a nejzákeřnějším vrahům. Překvapující podle ní bylo, že

komunisté počítali s tím, že Jirouse takřkajíc zlikvidují právě ti vězni. Oni s ním ale drželi. „Říkali, že tady sedí i za ně.“ I s takovými lidmi dokázal vyjít. A do smrti měl mezi arestanty, ba dokonce dozorcí, přátele. Vězeními prošel bez tetování a bez vězeňského argotu.

Jirousovým kultovním živočichem byla labuť. Tvrdil, že nejkrásněji pěje, když umírá. Proto Labutí písni, poněvadž netušil, zda se někdy z vězení dostane. Nejraději měl podle zúčastněných jednoznačně Humpolec, který opěvoval i ve svých verších. Složitější debata neprobíhala ani ohledně ženy básníkova srdce. Paní Jarmila je bezpečně přesvědčena o faktu, že jí nebyla Dáša, jelikož si dobře pamatuje, jak se k němu chovala za času jeho zdravotní indispozice. A vyznělo jí to tak i z Jirousových řečí. Jednoznačně potvrdila, že Jirousovou láskou byla Juliána, jeho spřízněná duše. Všeobecně se k ženám choval tak, jak toho byly hodny. Respondentka připojuje úsměvnou situaci, která se odehrála ve čtyři hodiny ráno v jistém restauračním zařízení. Návštěvnice restaurace se na něj rozohnila: „Vy neumíte bejt k dámě galantní?“ Básník se nedal a oponoval: „Vy, která ste v hospodě ve čtyři ráno, to se považujete za dámu?“ Netřeba jiných poznámek.

Jeho nejbližší rodina zahrnovala vysokého, hubeného otce, jenž napadal na jednu nohu. Z pohledu paní Neomytkové to byl „úřada tělem i duší“. Bez přestání se tvářil rezervovaně. Matka prý vypadala jako milá a vlídná paní, vedla v Humpolci kurz šití. Občasně působila jako vychovatelka. Měl ještě sestru Zorku, kterou paní Jarmila viděla párkrát a velmi zběžně. Podle pana Václava totiž náhle přerušil styky se sestrou kvůli jejímu manželovi, panu Ságlovi. Ten mu měl za zlé, že nechává všechny materiály, které by je mohli usvědčit, volně v bytě. Básník se o své rodině nikterak závatně nezmiňoval, v některých básních se k nim vrací. Maminka i sestra zemřely na rakovinu.

Při diskutování o povědomí o Jirousovi ve společnosti se oba tázaní jednohlasně usnesli nad jeho nedostatečností. Societa mu stále nesplatila svůj dlouhotrvající dluh. Je podle nich velmi nedoceněný, ačkoliv je poměrně nadčasovým umělcem. Když jeho tvorbě nerozumí, lidé mají tendenci ji odkládat a hanit. Respondenti proto radí nechat to odležet, za čas si přečíst verše znova. Svět se mění, my se transformujeme, naše myšlení se modifikuje. Ale Jirous je stále tentýž. Svobodný i v době nesvobody.

Paní Neomytková se taktéž vyjádřila k literární a historické výchově jejích dětí a navazující generace. Její vnuci prý mají jirousovské pohádky velice v oblíbenosti, dokonce na těchto báchorkách vyrůstali. Určité pasáže umí přednášet spatra a snaží se vštěpit jejich nakažlivou poetiku svému okolí. Podobnou zkušenost má zpovídáná i se svou

dcerou za doby publikování sbírky Magor dětem. V té době přebývala na internátě, a když dílo vyšlo, četla mamince do telefonu za poměrně vysoký peněžní obnos autorovy pohádky. Tento okamžik považuje paní Jarmila za neobyčejně intenzivní.

Společně považují za patriotický závazek o Jirousovi a jeho nerovné válce sdělovat. Nejen o básníkovi, ale hlavně o jeho neposkvřených zásadách. Přejí si, aby takových čestných bytostí bylo více. Shodují se, že by společnost potřebovala zotavit a usadit.

Postupně se rozprava odebrala směrem k posmrtně vydaným dílům. Podle respondentů je kromobyčejně závažné ustavičně upomínat Jirousovo osobní i umělecké žití. Dočkal se dokonce i pokrokového zpracování ve formě komiksu, což je příznivé ponejvíce pro nejmladší věkovou kategorii, která prostý spis do ruky nevezme. Připomínání věhlasných gigantů berou jako lopotné, nicméně nevyhnutelné břemeno. Pan Bareš k situaci poznamenal: „Když ho nebudou připomínat lidi, který ho znali celý ty léta, a nenajdou se takový lidi, jako seš ty, který vo něm budou psát práce, tak se taky pozapomene.“

Na konci debaty se nešlo vyhnout Jirousově poslednímu dnu. Dotazovaná vzpomněla, že se o jeho překvapivém úmrtí dozvěděla ráno z rádia. Prostoupil zármutek, stesk a marnost. Všechno a všichni se dá substituovat, ale Jirous byl podle ní nenahraditelný. Upomínání je o to trýznivější, že byla vybídnuťa k účasti na básníkově čtení pár dní před skoneť. S těžkostí v hlase přiznala, že za ním zamýšlela jet, ale kvůli zdravotní nepohodě jí to nebylo umožněno. Recitace se konala v sobotu. Ve středu zemřel.

Pan Bareš se k tématu také připojil, neboť byl bezprostředním participantem na onom čtení, které proběhlo v divadle Archa. Ještě si stihli dojednat vánoční setkání, které všichni radostně očekávali. A pak se ve středu dozvěděl, že skonala. Dotazovaný však přiznal, že už to před tím nebyl on. Alkoholické látky, jež mu byly jakousi vzpruhou, mu byly zcela zapovězeny. Již při poznamenaném recitačním večeru ledacos strpěl. Jindy by k tomu řekl pěkně od plic svůj komentář. To bylo panu Václavovi podezřelé, ale ani v nejmenším mu nesvitlo, že svého drahého přítele vidí naposledy. Nicméně připojil v duchu visící poznámku, že se to nemuselo udát, kdyby inkriminovanou noc nebyl osamocen.

Pravda je taková, že v ranních hodinách měl být Jirous hospitalizován. Jak se dotčené okolnosti vyvíjely, už respondenti nikdy nezjistili, přesto získali zprávu, že měl u sebe básník mobilní telefon. Předpokládají tedy, že odejít chtěl.

4.2 Rozhovor 2

Druhý rozhovor byl zrealizován 12. 9. 2015 s paní Hanou Komrsovou taktéž z Humpolce. Magistra Komrsová je někdejší pedagožkou českého jazyka ve třídě Ivana Martina Jirouse.

Její vzpomínání na Ivana Jirouse začíná již na prvopočátku šedesátých let, kdy zahájila svou pedagogickou kariéru na humpolecké Střední všeobecně-vzdělávací škole. Vyjma druhých tříd počala vyučovat českému jazyku i tu Jirousovu. Nevšedně časně její zájem vzbudil žák s mimořádně obšírnými vědomostmi, který byl značně orientován na moderní poetické směry. Pamatuje si, že ho interesoval zejména poetismus, což bylo v tehdejší době celkem problematické, poněvadž se nejednalo o prosocialistický směr. O svých poznacích lačnil debatovat, a tak mu musela být paní magistra důstojným diskutérem. Za celých pětatřicet let své kantorské dráhy nikoho podobného ražení nepotkala.

Uchystání se na hodinu podle učebního plánu prý uskutečňovala předně pro básníka a jejich rozsáhlé rozmlouvání. Na tyto pestrobarevné prožitky nikdy nezapomněla, ačkoliv jsou již letité. Důvodem jest dle jejího výroku fakt, že každý se neseťká s jedincem, který by byl takto názorově profilovaný a natolik ambiciózní, že by šel s hlavou vztyčenou přes všechna úskalí, jež takový styl života bez debat způsobuje.

Při zamyšlení se nad samotným básnickým jménem si vzpomene na tvář studenta a na přerod, kterému se během života nevyhnul. Je podle ní nezbytné vzít na vědomí, že v šedesátých letech nebylo nijak nenáročným cílem uplatňovat svá netypická pojetí. Charakteristický znak toho, že byl výjimečně cílevědomý, se mu dochoval až do smrti. Bylo tedy více než přirozené, že za svou nepoddajnou náturu nesl mnohdy strastiplnou odpovědnost.

Jako student prý nebyl premiantem, což je dle jejích slov více než pochopitelné, neboť člověk zajímající se o literaturu bude kupříkladu slabší v přírodních vědách. Ona mu však vždy bez přemýšlení udělila výbornou. Co se týče komparace s ostatními žáky, nebyl prý nikdy s nikým rovnán. Tvrdila, že dočista přesahoval normu, přesto neusiloval o vyznamenání. Jediné, co paní Komrsovou mrzí, je, že po absolvování gymnázia se už s Jirousem osobně neshledala.

Jako nešťastné viděla takové faktum, že si pěstoval silné sympatie k alkoholu. Konsekvencí této neblahé reality vnímala v nápadném poklesu Jirousovy oblíbenosti v rodném městě. Respondentka litovala negativistického nazírání společnosti právě z výše zmíněných pohnutek. Daleko hůře však magistra Komrsová percipovala tyto

antipatie u básnickových spolužáků. Rovněž přiznala, že je toto plytké vnímání Jirousovy celistvosti základním společenským problémem. Pozastavila se i nad otázkou některých spoluobčanů, a sice jak může mít člověk takového vzezření a bontónu památník, ba dokonce čestné občanství. Sama se na něj nikdy takto nepohlížela, cenila si ho. Namítá: „Samozřejmě po tom, co byl pronásledován a vězněn, není divu, že se uchýlil k jiným věcem, to člověk musí pochopit. Ale já si ho vždycky budu vážit jako člověka, kterej v době, kdy mnoho lidí bylo zticha a bylo zalezlých, on dokázal jít s kůží na trh a něco veřejně dělat.“

Na otázku ohledně nahlížení na Jirouse jakožto na prokletého básníka se dlouho nad odpovědí nezamýšlela. Jako nejpodstatnější zauzlení v této problematice viděla právě onu pověstnou nelibost ve společnosti. V závislosti na vlastní prezentaci se evidentně jeho díla nemnoho rozšiřovala, tudíž básníka neměl kdo pochválit. Přidala taktéž poznámku, že již za středoškolské éry choval náklonnost ke Karlu Hynku Máchovi.

Respondentka vypověděla, že Jirousovo stanovisko k životu patrně pocházelo z komplikovaných rodinných relací. Otec byl podle ní značně nekompromisní a zřejmě se s ním nedalo přílišně hovořit. Básník si proto musel častokrát doma vymáhat vlastní prostor, a to se mu zachovalo i v dospělosti. Postoj k životu vidí jako vztah k otci. Se svým studentem si ale nijak důvěrně o rodině nepovídala. Jediné informace, které o tomto tématu má, vyslechla na veřejnosti; Humpolec je malé město a klevety se šíří.

Co se týká ceny Jaroslava Seiferta, která mu byla udělena v roce 2006, se vyjádřila jasně. Byla ráda, že něco takového vůbec přišlo, ačkoliv to mělo přijít daleko dříve. Vzhledem k tomu, co pro své dílo a názory zakusil, ti povolání se měli trochu v čase nazad zahloubat nad jeho oceněním. Potvrdila, že spousta gigantů naší historie byla jaksi specifická. A v tom spatřuje úhlavní spornou otázku, proč organizátoři těchto cen je zamýšlejí udělit pouze výhradně laureátům po všech stránkách znamenitým – nechtějí být vystaveni soudům veřejnosti. V jeho životě jsou dvě principiální komponenty, jeden hodný ocenění, druhý ten skandální. A pak záleží, kdo to posuzuje. „Je to snazší mu nadávat, než se mu obdivovat.“

Jak percipuje svého proslaveného rodáka město Humpolec, se rovněž vyjádřila, její názor sdílí i autorka. Kdyby byl vztah humpoleckých obyvatel k Jirousovi natolik nezdravý, jako se povídá, jistě by se snažili památník zhyzdit, ale jsou tam takřka denně čerstvé květy. Protest proto básnickově osobě tedy není tak vydatný, aby se odplácel i po úmrtí. Přece však přiznala, že veršotepec ještě nemá vyhráno. Jeho jméno

podle zpovídání stále není v uspokojivém počtu včleněno do studijního učiva. Tvůrci učebnic se prý nechtějí pouštět do témat vyvolávajících kontradikce.

Při diskuzi o mnohé aplikaci pejorativních obrátů nebyla příliš sdílná, neboť v látce není stoprocentně orientována. To příkládá neveselé skutečnosti, že texty nevycházely, a proto k nim pronikla až ex post, kdy už člověku chybí podstatné kauzality nutné pro celistvé porozumění. Dodala však, že selekce vyjadřovacích prostředků bezvýhradně přiléhá Jirousově nenucené letoře.

Jirousovu pevnou spirituální podstatu vysvětlila právě silnou nepřízní fáta, neshledala žádný rozpor mezi křesťanskou vírou a říznou mluvou. U Boha hledal jedinou nekolísavou záruku, která mu zůstala zachována a která reprezentovala možnost subvence. Taktéž dodala, že když je člověku nejhůře a cítí se opuštěn a ztracen, poslední nadějí nabízí právě vyznání.

Ačkoliv ve svém domovském městě nezakusil mnoho dobrého, básníkův vztah k Humpolci byl zcela konstantní, nesmírně mu na něm záleželo. Ohledně Jirousových žen odpověděla celkem lakonicky, leč vychytrale. „To si netroufnu soudit, tohle jsou věci dost intimní. On někdo na veřejnosti dokáže zahrát úžasný scény a skutečnost je jiná. A člověk, kterého to nejvíce postihlo, to dokáže skrýt.“ Tím chtě nechtě řekla vše.

Magistra Komrsová připomněla, že je celospolečenským mravním závazkem o básníkově snažení dále poučovat. Societa by neměla opomíjet okolnosti životů druhých, zejména těch velikánů, kteří se jakýmkoliv způsobem signifikantně zasloužili o převraty v našem společenství. Současným nejzávažnějším problémem je podle ní absolutní lhostejnost ze strany mladé generace. Sama má černé svědomí v informovanosti svých dcer o kulturně-historických souvislostech, nicméně přiznává, že matka kantorka má v tomto dosti nevděčnou pozici.

Při rozpomínání se na období kolem Jirousovy smrti jí do projevu nestrojeně pronikly emoce. Když se neveselou realitu doslechla, byla prý nadměru udivená a velmi zarmoucená. Jak asi může reagovat pedagog, když se dozví o smrti svého oblíbeného studenta. Respondentka si rovněž uvědomila, že to byl právě básník, který jí vštípil skutečný smysl jejího bytí, a sice seriózně se učitelstvím zaobírat. I z této příčiny jej nikdy neztratí z paměti. K jeho brzkému konci podle ní přispěl nejen alkohol, jak mnozí rádi vyvozují. Myslí si, že se k němu jen nabalily další skutečnosti, jako kriminál. „Ono ani ty nervy nejsou zrovna záležitost, která posílí lidskou imunitu.“

Paní Komrsová by ráda apelovala na společnost, aby více zapřemýšlela o tom, jaký měl Jirous osud. Měla by usilovat o porozumění této osobnosti a nikoliv ho neustále osočovat. Básník podle ní vzhledem ke svému životu podobnému nelítostnému

boji není hoden opovržení a neúcty. Připomněla, že každý smrtelník bez výjimky má své stinné stránky, jen nejsou tolik na očích, jelikož to není veřejně činná persona. Dle jejího názoru musel být Jirous neohroženým rekem odhodlaným nést veškeré efekty svého jednání. Zpovídání smutně dosvědčuje: „Myslím si, že náš národ si nedokáže dost dobře vážit lidí, kteří pro něj něco udělali a nebylo to zrovna košér. Ale to je charakteristický rys tohoto národa.“ Bohudíky je tu vícero rozumně smýšlejících, kteří berou v potaz všelike okolnosti, o čemž referuje tato práce.

4.3 Rozhovor 3

Třetí rozhovor proběhl dne 24. 9. 2016 s panem Milošem Doležalem, jenž pochází z Vysočiny. Pan Doležal je význačným publicistou, básníkem a redaktorem Českého rozhlasu. Zabývá se zejména druhou světovou válkou a komunistickou despotií v Československu. Proto také s Jirousem nejdříve kooperoval.

Při vzpomínání na Jirouse se mu vybaví nejen mohutná silueta, nýbrž i mravní vzor, který přesáhl všechny možné i neočekávané hranice a v neposlední řadě básníkovy mimočasovosti, protože i nyní, několik let po skonu, je pro mnohé příkladem. Vybavil si, že se lidé řídí jeho názory nejen po stránce undergroundu, ale hlavně ho vidí jako postavu se zřejmými morálními ideály, jejichž pravost a nepoddajnost Jirous garantoval vším, co mu bylo drahé. Rovněž mu na mysli vytanulo jeho velké básnické i teoretické dílo, jež je dle jeho slov do dnešní doby značně nedocenené.

Poprvé se s poetou setkal zhruba na počátku roku 1990 na pražské exhibici, toto seznámení se neobešlo bez Jirousových výstřelků. Byl prý pod vlivem alkoholu a vystupoval dosti surově, přesto v něm již tehdy pocítil něco osobitého, svérázného. Z básnickových zevrubných uměleckých analýz vystavovaných exponátů pochopil, že se v dané problematice znamenitě orientuje, dokázal to zejména tím, že všechny kauzality bezvadně a chápavě viděl a dokázal o nich hodiny rozprávět, nebyly to však žádné bezbřehé triviálnosti, nýbrž skutečně erudovaná data. Publicista uznal, že občas reagoval prudérně, nicméně mu to stále přišlo adekvátní a jeho horkokrevnou zanícenost vyzdvihnul. Následně se blíže seznámili a začali spolu spolupracovat na stanici Vltava při Českém rozhlase, kam ho pan Doležal opakovaně vybídl k návštěvě a recitaci básní vlastních i cizích.

Už tehdy byl neobvykle obeznámen s našimi historickými kořeny. O tento kontext se zajímal a bravurně jej ovládal. Netajil se ke své lásce k Humpolci, nestyděl se tedy ani za svůj původ, humpolecký region má mnohotvárné a pozoruhodné dějiny, o kterých rád a poutavě hovořil. Ačkoliv Jirouse vykreslil jako nesmírně intelektuální

bytosť, dokázal vysvetliť jeho trefnou prezývku. Podľa spisovateľa v ňom bolo cosi živelného, „indiánskyho, pravěkýho“. Vnímala ho ako útlacitnú, velice učenou a krehkou individualitu, „kluka z venkova, z Vysočiny“. Publicista priniesol jedinečné svedectví od básnikova vysokoškolského kolegy, ktorý popsal, jak se Jirous začal predvádět. To v panu Doležalovi vyvolalo domněnku, že chtěl jakoukoliv cestou udusit tu sensitivitu a rozpačitost v sobě. Přičítá to chťiči vytvoření si pomyslné skořápky jakožto defenzivního krytu před těžkostmi okolního krutého světa.

Je bezpochyby nutné nahlížet na jeho jednání s ohledem na kriminální historii a tlak, kterému byl nemilosrdně vystaven. Připomněl, že není možné ani vytušit, co se především ve Valdicích, v nejtěžším žaláři minulého režimu, dělo. Sám nedokáže dost dobře pochopit, jak svůj nekonečný pobyt tam přestál. Nicméně shledal, že tím jemným člověkem, kterého kdysi poznal, zůstal do konce života. „Takže podle mě ta prezývka vznikla kvůli tomu rozporu. Kluk z venkova se dostal do velkého světa. A najednou se s tím nějak pere.“

Respondent dále zdůraznil Jirousovu vnitřní svobodu, ať už za komunistického zřízení, v devadesátých letech, ale i v novém miléniu. Byl nezávislým jedincem, když korzoval po Humpolci v černém ošacení, i v době, kdy předčítal a transkriboval Kafku. Onu volnost si udržel navzdory všem následným nesnázím, jimiž byl v životě štědře častován. V každém případě se nebál sdělit své myšlenky nahlas bez ohledu na to, co to způsobí.

Čeho si publicista cení na básnickově osobnosti nejvíce je fakt, že nepozbyl své tváře, což pan Doležal shledal jako nadmíru pozoruhodné. Přiznal, že různým výstřednostem se přirozeně nevystříhal, což je ale běžným znakem chybuujícího lidského charakteru. Váží si ho zejména proto, že v jeho očích uhájil své jméno i v těch největších a nejtěžších zkouškách. „Dokázal si zachovat tvář, byl takovej pevnej sloup. Takovej pařez.“ Společnost na něj nazírala jako na zhýralce, neurvalce a anarchistu, leč zpovídaný uvedl, že byl přítomen i Jirousovým slabším chvílkám, kdy byl skutečně psychicky rozložen, a teprve tehdy zjistil jeho ukrývanou něžnost.

Sám veršotepec prý s jistým zalíbením prohlašoval, že je převtělením Jaroslava Haška. K důvodům básnickovy neutuchající revolty respondent dodává toliko, že za to mohl jeho mateřský kraj. Autorka k předešlému komentáři uvedla citaci celé Doležalovy výpovědi, již respondent nazývá pseudoteorie, poněvadž je jaksi neopsatelná a absolutně všeřikající: „Vysočina je kraj solitérů, za'atců, paličáků. V něm bylo něco takovýho, že do všeho šel po hlavě. Řekl, že nejraději jde do předem prohraných bitev, což je takovej paradox, je to absurdní, ne? Vysočina je kraj žuly,

a Magor mi připadal, že je ze žuly. Z takovýho šutru pevnýho, kterej jen tak nerozfláknete. Mísilo se v něm něco vysočinskýho s jihočeským rodem takových hloubalů. Tahle kombinace geneticko-rodová způsobí, že na něm můžou dříví štípat a von se ani nehne. Projde kriminálama, samozřejmě ho to votesá, vodře, to je jasný, nervově a tak. Ale přesto to vydrží, je prostě zat'atec.“

Spisovatel do rozhovoru řekl, že se Jirous pravděpodobně nad svými činy nikterak nermoutil. Své evidentní prohřešky rychle odehnal a šel dál, nebyl ten typ, co by se k tomu neustále vracel či zpytoval svědomí. Propagoval prý motto Nikolaje Stankoviče: „Člověk má jen tolik ostudy, kolik si sám připustí.“ Tím ovšem publicista v žádném případě nechtěl říct, že by byl bytostí bez lítosti. Popsal jednu situaci s velkou výpovědní hodnotou, kdy dal básník před ním průchod svým citům a vyprávěl mu o své matce, která nebyla dobrou křesťankou, poněvadž nenavštěvovala kostel, leč stejně byla s to pomáhat farářům, přestože to nebyla její povinnost.

Respondent jedinečně vysvětlil důvod, proč societa na Jirouse nahlíží velmi negativním stylem; klame prý tělem. Navenek se jevilo jako trup sedláka, kterého nemůže nic zasáhnout. Pak se ale čtenář ponoří do jeho veršů a jen žasne, jak bylo básníkovo srdce plné lásky, kterou prostřednictvím svých sbírek sdílel se světem. Proto je velmi složité proniknout do těchto literárních počínů, protože se zdají jaksí neadekvátní k autorově veřejnému vystupování. Najednou se tam objevil kolosální rozpol mezi tvorbou a povahou.

Nicméně ho vůbec neinteresovalo, jak o něm kdo smýšlí. Toužil být vnímán jako básník. Zdravě společnost podněcoval k hlubšímu zamýšlení se nad věcmi okolo, a to poezií i prozaickými spisy. Dával v sázku všechno, měl malé děti, doma ženu a byl ve vězení. Kdo se tehdy opovážil něco takto riskantního učinit? „Riskoval strašně moc. Moh podepsat spolupráci, mohli ho zabít... a pro mě je to velká morální autorita. Jasně, že dělal chyby, že byl člověk lidsky nedokonalej. Možná právě to je nejlepším důkazem jeho lidství – že má chyby.“

Zpovídaný dále uvedl, že Jirousova víra byla skrz naskrz poctivá a neobyčejně ušlechtilá, neboť byla důkladně přezkoušena vězněním, osamocností i psychickou tísní. Básník také strádal kvůli maniodepresivní poruše. I z toho důvodu pan Doležal připojuje truchlivou poznámku, s níž se mu svěřil: „Já kdybych nebyl křesťan, tak se zabiju. Ta poslední věc, co mě drží, je víra v Boha.“

Publicista je přesvědčen, že jednou bude básníkovo dílo stejně sociálně na výši, jako svazky Seiferta, jen k tomu musí naše společnost dojít. Majoritní společnost je podle něj „voslovská“ a nikdy neprokázala abilitu akceptovat ty, co ční a jsou

neprůměrní. Naše společenství není navyklé svobodně vystihovat svá neovlivněná smýšlení. „Ta společnost se takhle chová. Ta prostě drží hubu.“

Při diskuzi o Jirousově tvorbě se řeč okamžitě stočila na jeho vrcholnou sbírku, a sice Labutí písně. Přiznal, že v kriminálu byl stoprocentně soustředěn, žil tam v intenzivní sevřenosti. Jsou takovým voláním arestanta, obsahují ale i vtíp, uštěpačnost a pověstnou jízlivost. Absolutně nepochybuje o skutečnosti, že básníka tato písemnost přesáhne a vkročí do věhlasných dějin jako velkolepé dílo.

Panu Doležalovi není ani trochu na obtíž fakt, že některé básně vzešly z alkoholového rauše. Ačkoliv je totiž tvořil v opojení, přílišně nekorigoval, i když rukopisy byly „naškrábané, polité a nečitelné.“ Nemalé množství veršů doslova vychrlil, ale za většinou je faktická bardská námaha. Některé významy ovšem nemůže nepoučený recipient pojmut, proto se vyvíjí snaha je sborně vyložit. „Třeba je tam básnička: I vši. Je to reflexe na to, že kluci Němcovi se vrátili ze školy mladý a vlasatý a tam měli vši.“ Souhlasil by tedy s vydáním poznámkového aparátu, jenž vrhne světlo na mnohé nejasnosti, nikoho ovšem nevybízí k jeho pročtení. Přiznal rovněž, že tyto komentáře mají i tu nežádoucí stranu mince: „Na tu druhou by třeba bylo lepší, aby spousta těch věcí zůstala ukryta. Každý máme svůj výklad. Každý v tom vidíme něco jiného. A to je na těch básních pěkný, že nejsou uniformní.“

Co se Jirousova slovníku týká, zpovídáný se jednoznačně vyjádřil, že básníkovy práce s jazykem byla „až máchovská“. Slovní zásobu vidí jako bezprostředně otevřenou a nesložitou, vycházející z různých odvětví uměleckého tvoření. Vulgarismy do svých textů neumíšťoval za každou cenu, ne jako jiní, kteří „se to tam snažej toporně dát, je to trapný a směšný.“

Je u něj zřejmá inspirace americkým básnictvím. Sepisoval líbeznou milostnou poezii, co na tom, že věci pojmenovával podle pravdy. Nevysmíval se, nic nezjednodušoval, ani ženou nepohrdal; dotazovaný to vnímá jakožto obdivnou oslavu ženskosti křehkého pokolení. Rozhodně přímočaře zavrhnul přirovnání k „prvoplánovému Závišovi nebo těmhle zpěvákům“. Doplnil však, že byl Jirous určitě kavalírem, avšak „uměl dát ženský facku, že vodlítla“.

Pan Doležal se rovněž domnívá, že básníkovy víra byla pevnější než tělesná a duševní perzekuce, proto všechny útrapy ustál. Nebyl prý od narození věřícím jedincem, k víře došel až věkem. Jelikož ke křesťanskému vyznání dospěl svým vlastním přesvědčením, byla pro něj silnější než pro jiné, kteří ji přijali kvůli rodinným poměrům. V zápětí však dodal, že ani Jirous se nevyhnul klasickým katolickým zápolením s vírou. „Já myslím, že ta jeho víra byla voproštěná, nespolehal na žádný

instituce, na žádný vnějšnosti. Byla vnitřní, třeba jen zrníčko, ale byla ryzí. Často se musel spolíhat jen na modlitbu a to mu pomohlo. On se spolíhal jen na ty základní věci, na Krista, oslavoval panenku Marii. A ty ostatní zbytný věci zahodil.“

Respondent je neskrytým obdivovatelem sbírky Úložka, kterou ještě básník sám koncipoval. U Nočních zpěvů je již zřejmý zásah jiného člověka, nicméně je podle něj skvělé, že se jeho dílo zpřístupňuje a popularizuje, i když to u klasika Jirousova formátu není zhola nic překvapivého. Zainteresované zajímají veškeré okruhy autorova jsoucna, ať už vzpomínky, poznámky či písemné komunikace, ale i nehotové spisky, nedostatečnosti, zkrátka všechno, co se jeho osoby týče.

Publicista vzpomněl i na den jeho smrti, o níž se dozvěděl z rádia. Okamžitě si vybavil jejich poslední shledání v září, kdy básník předčítal Reynkovy básně. Již tehdy z něj cítil absenci energie, měl hlubší a hrubší hlas, bylo vidno, že byl neduživý. Zmínil se i o nejposlednějším rozloučení. „Byl mráz, byla strašná kosa. Malej hřbitůvek, prostej, venkovskej, spousta lidí, dlouhej průvod, kostelík na kopci. Začal poletovat sníh. Chlapík na koni to tam vobjížděl. Na rakvi labuť veliká, bylo to symbolický. Lád'a Heryán jako kázající, výborný to bylo. Přišlo mi to tak jako adekvátní, jak z jeho zimních básní.“

Na konkrétní emoce se nerozpomenul, ale „cítil sem, že se loučíme s národním bardem“. Cítil elektrizující náladu, která způsobovala husí kůži, připadal si jako na Máchově pohřbu. Obřad pokládal za rozloučení s národním velikánem. „Ale vůbec celá ta atmosféra, to bylo výjimečný, chvějivý, dojemný. A přitom venkovský, vysočinský, jako byl von.“ Později mu došlo, že Jirousova vážnost s časem jenom poroste vzhledem ke své pravdomlupnosti, což prokáže skutečně jen budoucnost.

Jako finální výrok zanechal jasné poselství, aby se četla poezie, a naznačil, že by měla společnost básníka konečně akceptovat. „Ale svět ho samozřejmě nemůže přijmout, protože Magor je hranatá osobnost, která se nehodí do takovýhle světa. Pro mě je takovým prorokem, kterej lidi budí, burcuje je, aby nesplývali s davem, aby každý šel svoji individuální cestou. I když to je nepohodlný a i když se za to tvrdě platí. Ale pak se ukazuje, kdo je vlastně vítěz. Von moh sedět za bukem, chlastat někde ve Starej Říši v hospodě a nadávat někde jen tak jako v klidu a psát si pro sebe básničky. Ale on obětoval svý nejlepší léta. Moh emigrovat, moh spolupracovat, lámali ho tvrdě. Neudělal to.“

4.4 Rozhovor 4

Čtvrté interview bylo zhotoveno s osobou nejpovolnější, a sice s Martou Veselou Jirousovou, dne 25. 11. 2016. Paní Marta je Jirousovou mladší dcerou, pochází ze Staré Říše na Vysočině. Sama je autorkou několika sbírek, ilustrovala otcovu knihu Magor dětem. Profesí je pedagožka, je matkou na plný úvazek a bydlí s rodinou a matkou Juliánou ve Staré Říši.

Její první vzpomínky na otce sahají do časného dětství, ačkoliv ne jako na přítomného člověka, se kterým by vyrůstala, spíše o něm poslouchala vyprávění od matky. Když se posléze setkali, napolo se jí jevil jako někdo vzdálený, jelikož na něj byla spíše zvyklá jako na postavu z vyprávění. Z vězení svým dcerkám posílal pohádky, kterými se s nimi snažil alespoň částečně navázat kontakt. „Nemůžu říct, že by pro mě bylo přirozený, když potom přijel a byl tam. Brala jsem ho, jakože za chvíli zase někam odejde.“

Jako otec moc nefungoval, jedině jim četl pohádky, když na něm ležely na gauči. Vyprávěl o Pejskovi a kočičce, Alence v Říši divů, o Mumíncích nebo Broučky od Karafiáta. Překvapivě vyvrátila autorčino smýšlení o špatném snášení odloučení s otcem. Vypověděla, že to se sestrou vlastně nechápaly nijak bídě, matka na ně své souživé nálady netransponovala. S Františkou se vzájemně podporovaly a dodnes mají skvělý sourozenecký vztah. Ještě více však ohromila, když se rozpovídala o otcových návratech: „Nemůžu říct, že bysme tím nějak trpěly, že táta je ve vězení. To spíš potom naopak, když se vrátil z Valdic, tak on hodně pil, a to bylo horší.“ Nebyl prý vysloveně domácím typem, který by si s dětmi hrál. Když se navrátil z arestu, strádal post-traumatickým syndromem, a tak soužití s ním nebyl žádný med. Ještě více se to zhoršilo za časů ochranného dohledu, protože pro něj nebylo příjemné sedět doma, potřeboval být neustále v pohybu. Své deprese řešil nadužíváním alkoholu a zvyšováním hlasu.

Paní Marta přiznala, že byly všechny rády, když měl zrovna stádium deprese. Nad svým tvrzením se sice začervenala, nicméně v zápětí vysvětlila, že období mánie bylo pro všechny, kteří s ním během něj přišli do styku, nepředstavitelně náročné. Popsala otcovu horlivou vzteklost i ukázkovou cholerickou povahu, která se vyznačovala dvěma tvářemi, a sice uměl být „milej, hodnej a když nepil, tak byl úplně úžasnej, jemnej, cituplnej člověk. Nic ho nerozházelo. Ale ten alkohol s ním udělal hrozně moc. A samozřejmě i ty maniodepresivní rysy.“

Popsala i konkrétní situaci, jež se odehrála o Vánocích. Přijel prý opilý v čase večere, hlasitě se vyjadřoval, dokonce přivedl cizí lidi, čímž dokonale narušil celou atmosféru. V pubescenci k němu nemohla naleznout žádný vztah, neboť viděla pouze „běsnícího otce“ a nedohlédla za otcovu skořáčku. Teprve když si v sedmnácti přečetla Magorovy labutí písně, došla k porozumění, že otcův temperament částečně způsobily komunistické živly a zkušenosti s kriminály, ale že to bylo vyvoláno i jeho povahou. A to byla doba, kdy začala svého otce bezmezně milovat, nicméně otevřeně přiznala, že k tomu dospěla značně trnitou cestou.

Připomněla i fakt, že ona sama nedokázala s otcem za času mánie vyjít, leč Františka se s ním dokázala snést i tehdy. Nesouhlasí s tvrzením, že je celá maminka, podle ní má v sobě i hodně vlastností otce. K peru zasedla až v prvním roce zletilosti, kdy pocítila touhu něco napsat, avšak přiznala, že šlo o velmi stručné texty, neboť není mnohomluvná. Podotkla ale, že v sobě dlouho chovala naději absolutního vymanění se z rodinné tradice. „Ale ono si to člověka najde. Ta báseň k tomu člověku stejně přijde, on ji jenom zapíše.“ Poznamenala však, že to pro ni nebyla výhra, ba právě naopak docela velká přítěž, jelikož je neustále srovnávána. Komparací ale nijak netrpí, s čímž souvisí i ponechání si rodného příjmení jako zachování odkazu otce.

Do vězení chodily otce navštěvovat všechny tři dohromady, matka dcerám vždy na rovinu říkala, co se děje. Vybavila si i pocity, které ji tenkrát obstoupily. „Bylo to takový zvláštní. Byl to prostě takovej prostor, kterej neumožňoval člověku se tam uvolnit a navázat s tím člověkem nějakou komunikaci, protože to bylo hrozně studený prostředí a stál tam vždycky nějaký bachař a seděli sme přes stůl a vim, že ta komunikace byla vždycky taková ztuhlá.“

Nepředvídaně vypověděla, že k otci nechová žádnou zášť a ani mu nic nevyčítá. Jediné, nad čím se rmoutí, je nedostatek společných momentů, který byl zapříčiněn Jirousovým přebýváním v Praze. Ještě více však lituje skutečnosti, že nevidí vyrůstat vnoučata. Ale kvůli ničemu ho kárat nechce, otec prý věděl, že občas dělá „šílený věci“, byl si vědom svých poklesků a viděl sebe jako smilného hříšníka. Respondentka si plně uvědomuje, že konflikty s otcem pramenily převážně z jejích dobře míněných rad ohledně chování otce. „Když sem studovala v Olomouci pajdák, oni ho chtěli na besedu. A já sem z toho měla úplnou hrůzu, že to bude ostuda. Trnula sem, co tam bude dělat. Já sem mu dycky říkala, ať nedělá ostudu.“ Nakonec prý žádnou ostudu neudělal. Paní Marta dále sdělila, že maminka je ohromně milující žena, proto všechny ty lapálie vydržela, dokázala mu totiž hned vše prominout a nikdy mu nepředhazovala staré záležitosti.

Na paradox víry a ostrého jazykového projevu, tolik typického pro básníka, odpověděla tázaná ve smyslu, že se tyto dva fakty nevylučují. Své dětství sice strávila v katolickém prostředí, ale ne u netolerantních katolíků. „Že někdo mluví sprostě, se podle mě vůbec nevylučuje s tím, že by mohl bejt dobrej křesťan.“ V reálu byl podle ní nepředstavitelně sentimentální a jemný, to bylo důvodem, proč používal pejorativa, aby se navenek jevil jinak. Udělal ze sebe naoko „rabiáka“, aby se obrnil proti vnějšímu světu, poněvadž nechtěl být nekonečně zraňován.

V domácím prostředí se prý kolikrát pozastavují nad pozměněnými názory lidí, kteří ho za života zatracovali, již se nyní snaží maximálně těžit ze sepětí s básníkem. „My se tomu občas smějeme, třeba co vyvádí Dáša Vokatá nebo Čuñas. Nebo že každej najednou tvrdí, že byl tátův nejlepší kámoš, že vytáhne nějakou geniální historku z hospody. Já jim to neberu, táta takovej byl. Ale...řikám si, že tady ten táta chybí, že by pár lidí potřebovalo dostat přes držku.“

U Jirousových žen respondentka ještě setrvala. Připomněla, že soutěž o jeho největší lásku je více než směšná, podle ní není správné toto hodnotit či se k tomu vyslovovat. Přiznala však, že to v minulosti bylo jí samé i matce poměrně nepříjemné, ovšem dokázaly se nad to povznést. Nechává prostor společnosti, která vidí a slyší, ať si o tom udělá úsudek sama. Popsala však reálné okolnosti otcova pohřbu, na kterém se Dáša vůbec nezachovala pěkně k Daniele. „Když se vstupovalo na hřbitov, Dáša chytla naší mámu a vodstrčila tu Danielu a řekla: Pojd', my sme stejně byly jeho největší lásky!“ Dotyčné se to prý velmi dotklo, a tak ji dojalo, že za ní přišla Juliána a podala jí ruku. Zcela ji ohromilo, že toho je způsobilá a mluví s ní naprosto bez nevráživosti. Nyní se stýkají i s nevlastním bratrem Danielem a mají mimořádný vztah, ačkoliv se manželství jejich rodičů nadobro rozštěpilo právě kvůli Daniele. Matka všechny tyto složitosti nečekaně dobře zpracovala a Daniela si oblíbila.

Nemohla se nezastavit nad jeho posledními chvílemi. Mrzelo ji, že s ním nemohla být. Naposledy se sešli v srpnu, ale cítí spíše „iracionální lítost“, podle jejího názoru už tu nechtěl být. Popsala své pocity ohledně místa, kde otec zemřel: „Byl tam kýbl plnej krve. Na stolku ležel mobil. Tohleto mi utkvělo, že on zřejmě hodiny a hodiny zvracel tu krev, ale nezavolal si záchranku. Ať si Dáša tvrdí, co chce, že si budovali nějaký hnízdečko lásky a chtěli spolu se tetelit jako dvě hrdličky, já tomu prostě nevěřím. Ne, že by spáchal sebevraždu, ale prostě přijal smrt, která přišla, a už nechtěl, aby ho někdo zachraňoval.“ Když se o Jirousově skonu dozvěděla, do očí se jí zcela přirozeně vedraly slzy a pocítila náhlý zármutek nad skutečností, že už otce nikdy neuvidí.

Závěrem prohlásila, že jejím zbožným přáním je, aby společnost vnímala otce především jako znamenitého básníka, neboť sama shledává jeho básně jako nevšední. „Lidi by se měli víc zaměřovat na ty jeho básně, než na to, že se někde slíkal v hospodě. V porovnání s těma krásnýma věcmi, co napsal, je to úplně banalita, že se někde vyslík nebo tak.“

4.5 Rozhovor 5

Poslední pátý rozhovor byl uskutečněn s panem Karlem Kratochvílem, pocházejícím z Humpolce, dne 17. 3. 2017. Pan Kratochvíl je humpoleckým knihkupcem, s básníkem se přátelil a kooperoval s ním na organizování rozličných akcí.

Pod jménem Ivan Martin Jirous si představí nezdolného a odhodlaného člověka, dále také uměleckou personu, básníka, pořadatele, v neposlední řadě buřiče. Lidé ho měli za burana, rebela a narušitele veškerých akcí, většina ale nebere ohledy na jeho neopomenutelné dílo. „Hlavně si myslím, že je potřeba na něj nahlížet celkově, se vším, co k tomu patří. I s tím, co ho v životě provázelo, s tou jeho povahou, která někdy byla taková, že byl naprosto nesnesitelný a zralej na ránu. To všechno je Jirous.“

Prvotní setkání proběhlo nedlouho po převratu v Jihlavě na koncertu kapely Půlnoc v již neexistujícím klubu, kterou percipoval jako alternativu Plastic People, na němž nepochybně nemohl Jirous chybět. Více se seznámili krátce poté na hradě Lipnice, kde se frekventovaně odehrávaly festivaly nekomerčních uměleckých sdružení. Tehdy ještě čistě na profesionální úrovni autor – knihkupec, od té doby se vídali buďto na pořádaných akcích nebo v restauračních zařízeních, kde debatovali nad zlatavým mokem. Nicméně jejich seznámení neproběhlo úplně bez poskvrnění, jak respondent vylíčil: „My jsme se totiž na tý Lipnici sblížili po tom, co sme si dali po tlamě trošku. Von začal bejt protivnej na někoho, úplně zbytečně mu nadával, a mě to štvalo. Sem si říkal, že když je to Jirous, tak si před ním nesedneme na prdel.“ Pustili se tedy do menší slovní potyčky, která později vyústila v tu fyzickou, kdy ho básník lehce udeřil, ale čestně si nechal i ránu vrátit. V té chvíli si uvědomil Kratochvílovu ryzost a prohlásil, že se tedy musí stát přáteli.

Nad otázkou Jirouse jako mravní autority zaváhal, tuto značku je podle něj složité někomu propůjčit, neboť ji vidí jako velký závazek, jež však už básník nemusí akceptovat. „Takže z pohledu, že měl pořád hlavu vztyčenou, že moh podepsat spolupráci nebo emigrovat, je mravní autorita, to je nezpochybnitelný. Věděl, co dělá, věděl, proč to dělá, a nenechal se nikým zmanipulovat do toho, aby jak se říká, šlapal brázdu a šel do šedé zóny, což je jeden z termínů, který sám používal.“

K básníkovu přízvisku vypověděl jen toliko, že je seznámen s několika verzemi vzniku přezdívky, nicméně je zcela spokojen se svým vysvětlením „no, prostě Magor.“ Přiznal, že teoretika a celé jeho okolí včetně rodiny Němcovy a komunity kolem proslaveného bytu v Ječné ulici, vidí nepoddajné i za časů zlých. V té souvislosti se zmínil o knize Egona Bondyho Invalidní sourozenci, jež zmíněnou dobu přílehavě líčí.

Underground má pro pana Kratochvíla zjednodušeně význam podzemí, tedy kultury vznikající mimo hlavní prostředí, jíž nepřitahuje zájem společnosti ani kladné hospodářské výsledky. Doplnil, že undergroundová kultura se nepěstuje jen u nás, nýbrž takto funguje po celém světě, pouze s drobnými modifikacemi. Rád si přečte undergroundová umělecká díla, avšak dodal, že knihy nečte pouze z důvodu, že se jedná o podzemní literaturu, nemá totiž rád bezduché přidávání nálepek. Pojmenovat něco jako undergroundovou písemnost se podle jeho názoru nečiní vůbec snadno, neboť není dvou lidí na tomto světě, kteří by jednu věc pocíťovali identicky.

Knihkupec bez mrknutí oka vypověděl, že Jirouse vidí jako tvůrčího ducha undergroundové kultury. „Já to řeknu příměrem. On, intelektuál, naučil určitý lidi jíst příborem.“ Věřil v básníkovu nadání spojovat a inspirovat lidi, jež způsobilo, že přívrženci drželi pospolu a společně přetrpěli různé nepříjemnosti. Udržoval je nepřemožitelné díky své nakažlivé pozitivní náladě za časů, kdy se nemohly konat koncerty, organizoval rozličná shromáždění, byl nesmírně tvůrčím člověkem. „Neúnavně se snažil lidem umožnit setkávání. Neříkám, že sám, ale byl jeden z těch velkých hybatelů. A po celou tu dobu, a v podstatě až do své smrti.“

Zpovídaný nebyl zcela přesvědčený o faktu, že Jirous se začal projevovat až se skupinou Plastic People, naopak sdělil informaci, že se umělec ukazoval takto výrazně již před vznikem kapely. K té podotkl skutečnost, že se jednalo o osudové setkání sorty lidí, která se jednoduše měla potkat. Při této příležitosti vyzdvihl básníkovy umělecké kolegy z Humpolce, a sice švagra a fotografa Jana Ságla a malíře Dušana Kadlece. „To byli takoví tři Humpoláci, který udělali díru do světa.“

Jeho nekonečná a nezlomná revolta podle knihkupce vycházela z jeho charakteru, byla daná matkou přírodou. Přidal však poznámku o nejednoznačnosti jeho boje proti všem a všemu, neboť si myslí, že nebyl vysloveně anarchistou. Existuje podle něj mnoho jedinců, kteří se nezhroutili před nacistickou či komunistickou diktaturou a vzepřeli se špatností primárně, nejednou se přitom jednalo o všední a nijak nevybočující smrtelníky nejčastěji beze jména, jen Jirous byl v tomto fenomén. „Protože nejen, že bojoval tou hlavou proti zdi, ale von jí dokázal i prorážet. Sám říkal, že bolševikovi zkurvil několik generací mládeže.“

Vzpomněl i na obyvatele humpoleckého maloměsta, kteří se svými názory na básníka dost různí. Nemůžou mu odpustit jeho veřejné vystupování, nespokojené námitky prý provázely i zařizování pamětní desky, ale nebyly nikterak podstatné. „Pořád dokola ty samý řeči, že to byl vopilec, a dokonce feťák, proč by tady měl mít takovej člověk památník, nějakýmu vožralovi dělat desku...“ Přiznal, že vztah k Jirousovi může být všelijaký jen ne nepolarizovaný. Rovněž dodal, že po teoretikově úmrtí se většina stěžovatelů uklidnila, což přisuzuje faktu, že má v sobě společnost alespoň „zárodky elementární slušnosti“.

Tázaný neopomenul událost předání čestného občanství města a negativní reakci obyvatel na výstřelek, kterému přihlížející Jirous vystavil. Básník totiž na radnici zazpíval lidovou píseň s ne příliš vhodným obsahem. Avšak nic nezničil, atmosféru to nikterak nenarušilo, někdo povytáhl obočí, ale většina se od srdce zasmála.

Respondent i popsal situaci při předávání ocenění Jaroslava Seiferta, neboť se ceremonie přímo účastnil. Udála se v osvěceném kostele svaté Anny v Praze ve vlastnictví nadace manželů Havlových. Ceremoniál byl prý velmi náležitý a vážný, na básníkovi byla vidět pohnutost, neproběhly žádné excesy. Ty ostatně také přičítá faktu, že se teoretikovi dlouho jakékoliv ceny vyhýbaly, neboť pořadatelé žili pravděpodobně ve strachu, aby obřad nezostudil.

Jelikož je pan Kratochvíl také organizátorem vzpomínkových akcí, nebylo možné nestočit téma i do této roviny. Konkrétně v září 2016 spolupřádal památkovou akci k připomenutí Jana Zábrany, Václava Havla a samotného Jirouse¹². Je podle něj dobré, že se tato setkávání dějí, i když přiznal, že kvůli neúprosné byrokracii je jejich pořádání čím dál tím více náročnější. Nicméně k radosti autorky přiznal, že se mu již v hlavě rýsují další nápady, nic bližšího však neprozradil. K akcím ještě poznamenal: „To je dobrá známka toho, že to s tou společností není zas tak blbý.“ Podle svých slov je značný optimista a věří, že lidé chápou nutnost a důležitost si naše velikány připomínat.

Knihkupec vypověděl, že už underground nyní neprovokuje v takové míře, jako v minulosti. Připomněl, že cílem podzemí není používat vulgarismy, nýbrž se jedná o styl života. Je nutné vzít na vědomí, že každý umělec má svůj osobitý autorský styl, a mnohdy se právě stává, že jej většinová společnost není s to akceptovat, protože mu nerozumí. „Vono je to totiž taky daný tím, že lidi, kerý působěj v undergroundu, tak

¹² Autorka se osobně účastnila zmíněné akce, kde pan Bareš recitoval z básnickovy sbírky Okuje, další předčítali z děl ostatních spisovatelů. Celá atmosféra byla příjemná a přátelská, sešel se poměrně velký počet příznivců.

voni ani nemaj potrebu tým lidem něco vysvětlovat. Voni se slíknou duševně, v případě Ivana i fyzicky, a dají to ven.“ Při této příležitosti se dostal i k lidem, bez jejichž přičinění by se Jirousův odkaz těžko udržoval. Ve výčtu zdůraznil vydavatele Friče, nakladatele z Torstu Stoilova a Drápala z vydavatelství Guerilla Records, který významně podporuje hudební průmysl ve smyslu produkce CD nosičů kapel.

Respondent se zamyslel i nad důvodem Jirousova nešťastného řešení problémů, přičetl jej nejen nelidským podmínkám ve vězeních, zejména však separace od manželky a dětí. „Někdo má sklon to řešit chlastem. I silný přehoří.“ Ačkoliv básníka popsal jako soustavně nepřemožitelného a pevného ve svých stanoviscích, připustil, že i on měl uvnitř sebe pocity, které nevyvěraly na povrch. Upřímně sdělil, že i teoretik byl vlastně nepředstavitelně jemným jedincem, jenž měl schopnost si duševně poplakat. Vzpomněl si také na zajímavou skutečnost: „Von taky vykládal s nadsázkou, že mu vlastně komunisti zachránili život, když ho zavřeli, že by se jinak uchlastal.“

Magorovy Labutí písně jsou dle jeho názoru kvalitní zejména kvůli naléhavosti určené tím, co ho obklopovalo, tedy místem, na kterém se aktuálně nacházel a steskem po domově. Podtrhnul neodmyslitelný fakt; pokud člověk nemá svobodu, jeho myšlenkové mentální procesy se nutně změni. „Vězení ovlivnilo jeho tvorbu bezesporu významně, to by muselo ovlivnit každého.“ Přiznal, že má sbírku sám rád, ačkoliv si při její interpretaci není zcela jist. Zmínil proto plánované vydání sbírky komentářů k Jirousovu dílu, nicméně mu její realizace přijde zbytečná. Kdo chce, k výsledku se dopátrá, v dnešní době to není žádná nesnáz. Nepřijde mu to správné, poněvadž básník dal veršům nějakou formu a tu si přál zachovat. A je na každém, jak si tu kterou věc vyloží.

Z básnickovy tvorby má nejraději nepříliš známý Ochranný dohled, neboť v něm se Jirous odvolává na věznění. Dále má oblíbenou sbírku Magorovi ptáci kvůli neuvěřitelné něžnosti, se kterou umělec dílo naprosto nepochopitelně napsal. Zaujala ho i vězeňská korespondence mezi arestantem a jeho manželkami, která dle něj leccos objasňuje. Posmrtně vydané sbírky nemá příliš načtené, nicméně připustil, že již nejsou tak naléhavé, jako díla předešlá. Pan Kratochvíl pouze zmínil písemnost Akrostichy, jež pro něj znamená zcela nový směr v tvorbě.

Používání ostrého jazyka ho nezaráží, ačkoliv přiznal, že to bude pravděpodobně důvod, ze kterého nejsou jeho básně umísťovány v čítankách. Připomněl ale nutnost si uvědomit, že se nevyskytuje pejorativní výraz v každém verši, a že je tedy podle něj zcela reálná možnost nalézt báseň, jejímž přečtením by mládež neutrpěla, ale tvůrci čítanek se raději budou vymlouvat na vulgarismy.

V náboženském vyznání a v neutěšené životní situaci neshledává žádný protiklad. „Takových je ale spousta skutečně věřících lidí, který nezanevrou na Boha, kvůli tomu, že se ocitnou ve vězení nebo v nějakých podobných situacích. Ta víra je silně zakořeněná.“ Byl značně věřící, ačkoliv nevyrůstal v křesťanském prostředí. „Já ale myslím, že i když člověk nevyrůstá v náboženský rodině, neznamená to, že jeho víra nemůže být silná.“

O svojí rodině podle zpovídaného moc nemluvil, občas se zmínil o sestře Zorce, se kterou si byl poměrně blízký. Po nějakém čase se ale přestali scházet, poněvadž se básník nepohodl s jejím manželem. „Ságl se totiž bál, že kdyby udělali v Jirousově bytu šňáru a našli tam fotky, že by se moh stát za to zodpovědným, jako fotograf, že by se ty lidi mohli dostat do nějakých potíží.“

S potěchou okomentoval dokumenty a filmy, jež v poslední době vznikají o Jirousovi, ale i o undergroundu. Vyzdvihnul dokumentární řadu Fenomén underground od režiséra Rychlíka, v jejíchž mnoha dílech se prý dozvěděl spoustu novot, dokonce i poznal lidi, kteří měli co dočinění s druhou kulturou. Nahlédl i do komiksu, a ačkoliv to není jeho oblíbená literární forma, je rád, že podobné věci vznikají. V souvislosti s tím připomíná historika z Ústavu pro studium totalitních režimů Stárka, který se díky svému objemnému archivu vázajícímu se k undergroundu o podobné události vytrvale přičiňuje. „To je záslužná a důležitá činnost.“

Pět dní před básníkovou smrtí se účastnil happeningu Pocta undergroundu v Arše. Již tehdy si nemohl nevšimnout Jirousova pohaslého pohledu, když popíjel nealkoholické pivo. Přátelsky si povídali, teoretik se vyptával na osudy lidí, se kterými se stětoval. Než s Dášou odešli, ještě se stihli domluvit na několik společných akcí. A nedlouho poté se dozvěděl tu strašlivou zprávu, při této výpovědi poněkud zesmutněl. Posléze již jen stručně s mírným úsměvem vzkázal, že by si velmi přál „aby radost nezmizela. Aby se zkrátka nezapomínalo.“

5 Závěr

V rámci výzkumu v této práci bylo kladeno za cíl přinést objektivní informace o českém básníkovi a velikánovi, který přesáhl svou dobu. Základním podnětem, díky kterému byly tyto poznatky zformulovány, bylo zejména odmítavé stanovisko společnosti k jedinci, který svou zarputilostí a nezlomným češtvím významně ovlivnil naše dějiny.

Osobnost Ivana Martina Jirouse je dosti zmatečná a nevyrovnaná, leč k jejímu porozumění recipient potřebuje dokonale znát nejen jeho tvorbu a její podmínky, ale je nutné i dohledat veškeré souvislosti, které se k básníkovi vztahují. Aby čtenář pochopil neurvalé, mnohdy nepřípustné, či dokonce agresivní chování teoretika, je nezbytné si pročíst celý jeho životní příběh a zejména události, díky kterým byl pravděpodobně takový, jaký byl.

Autorka chtěla ukázat Jirousovu osobnost i z jiné stránky než jen od básnickových obdivovatelů, proto si velmi cení rozhovoru s paní Martou Veselou Jirousovou, jenž přinesl náhled do žití s věčně uvězněným otcem, který nebyl přítomen, když byl třeba. S manželem, který fungoval jen tehdy, když měl manickou fázi, která ale byla pro jeho okolí strastiplná. Když ale člověk dohlédne za to všechno, objeví citlivé a plaché individuuum, jež se útlocitně utápí v depresích.

Společně se všemi zpovídanými a pravděpodobně nejen s nimi autorka doufá, že tato teoretická práce zobrazila Jirouse jako muže protikladů, který činil všechno tak, jak mu připadalo nejsprávnější. Samozřejmě že svými počiny zraňoval milované, samozřejmě, že toho litoval. Ale neuměl a vlastně ani nechtěl zavírat oči před útlakem a nespravedlností, která v době normalizace byla denním chlebem. Odraz soudobé společensko-politické společnosti je konečně viditelný téměř ve všech básnickových dílech. Proto by bylo správné s jeho tvorbou takto pracovat a brát ji jako jakousi deníkovou zповěď odvážného jedince, který se nebál reagovat na žádný skutek a byl také po zásluze několikrát potrestán.

Neméně obdivuhodný je autorův nadhled i v nejtěžších chvílích, básníková něžnost v momentech ještě nepředstavitelnějších i jeho nedocenená schopnost jít čtenářovi, jak se říká, pod kůži. To, že jsou jeho uhlazené a filosofií jemu vlastní prošpikované básně pravým opakem toho, jak se prezentoval na veřejnosti, už je věc druhá.

Autorka se domnívá, že je třeba mít v každé generaci alespoň jednoho takového Jirouse, který se ničeho nebojí, bez zřetele na kraj nebo zřízení. A je nezbytné si ho

cenit, i když s ním není lehké vyjít. Protože už nemáme mnoho básníků, u jejichž sbírek by nám běhal mráz po zádech. Bez bláznů by tu totiž nebylo hezky.

Hlavně aby radost nezmizela!

6 Seznam literatury, pramenů a ostatních zdrojů

6.1 Prameny

- JIROUS, Ivan Martin. *Akrostichy*. Praha: Maťa, 2015. ISBN 978-80-7287-201-5.
- JIROUS, Ivan Martin. *Magor dětem*. Praha: Inverze, 1991. ISBN 80-900160-6-5.
- JIROUS, Ivan Martin. *Magorovy labutí písně*. In: MACHOVEC, Martin (ed.). *Magorova summa*. Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-304-6.
- JIROUS, Ivan Martin. *Magorův noční zpěv*. Praha: Maťa, 2013. ISBN 978-80-7287-183-4.
- JIROUS, Ivan Martin. *Magorův ranní zpěv*. In: MACHOVEC, Martin (ed.). *Magorova summa*. Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-304-6.
- JIROUS, Ivan Martin. *Magorův zápisník*. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-033-2.
- JIROUS, Ivan Martin. *Ochranný dohled*. Praha: Maťa, 1997. ISBN 80-86013-20-0.
- JIROUS, Ivan Martin. *Okuje*. Praha: Torst, 2008. ISBN 978-80-7215-339-8.
- JIROUS, Ivan Martin. *Rattus norvegicus*. Brno: Vetus Via, 2004. ISBN 80-86118-92-4.
- JIROUS, Ivan Martin. *Rok krysy*. Praha: Torst, 2008. ISBN 978-80-7215-351-0.
- JIROUS, Ivan Martin. *Ubíječ labutí*. Brno: Vetus Via, 2001. ISBN 80-86118-71-1.
- JIROUS, Ivan Martin a MACHOVEC, Martin (ed.). *Úloža*. Praha: Torst, 2013. ISBN 978-80-7215-455-5.

6.2 Literatura

- LE FAY, Monika (ed.). *Aby radost nezmizela: pocta Magorovi*. Praha: Monika Vadasová-Elšíková, 2011. ISBN 978-80-904991-1-9.
- NEOMYTKOVÁ, Jarmila (ed.). *Humpolecký Magor*. Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-299-5.
- ONUFEROVÁ, Edita a POKORNÁ, Terezie (ed.). *Magorova konference (k dílu I. M. Jirouse)*. Praha: Revolver Revue, 2014. ISBN 978-80-87037-62-1.
- PILAŘ, Martin. *Underground (Kapitoly o českém literárním undergroundu)*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-046-5.
- RIEDEL, Jaroslav. *Plastic People a český underground*. Praha: Galén, 2016. ISBN 978-80-7492-291-6.
- VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

6.3 Elektronické zdroje

Centrum orální historie [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., © 2016. [cit. 2. 7. 2017]. Dostupné z: <http://www.usd.cas.cz/pracoviste/centrum-oralni-historie/>

KUBÍČKOVÁ, Pavla. *Penologie* [online]. KMĚTÍK, Ivo. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. Karviná: 2011. [cit. 25. 6. 2017]. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>

Soud zprostil Jirouse obvinění. Čekal 38 let. Brno: *Lidovky.cz*. [online]. 22. června 2011. [cit. 25. 6. 2017]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/soud-zprostil-jirouse-obvineni-cekal-38-let-f2l-/zpravy-domov.aspx?c=A110622_104915_In_domov_mc

ŠVEHLA, Marek. Český velikán Magor. In: *Respekt.cz* [online]. 23. 9. 2014. [cit. 23. 6. 2017]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/46/cesky-velikan-magor>.

6.4 Ostatní zdroje

04826 Jirous [film]. Režie Monika LE FAY. Česká Republika, 2012

Fenomén Underground. 10. díl. Největší Čech je Magor. Jaké jsou kořeny Ivana M. Jirouse? [epizoda z televizního seriálu]. Autor a režisér Břetislav Rychlík. Česká republika, ČT art 14. 11. 2014 20:20

Fenomén Underground. 11. díl. Hlavně aby radost nezmizela. O známém i neznámém životě klíčové postavy české kultury Ivanu Martinu Jirousovi. [epizoda z televizního seriálu]. Autor a režisér Břetislav Rychlík. Česká republika, ČT art 21. 11. 2014 20:20

Rok bez Magora [film]. Režie Oliver Malina-Morgenstern. Česká Republika, 2012

VANĚK, Miroslav. *Orální historie je zalidňování dějin* [zvukový záznam v rozhlase]. Český Rozhlas Plus, Studio Leonardo, 6. dubna 2016. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/dnes/_zprava/oralni-historie-je-zalidnovani-dejin-vysvetluje-historik-miroslav-vanek--1600917

VANĚK, Miroslav. *Civilizace: Ve sférách orální historie* [zvukový záznam v rozhlase]. Český Rozhlas Plus, Studio Leonardo, 14. listopadu 2014. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/1419721

7 Přílohy

7.1 Rozhovor 1

Přítelkyně a organizátorka vzpomínkových akcí Jarmila Neomytková (dále jen JN), Humpolec

Doplňuje blízký přítel a příznivec undergroundu Václav Bareš (dále jen VB), Humpolec

„Chtěla bych se trošku rozpovídat o mé studentské lásce Ivanu Martinu Jirousovi. Je to sice hodně dávno, ale stále to se mnou jde.“

Když uslyšíte jméno Ivan Jirous, co se Vám okamžitě vybaví?

Vybaví se mi hrozně milej, laskavej, tichej, skromnej kluk. Takovýho já jsem znala v roce 1962, 1963.

Kdy jste se s ním poprvé potkala?

Když byly ty šedesátý léta, tak jsme vždycky dělali takový akademie k nějakému svátku: Velký únor, Lenin, Říjnová revoluce. A já jsem četla jednu prózu k výročí Lenina koncem dubna a po ukončení přišel za mnou Ivan a říkal: „Poslyš, to bylo dobrý, to neznám. Co to bylo za báseň?“ A já jsem se na něho usmála a říkám: „To nebyla básnička, to byla próza.“ A teď jsem mu citovala z čeho a on povídá: „To mě zajímá, můžeme se sejít?“ A tak jsme se scházeli víc než rok.

Co to pro Vás ze začátku znamenalo?

Velice mě obohatil, byl to kluk úplně jinej, než ostatní kluci, nesmírně sečtělej, vzdělanej, na všecko měl rychlou a vtípnou odpověď, která měla hlavu a patu. On všecko vysvětlil a už i tenkrát byl obrovskej perfekcionista. Neexistovalo nic „jako“ nebo „kdyby“, to prostě bylo tak a tak to bylo. O cokoliv jsem ho požádala, když třeba jsme měli zadanou nějakou slohovou práci, Ivan hned věděl. Všechno četl. On měl asi fotografickou paměť. Něco v něm bylo... Eště musím tak připomenout, my jsme byly holky ze zdravotní školy. A Ivan, to byli kluci z gymnázia. Ivan tam založil recitační soubor, kde jsme recitovali, chodili jsme na různé soutěže. Ivan potřeboval do toho sboru naše něžné hlásky, nejen jejich mutující. On nás seznamoval s Prokletejma básníkama, s Francouzama. On miloval francouzskou literaturu, poezii. A my jsme jako

holky jenom koukaly. Čili on, i když s náma byl, on nás vlastně už i v té době vzdělával. Tak jsem to cítila já. A na mnoho věcí si stále vzpomínám, i když je to víc než padesát let.

Takže ve Vás něco zanechal?

Na celý život.

Byl tedy inteligentní člověk?

Přirozeně inteligentní. On byl přirozenej. On nebyl nějaký náfuca. On dokázal mluvit jak s chlapama v hospodě, tak i s náma, tak třeba s profesorkou.

Když byl takový, proč se mu říkalo Magor?

Já si myslím, že to vzniklo někde v Praze. Eugen Brikcius povídal: „Magore, ty seš Magor.“ A já sem se ho (=IMJ, pozn. aut.) jednou zeptala: „Proč takovouhle přezdívku?“ A on se na mě podíval těma jeho bezelstnými očima a říkal: „Magor znamená hrůza na všechny strany. A podívej se na mě!“ Tak mi to bylo jasné v té chvíli. To byla taková jeho skořepina, v jádru byl úplně, ale úplně jiný.

Souhlasíte s tvrzením, že Jirous byl prokletým básníkem?

Ano. On byl v jádru „já“ a navenek někdo jiný. A mně když spoustu lidí říkalo: „Pani Neomytková, vy taková slušná ženská, a že zrovna pan Jirous! Ten Magor a teď začali.“ A já povídám: „A četli ste od něj něco? Znáte jeho duši?“ A to nebyli jenom lidi v obchodě, ale to byli na úřadě, učitelé, to byli lidi, na které mě to opravdu mrzelo. A já jsem dycky říkala: „Než odsoudíte člověka, přečtěte si o něm. Zjistěte si, co je.“ A sama jsem byla mnohokrát svědkem, že někdo přišel a vykřikl: „Hele, Magore!“ A on povídal: „Drž hubu, jsem tady s dámou.“ My jsme si povídali a za chvíli se to ozvalo znova. „Říkal jsem ti drž hubu!“ A potřetí ten člověk vstal, Ivan vstal taky a už tekla červená. A já jsem věděla, byla jsem u toho, kdyby nás ten člověk nechal bejt, nic se nedělo. Jeho spousta lidí provokovalo, dělali si z něj srandu. A to, že byl prokletej, on si to sám o sobě i myslel.

Byl svobodný i v době nesvobody?

On byl svobodný odjakživa. My jsme recitovali třeba báseň Roberta Jeffersona, se kterou jsme absolutně nemohli projít v šedesátých letech při nějaké soutěži. To se recitoval Nezval a prostě jiný poplatní básníci. A Ivan tam najednou přijde na okresní

soutěž s Jeffersonem. A byla to sborová báseň, a on to z nás tak úžasně vymáčknu, to co potřeboval, aby to znělo. Někomu se to líbilo, ale že bysme někam postoupili nebo že by byl pochválen, to vůbec nehrozilo. Ono to v něm bylo, byl jinej už v té době, co já jsem ho znala. Chodil celej v černym. Černý huňatý vlasy, černý brejle, černej svetr, rolák, manšestráky, černej kabát. Když mu učitelka řekla, ať si ten svetr sundá, on pod nim nosil svazáckou košili, sundal černej svetr, rolák. Celá třída se mu smála, učitelka mu řekla, ať neprovokuje. A Ivan se ohradil: „Vy něco máte proti československému svazu mládeže?“ Prostě takováhle byla jeho charakteristika, tohle o něm vypovídá. Nebál se. Myslim si, že kriminál, kterej prožil, si vůbec nezasloužil.

V roce 2006 dostal cenu Jaroslava Seiferta za celoživotní básnické, prozaické a esejistické dílo. Zasloužil si to?

Plně si to zasloužil. Já bych řekla, že si zasloužil daleko víc ocenění, než které dostal. Třeba se ještě i já dočkám toho, že se tak stane. Obec spisovatelská mu hodně dluží.

Ivan Jirous byl uměleckým vedoucím skupiny Plastic People of the Universe. Posloucháte je?

Určitě. Já jsem se v pětadesátym vdala, Ivan odešel studovat do Prahy, takže mījeli jsme se tady. Občas jsme se sem tam viděli, pozdravili jsme se, on byl ženatý, chodil tady, provokoval s tou kavkou na rameni. Naše cesty se rozešli úplně. Občas jsem o něm slyšela, že někde něco. Já jsem žila pro svou rodinu, pro svoje děti. Až pak sem cítila, že je vůči Ivanovi, i v Humpolci, obrovskej dluh. Tak jsem začala sbírat materiál na Humpoleckého Magora. Dostal plaketu dr. Aleše Hrdličky, čili takové čestné uznání, čestné občanství, nakonec jsme spojenýma silama udělali památník Ivana Martina Jirouse. A tím to ale nekončí. Pokud mi budou síly stačit, doufejme.

Myslíte, že to Plasticama všechno začalo?

Ano, to byl takovej začátek. Oni je neustále po koncertech pronásledovali, brali jim nástroje, zavírali je na 48 hodin. Ale to jsem se všechno dočetla. V té době jsem už nebyla zúčastněná. V rádiu nebo v televizi nic nebylo, tehdy jen Svobodná Evropa, kterou poslouchal můj muž. Prohodil, že zase chytli Magora Jirouse. Nikdy jsem fyzicky na jejich koncertu nebyla. Já sem je slyšela, když dostal cenu Jaroslava Seiferta. Jednou jsem byla v Národním divadle a oni hráli před představením a byli i jeho součástí. Byla to hra Rock 'n' Roll od Toma Stopparda.

Rozdíl mezi vztahem společnosti k Jirousovi byly velmi propastné. Souhlasíte s tím, že ho šlo buď milovat, nebo nenávidět, nic mezi tím?

VB: Tak. Nic mezi tím nemůže být. Buď si ho musela brát jako básníka, jako člověka. Pak je skupina lidí, která říká, že psal pěkný básničky, ale... „jiná nátura, byl to Magor, nechci“ Většinou ty lidi, co řeknou, že to byly dobrý básně, řeknou, že byl i Magor dobrý člověk. Já bych řekl, že to je něco jako Oscar Wilde. Buď ho museli lidi brát tak, jak byl.

JN: Žádný génius nemůže být normální.

Já jsem se nikdy nesešla s tím, kdo by ho nenáviděl. Já jsem vždycky chodila mezi ty lidi, on mě bral s sebou, tam mě představil... já jsem nikdy nebyla ve společnosti, kde by byl tábor lidí, kterej by po něm šel a nadával. Je to lidská malost, lidská ubohost. On se opije a je šílený křik. Ale to, že oni se taky opíjeli zmlada... Je to tím, že on ve společnosti vyčníval. Že byl na očích. Tím víc ho kritizovali, tím víc k němu měli takovej nebo makovej vztah. Oni ho vážně provokovali. Třeba jednou šel na záchod, já jsem se ho ptala, co tam dělal. A on mi odpověděl: „Ten kluk mě vysloveně štvál, šel sem mu dát pěstí na záchod, abys to neviděla.“ Byl ke mně úžasnej gentleman.

Před smrtí mu spousta lidí nemohla přijít na jméno, po smrti se pyšní stejným rodným městem. Co si o tom myslíte?

Já jsem si ho uzavřela tak jaký byl v sobě. Já ho mám v myšlenkách a ve vzpomínkách, jak byl se mnou, co jsem od něj získala, čemu mě naučil, co jsme spolu prožili. Ale že bych sledovala společnost, to minimálně.

Moc si považuju různých dokumentů, který teď vidím v televizi. To mě ujišťuje v tom, že ne všichni ho považovali za Magora. Ale teď po jeho smrti je těch dokumentů víc, před smrtí to bylo jen sem tam něco. On jednou bude klasik. Už teď je v čítankách, je maturitní otázka. Moje vnoučata se o něm učily.

Proč musel neustále revoltovat a nemohl takzvaně „držet ústa a šoupat nohama“?

On byl naprosto čistej člověk. Když se mu něco nelíbilo, tak to dal najevo. Za veškerou cenu. A to nebylo jenom kvůli režimu, to bylo cokoliv, o čem byl přesvědčen, že je správný.

Co se týče věznění, ale třeba i obecně, řekl Vám někdy, že čehokoliv lituje?

Ne, nikdy.

Dokážete mi říct Váš názor na jeho tvorbu, jak byste ji uchopila?

JN: To po mně nechtějte. Pro mě jsou to básně a prózy a dokumenty, který zanechal jako Magorův zápisník a ty ostatní, ale já se nerada k jeho tvorbě vyjadřuju. To, co Ivan chtěl, to řekl v básních, co napsal. Já nemám sílu na to, to říkat, jak to bylo, proč to psal. Ne. On to takhle chtěl, aby po něm něco zůstalo. Proto tolik těch svazků a sbírek vydal. Nenáleží mně se k tomu nějak vyjadřovat.

VB: Je to spíš proliterární věc, aby ti řádně vysvětlili, proč třeba Magorovy labutí písně jsou jedna velká modlitba, kterou psal ve Valdicích, zcela střízlivý, pod tlakem okolí. Proč dokázal psát básničky, který pobouřili věřící lidi, kde církve nazývá tak, jak jí nazývá. Pak Akrostichy, že jo, nádhera. Zase úplně něco jiného. Tam je ta jeho poezie velice různorodá, od přírodní lyriky až po takový hesla, zvolání. Je to spíš věc pro literárního badatele, jako třeba Martin Machovec.

JN: A ještě bych připomněla, když jsem vydala sborník o Janu Zábranovi v devadesátých letech, dostala jsem se až k opatu Vítu Tajovskému a až k profesorce Jaroslavě Tichý, která zde kolem války učila a pak musela s opatem odejít. Já když jsem jí dala Labutí písně a seznámila jsem ji s nimi, protože ona byla skoro slepá. Slávinka Tichá mi odepsala, že byl jako Karel Havlíček Borovský. Že to byl náš největší křesťanský básník. Byl uvězněn, jako Karel Havlíček, psal z vězení jako on.

Já jsem se ho jednou ptala, jak mohl ten kriminál přežít. Protože on byl absolutně levej na práci, a teď tam přebíral náky motory, prostě musel tam makat. To zase za něj dělali ty spoluvězni, aby ho neodstranili. Jeho návrat byl téměř nežádoucí. Říkala sem mu: „Jaks to mohl vydržet, ten nejtěžší kriminál?“ A on mi řekl, že musel veškerou lásku ze sebe vytěsnit. A najednou já čtu Labutí písně, který jsem jeden čas ani nemohla číst, přes slzy jsem neviděla.

Setkala jsem se s názorem, že jeho vězeňská tvorba byla výrazně lepší než tvorba tzv. venku. Prý kvůli tomu, že ji psal pod tlakem, střízliv, že tedy dokázal věci vyjádřit daleko obratněji.

JN: To bych neřekla.

VB: On se s tím sám chlubí, že to nejlepší napsal, když byl střízlivej. Ale von zase dokázal po několikadenním pití přijet, sednout si ke stroji, a to přijel třeba ve dvě ráno, a v 8 ráno to hodil po Fričovi a řekl: „Tady máš Magorovu Vanitas a můžeš si jí vydat.“ Erik vzpomínal, jak to bylo polité vínem. Ale že si řekli, že na tom nebudou nic měnit. A taky neměnili. Tak, jak to napsal v hospodě, tak to takhle vydali. Krásný bylo i to, jak

zapisoval básničky na účtenky, všechno to tam nechal a druhý den to sháněl. Hospodskéj mu řekl, že to je všechno v popelnících, a ať si to najde, jestli to ještě nevyvezli. Von seděl v hospodě a najednou to z něj prostě šlo. Řikal: „Počkej, tak teď ti napíšu ňákou básničku.“ A napsal čtyřverší a bylo to krásný. Hlavně ty akrostichy. On byl génius.

Jeho tvorba je poměrně náročná k pochopení, člověk musí hodně číst mezi řádky. Potřebovala jste někdy vysvětlivky?

JN: Ne. Ono nemůžete číst verš po verši. Přečtete báseň a pak se na tu báseň podíváte a ta báseň vás osloví. Nemůžu říkat, že tenhle verš je špatnej, co tohle je, ne... to se musí přečíst vcelku, vsáknout to do sebe, popřemejšlet eventuelně až to dozní, ty slova. Ty jeho básně se berou jako jídlo. Hrášek je dobrej, tohle je dobrý... ale když to dáte dohromady a sníte, třeba v rizotu, tak je to dobrý.

VB: Ale člověk vo tom musí něco vědět, protože se tam vobjevujou jména nebo jenom třeba P.Z. a co je P. Z., že jo... my víme, že to je Pavel Zajíček. A těch příkladů je víc. Prej Machovec (*Martin Machovec, editor, pozn. aut.*) chystá něco s Čuňasem (*František Stárek, publicista, pozn. aut.*). Že budou vysvětlovat jeho básně. Já bych to ale nechal bejt.

To totiž bude pouze jejich interpretace. Nemůžou přece přesně vědět, co tím myslí.

VB: Tak oni ho důvěrně znali, Čuňas s nim byl kamarád čtyřicet let.

Stalo se Vám, že když jste četla nějakou báseň třeba potřetí nebo popáté, našla jste v ní něco nového?

Já vám můžu říct, že jsem mnoho básní proplakala.

Máte oblíbenou sbírku nebo konkrétní báseň? Tu, kterou Vám věnoval pravděpodobně?

Oblíbenou ne. Ale můžu Vám říct jednu zajímavou věc, šla jsem v Praze po Václaváku a vidim tam Magorovu Vanitas, tu nemám. Tak jsem šla do knihkupectví, teď otevřu a tam na přebalu čtu: J.Ř.N. Tak jsem si říkala: „Bože můj, vždyť, to můžu bejt já!“ Až pak sem se ho někdy zeptala: „Hele, tys mi věnoval básničku?“ A on: „No, a je dobrá, ne? Moc dobrá!“ A já říkám: „No jasně, jako všechno!“ To byla takhle náhoda.

A jak dlouho po vydání jste to zjistila?

V tom samém roce. Já jsem ho oslovila kolem roku 2 000, našla jsem ho, začala jsem se ho vyptávat, začala jsem dávat dohromady Humpoleckýho Magora. Bylo to právě z důvodu, že všichni věděli, jak se choval v undergroundu, jak se choval ve vězení, jak se choval obecně, ale nikdo nezmapoval jeho studentský roky, jakéj byl. Vzpomínka přátel, spolužáků, profesorů. Tohle bylo gró, proč jsem se do toho jako laik pustila. Několik dní, tejdnu strávili spolu, dycky v nějaký hospůdce nebo on mě někam pozval. Tam mě seznámil se svejma lidma, Danou Němcovou a tak. To nebylo, že bych šla jako stín vedle něj. Až když to ve mně uzrálo, tak sem si říkala, že je třeba něco objasnit a něco zaznamenat.

Také by mě zajímal Váš názor na jeho ostrý jazyk plný vulgarismů. Nikdy Vám to nevadilo?

VB: Ale krotila ho.

JN: Poezii se říká krásná. K němu to patřilo, od něj mi to nepřišlo ani vulgární, ani nemístné nebo sprosté. On to tak chtěl říct, já v tom nemůžu hledat to sprostý slovo, musím to brát, jakože to souzní. Mě to nikdy neuráželo.

VB: To je ten velkej rozdíl mezi vopravdovou básní a potom mezi těma rádoby undergroundama, který si myslej, že když udělaj báseň, ve který se to bude hemžit sprostějma slova, tak že je to to pravý. Ne, pokud to slovo do tý básně patří, vono tak nikdy nevyčnívá, vono dycky to v tý básni bylo. On vždycky říkal: „Nejsprostší slovo je zadnice! Ta je dycky přece jenom prdel!“ A pokud byl přesvědčenej, že to tam do tý básně patří, tak ho tam prostě dal. A dal tam i jiný, sprostší. Koneckonců Nezval to dělal taky, že jo. Na to se zapomíná. On byl taková reinkarnace Haška. To říkal i Magor.

JN: Ale nesmírně byl pyšnej na ten Humpolec, všude ho propagoval.

VB: Já si hlavně myslím, že je to nesmazatelně spjatý s tím undergroundem, protože kdyby Magor nebyl, tak není ani underground. Ten ho vymezil, pojmenoval, byla to druhá kultura. Bez něj by to prostě nebylo. To voni by rozehnali lehonce, pár těch kluků vod lopat, co dělali spolu muziku.

Já nesouhlasím s tím, že nebyl vůdčí osobností celého undergroundu. Vedl bych polemiku s každým, kdo je opačného názoru. I teď, několik let po smrti je pořád von vůdčí osobnost undergroundu, a pořád všichni říkaj: „Co by na to říkal Magor?“ I když byl ve vězení, pořád tu byl. On underground pojmenoval, řek, co to vůbec je, protože to není jenom muzika, to je životní styl, to je malířství, básnická tvorba. Čili v každom

období... pokud se řekne českéj underground, tak se musí říct Ivan Jirous. Neexistuje žádný období českýho undergroundu, kde by někdo řekl: „Tady jsme Jirouse vytěsnili.“ I když byl ve vězení, tak byl pořád číslo jedna. Právě proto ho taky zavřeli, že jo. Protože byl vůdce undergroundu. On byl pan Někdo a to voni dobře věděli. Že když ho nechaj venku, že opět bude dělat tak, jak byl přesvědčenej. Český underground se rovná Ivan Jirous!

Dneska víceméně ty jeho vězení by nebyly ani na blokovou pokutu. Jestliže rozevřel Rudý právo a začal ho žrát a řekl: „Takhle, jako sem sežral to Rudý právo, sežeru i Vás, komunisti.“ Dneska by se tomu každěj zasmál. On za to dostal patnáct měsíců. Pak šel během třech neděl sedět zpátky. Neska když se díváš na ty jeho rozsudky, tak si říkáš, že je to sranda. Ale stejně ta rehabilitace neproběhla tak, jak by správně měla. Ale von to ani nechtěl. Až teď po těch letech se něco řeklo. Ale aby za to, že někdo dvakrát kousne do Rudýho práva, tak by se mu dneska tak leda smáli nebo si vo něm řekli, že je Magor. Ale aby to bylo na víc než rok vězení, to ne.

Komunisti ho podle mě chtěli odsunout do ústraní, protože si mysleli, že když nebudou mít vůdce, třeba se zklidní.

Každěj jeho návrat z jakýhokoliv vězení byl nežádoucí. Oni tam na něj nakládali tolik a tolik, že dobře věděli, že ten Ivan to nezvládne. Já si teď vzpomínám, že někde byla na něj nějaká honička, možná, že i on sám mi to řekl. On se tak jako lekl, protože to bylo ze všech stran, a vlez někam pod auto. A voni povídali: „Jesli toho hajzla chytíme, tak ho živýho nedovedeme.“ Čili až takhle. Já si myslím, že on opravdu tak vadil společnosti, protože se ničeho nebál. A jestli ho dneska někdo rozpítvává, že tohle neměl a tohle... tak ať si každěj šáhne do vlastního svědomí.

Jak si myslíte, že je možné, že přes to všechno, co se mu dělo, věznění, komunistické živly a podobně, jak je možné, že věřil v Boha?

JN: On od začátku nevěřil. Nebyl nějak věřící, ale věřte tomu, že když je člověku hodně zle, tak si vzpomene na toho Boha. A pak až se dostal k těm Němcům, a všichni chodili na mši, a von začal potom s nima taky chodit. Já sem s ním taky chodila, to sme chodili k Nejsvětějšímu Salvátorovi, každou neděli v osm hodin, když sem byla v Praze.

To bylo úplně jiný vězení, protože oni ho dávali s těma největšíma vrahama a s těma nejzákeřnějšíma. Padesátý léta, to byla celá naše inteligence pozavíraná. On se dostal, takovejhle člověk, mezi tyhle lidi.

VB: Protože si mysleli, že tyhle lidi jim pomůžou. Ale voni jim nepomohli. Ba naopak pomáhali Ivanovi. Říkali, že tady sedí i za nás. Von tam nečelil žádnému...

JN: Dycky se našel někdo.

VB: Voni počítali s tím, že něco udělaj bachaři, ale že drtivou většinu udělaj vězňové, že jo. Ale dodneška má mezi nima spoustu kamarádů. A byli to lidi, který tam seděli za vraždy. Ale von s nima dycky dokázal vyjít.

JN: On dycky seděl s těma, který chtěli donášet, ale pak zjistili, že to je úplně zbytečný. On si získal i u těch bachařů takovou určitou úctu. S nákym bachařem se i stýkal dávno po revoluci.

VB: Prošel Mírov, Valdice, Stráž pod Ralskem a přežil to. Bez tetování, bez vězeňského žargonu, zachoval si krásnej jazyk. A to se ve vězení nenosilo. Prostě tady dáš ruku a je to. A von prostě ne, že to tetování nechce.

JN: On byl osobnost, něco měl v sobě. Teď úplně odbočím. Byla rozhuľákaná hospoda, on najednou začal číst svoje verše a hospoda ztichla. A kdo to dneska dokáže?

Ve své tvorbě hojně využíval motiv labutě. Proč zrovna labuť?

VB: To byl jeho kultovní živočich.

JN: Labuť prý se zvláště směje, když umírá.

VB: To bylo jinak, že nejkrásnějc zpívá, když umírá.

JN: Víte, Labutí písně, protože on ani nevěděl, jestli se z toho vězení někdy dostane.

Které místo měl podle Vás nejraději? Humpolec, Prahu, Vydří, Starou Říši?

Určitě Humpolec, on sám to tak cítil.

Hodně se propírá, která žena byla jeho životní láskou. Byla to podle Vás Dáša nebo Juliána?

Já myslím, že to určitě nebyla Dáša. I vim, jak ona se k němu chovala, když byl nemocnej. A vlastně jí ani moc neznám, ale tak to prostě nějak cítím, nebo i z těch slov Jirousovejch to tak zní. Několikrát se rozcházel, zase scházeli... naprosto ne. Prostě Juliána.

Myslím si, že jeho i vyčerpalo to, jak se musel každej den hlásit na stanici někde v Dačicích nebo kde. To si myslím, že bylo horší, než vězení. Ten ochrannej dohled. Každěj den, bez ohledu na počasí. A to v tý době nejezdily spoje, dokonce tam jel na koni. Na bílym.

Ženy to s ním asi obecně neměly moc jednoduché. Jaké bylo jeho chování k ženám?

Galantní. Choval se tak, jak si zasloužily. Jednou ve čtyři hodiny ráno ženská: „Vy neumíte bejt k dámě galantní?“ A začala eště na Ivana štěkat. A von povídá: „Vy, která ste v hospodě ve čtyři ráno, to se považujete za dámu?“ Měl pravdu.

Co byste mi mohla říct o jeho nejbližší rodině?

JN: Ivanovy dcery maj skvělej vztah s nevlastním bráchou Danielem.

Pan Jirous byl vysokej, hubenej člověk, kulhal na jednu nohu, byl to opravdu, z pohledu máho, úřada tělem i duší. On se tvářil velice odměřeně. Pani Jirousová byla veselá, příjemná pani, vedla tady kurz šití. Byla vyhlášená krejčová, dělala vychovatelku v dětskym domově. Ta Zorka, viděla sem jí jenom párkrát, sama osobně jsem se s ní nikdy nesešla, ani sem s ní nemluvila. Ani Ivan mi o ni nic moc nevyprávěl. K tý rodině se moc nevracel. Jen se vyznával z toho, že je Humpolák.

VB: Tak von se poměrně ve zlom rozešel s panem Ságlem, což byl manžel Zorky. A vod tý doby přerušil dost styky i s ní.

JN: Ten Honza mu měl hrozně za zlý, že on všechno nechával, všechny rozhovory, všechny doklady, já nevím co, nechával doma. A ten Honza se bál, že kdyby mu dělali domovní prohlídku, tak že by pozavírali půl rodiny.

VB: On hlavně nechával všechny materiály a fotografie v ateliéru. Když mu to vyčítal, tak mu řekl, že by aspoň viděli, jak se měli. Jenže tam to bylo všechno vidět, že jo. Kapela, všichni jejich příznivci. Tak se rozešli ve zlom. A von vo tý Zorce fakt moc nemluvil. V některých básních se k ní vrací. Děkuje jí za starost vo mámu a vo tetu. Pak až když zemřela na rakovinu. Maminka i Zorka zemřely na rakovinu. Ivan teda na vykrváčení varixů.

Je podle Vás povědomí o Jirousovi ve společnosti dostatečné?

Určitě ne. Furt mu ta společnost hodně dluží. A bude to tak, jak je to nakonec se všema. Až vymřou ty lidi, který si ho pamatujou, jak byl rozvernej, a tak, jak si ho oni zafixovali, tak přijde na řadu ta jeho tvorba. On je nedoceneněj bych řekla. On je svým způsobem nadčasovej. Když ho lidi čtou a nevnímají, nebo ty jeho básně se jim nezdají, ať to nechají uležet. Ať se za čas km tomu vrátějí, protože ten život plyne, myšlenky plynou, my se měníme. A ten Ivan je furt stejnej. Svobodný i v době nesvobody.

Vedla jste své děti a děti Vašich dětí k lásce k literatuře a vědomosti o komunismu, undergroundu, Jirousovi?

Já k této otázce řeknu jen to, co jsem napsala do Humpoleckýho Magora. Když jsem byla u mladší dcery a chystala se číst pohádky nejmladšímu vnukovi, přiběhl jeho starší bráška a povídá: „Babi, nečti mu ty blbosti, přečti mu pořádné pohádky a taky mu řekni, jak to měl Magor za komunistů těžké v tom vězení!“ A pak jsem ho slyšela, jak z paměti recitoval to, co já čtu. Jsem pyšná na své děti a děti mých dětí.

A když vyšel Magor dětem, tak moje dcera byla na internátě. A volala mi, to se platily telefony a za docela drahý peníze, že vyšlo Magor dětem. A četla mi do toho telefonu za peníze, který dostávala jako kapesný o tý Ježibabě, jak spadla do lahve rumu a jak se tam vopila a jak se škrabala nahoru, a hrozně se tomu smála. Já sem jí vůbec nerozuměla, ale byla jsem nesmírně šťastná. To sou takový silný okamžiky. A naše děti teď byly v divadle v Praze na pohádkách IMJ a náš Franta tam vykřikl: „Magora znám, ten je z Humpolce. A toho zná i naše babička!“ Na těch pohádkách naše děti vyrůstaly.

Souhlasíte s tvrzením, že je jakousi národní povinností o Jirousovi a jeho nerovném boji informovat?

Určitě. Neustále. A to nejenom o Jirousovi jako o Jirousovi. Ale vůbec o těch jeho myšlenkách. Naprosto čistej, průhlednej, křišťálovej. Kéž by bylo takových lidí, jako je Ivan, aspoň deset, dvacet. Stačilo by to. Aby tu společnost trošku osvěžili a usadili.

Co říkáte na dokument Rok bez Magora, kterého jste se sama i účastnila?

Pro mě byl obrovskej zážitek, kterej bohužel v tom filmu není, a to byla návštěva Reynků v Petrkově. Reynkové ho taky velice dobře znali a je hrozná škoda, že se Reynkové do toho filmu nevešli. Byly hezký okamžiky, když sem s tím Oliverem (*Malina-Morgenstern, režisér, pozn. aut.*) jezdila. Byli jsme i ve Vydří a na tom hrobě. Ta Vysočina je krásná, ani se svým způsobem tomu Ivanovi nedivím, že ta Vysočina rodí tvrdé, protože je sama taková tvrdá, větrem ošlehaná, rodí opravdu silné osobnosti.

Předpokládám, že jste četla všechna posmrtně vydaná díla.

JN: Ano, dokonce mám i komiks. Ten komiks беру jako fakt. Prostě to k Jirousovi patří.

VB: Autor to tak viděl, tak to zažil. Zdálo se mu záhodno, aby to bylo zveřejněno. Zase je to něco jiného. A pokud nechceme, aby to jméno zapadlo tak, jako spousta vopravdovejch men, kdy si málokdo dneska vzpomene, kdo to byl. Když ho nebudou

připomínat jeho lidi, který ho znali tak celý ty léta, nenajdou se takový lidi, jako seš ty, který vo něm budou psát práce, tak se taky pozapomene.

Já si třeba myslím, že pro moderní generaci mladých je komiks skvělý způsob, jak Jirouse připomenout. Co si budeme povídat, v dnešní době, kdo vezme normální knihu do ruky?

Ano, je to podle mě bezvadný, že to takhle udělali.

Bližíme se ke konci. Jak jste se dozvěděla o jeho skonu?

JN: Dozvěděla sem se to z rádia, hned ráno zemřel. Před tou jeho smrtí, věděla jsem, že bych tam měla jet. Jenže já měla po operaci očí. Někdy koncem října sem byla na operaci, Ivan mě zval na jeho čtení, jenomže přšelo, bylo ošklivě a já s těma očima, navíc ještě jedno oko zalepený, s tmavejma brejlema. Ale tak sem to cejtila, že bych ho chtěla ještě vidět. Sama sem cejtila, že někam odchází. Cejtila sem, že jednou ten den přijde a že to nebude dlouho trvat. To byla sobota. A on ve středu umřel.

VB: To čtení bylo v Arše, my sme tam byli. Ještě sme se domlouvali na nějakých věcech ohledně Vánoc, že přijede. A von tam šel s tou Dášou, ta měla kytaru na zádech, a von v tom klobouku tam kráčel, a já si říkal: „Tak vidíš, Martine, tak se uvidíme vo Vánocích.“ A pak mi telefonovali ve středu, že zemřel. Ale už předtím to nebyl von. Voni mu vzali ten alkohol, což byl vlastně takovej jeho hnací motor. A už v tej Arše si nechal líbit různý věci. Jindy by jim vodpověděl. Ale že se vidíme naposled, to mě nenapadlo. Kdyby tam tu noc nezůstal sám, tak se to stát nemuselo.

VB + JN: Dáša jela do Vídně, ráno si pro něj měla přijít doktorka a vzít ho do nemocnice. Ale prej i on tu smrt cejtil, protože všude byli kbelíky, asi aby nebyl od krve v posteli. S žádným z očitých svědků jsme nemluvili, ale prej tam byl i telefon, že tu krev se snažil úzkostlivě strefit do těch kýblů. I někdo v nekrolozích psal, že už nechtěl tady bejt. Tak to mělo bejt. Ví to jenom on a už se to nikdy nikdo nedoví.

Dokážete mi popsat prvotní pocity, které Vás prostoupily?

Hroznej smutek. Lítost. Ničeho není škoda, všechno se dá nahradit, ale Ivan byl nenahraditelněj. Toho je škoda, eště tady chvíli mohl bejt.

Mě by zajímalo, jak by se postavil k mé bakalářce.

JN: Párkrát by Vás asi poslal do patřičných míst. To, co by považoval za zbytečný, tak by takhle řekl. Kdyby věděl, že Vás to baví a že Vy tohle znáte a tohle... tak byste ho měla na dlani. Věřte tomu, že jo. On poznal, co je jalový, co je jakoby a co je opravdový.

VB: Já jsem byl ten, co mu oznámil, že jsme podali návrh na město na to čestné občanství. A bylo slyšet na tom hlase, jak je hrozně rád. Ale když sem přijel, tak byl tak nervózní, že se prostě opít musel.

7.2 Rozhovor 2

Bývalá profesorka češtiny ve třídě Ivana IMJ Hana Komrsová, Humpolec

„Moje vzpomínky na Ivana Jirouse sahají hluboko do minulosti na úplný začátek 60. let minulého století. Tehdy jsem v roce 1960, rok po absolvování filozofické fakulty, nastoupila na humpoleckou Střední všeobecně-vzdělávací školu. Začala jsem mimo jiné učit český jazyk a literaturu v 2. B třídě. Velmi brzy upoutal mou pozornost student v jedné z předních lavic u okna svými neobyčejně nadprůměrnými znalostmi a zájmem o českou meziválečnou literaturu, zejména o moderní básnické směry, zvláště pak poetismus. Ivan Jirous byl studentem, který nejen měl nadprůměrné znalosti, ale chtěl o nich diskutovat. Ověřovat si své názory, konfrontovat je s někým. V té chvíli jsem si uvědomila, že nesmím zklamat jeho důvěru, musím být dobrým oponentem, a to znamená studovat všechny dostupné materiály, které byly k dispozici. Na začátku 60. let v malém městě to nebyl úkol nijak snadný, ale dodnes doufám, že jsem čest učitele obhájila. A tak kdykoliv si vzpomenu na Ivana Jirouse, vždy si uvědomím, že jsem na začátku své pedagogické kariéry dělala přípravy do ročníku Ivana Jirouse především pro něho. Nikdy jsem na tyto zážitky nezapomněla, i když mě od nich dělí téměř půl století. Učitel totiž nepotkává často studenta, který už na střední škole je vyhraněný, a jde cílevědomě za svým přesvědčením. Myslím si, že tato vlastnost zůstala Ivanu Jirousovi po celý život.“

Když uslyšíte jméno Ivan Jirous, co se Vám vybaví?

Okamžitě se mně vybaví ten student a změny, které se s ním staly během života. Je třeba si představit, že v šedesátých letech nebylo tak snadné prosazovat svůj názor a hledat v literatuře směry, které zrovna nebyly ve flóru. Rys toho, že šel za svým, mu zůstal celý život. Stal se tím pádem později zakladatelem a duší Plastic People, šel za tím dál, byl pro to nakonec zatčen a vězněn, ale bohužel dostal se také

do společnosti, kde měl možnosti věnovat se i jiným věcem, jako je například alkohol. A to neobyčejně snížilo pohled na něj v jeho rodném městě. Já jsem si ho vážila za jeho vlastnosti vždycky, ale slýchám, a je mi líto, že lidé ho vidí už jenom jako alkoholika, člověka, který působí na veřejnosti dost velké pobouření tím, že se objevuje třeba i neoděn a tak, a co mě překvapuje, i jeho bývalí spolužáci se takhle na něj dívají. Zejména jedna spolužačka, která byla mojí kolegyní, ta o Ivanovi nechce vůbec mluvit. Je spousta lidí, kteří tvrdí, jak může mít tady pomník takovýhle člověk. Já jsem se na něj nikdy takhle nikdy nedívala, já jsem si vždycky cenila toho jeho charakteru, i když samozřejmě po tom, a není divu, když byl pronásledován, byl vězněn, není divu, že se uchýlil k jiným věcem, to člověk musí pochopit. Ale já si ho vždycky budu vážit jako člověka, kterej v době, kdy mnoho lidí bylo zticha a bylo zalezlých, on dokázal jít s kůží na trh a něco veřejně dělat. A toho já si u něj cením.

Souhlasíte s tím, že byl svobodný i v době nesvobody?

Ano, s tím naprosto souhlasím. Jinak by to nebyl schopen udělat.

Častokrát jsem o něm slýchala, že je prokletý básník. I on sám se s tím ztotožňoval. Co si o tom myslíte? Sám se prý přirovnával ke Karlu Hyнку Máchovi.

Já bych řekla, že právě proto, že měl takovouhle prezentaci ve společnosti, tak se ta jeho díla moc nepropagovala a nedošla tam, kam dojít měla, teda ke čtenáři, a proto se on mohl cítit prokletým básníkem, protože ho neměl kdo uznat. Pro toho Máchu měl už za studií velkou sympatii, určitou slabost.

Co byste řekla o jeho postoji k životu? Tatínek byl prý poměrně dost despotický?

Jeho postoj k životu vyplýval také z toho, že měl dost přísného otce, a zřejmě musel dost prosazovat sám sebe doma, nebylo to vždycky bez následků. Proto si myslím, že z něj vyrostl člověk, který se pak celý život stavěl proti tomu, s čím nesouhlasil. Že postoj k životu je vlastně postoj k jeho otci, který mu byl docela přísným soudcem. On byl zvyklý se duševně i veřejně bránit. Ale vždycky něco zlého je pro něco dobré. Jak říkávají Angličani: „Every cloud has a silver lining.“ V době, kdy jsem ho učila, jsem ho trochu litovala, že má takovej tvrdej režim. Já jsem vždycky soucítila se svými studenty. Ale dám Vám za pravdu, že důvodem může být i ten vzájemný vztah.

Mluvil o své rodině?

To vůbec ne, to já jsem viděla jenom tak kolem, co se říká, protože tohle je malé město. Tady se dovíte vždycky všechno, tehdy se vo tom mluvívalo, že von je takovej velice striktní člověk, ten jeho otec, tak jsem to z toho vyvozovala. Ale on vo tom nikdy nemluvil. Nevím jak kamarádům, ale ke mně vůbec ne. Já sem neměla možnost ho slyšet mluvit o rodině nikdy. On má sestru. Ale tak blízko jsem k němu nikdy neměla. Ke mně osobní vztah nikdy neměl, aby si postěžoval na rodinu.

V roce 2006 dostal cenu Jaroslava Seiferta za celoživotní básnické, prozaické a esejistické dílo. Myslíte si, že ta cena přišla včas?

Já bych to řekla takhle. Bylo dobře, že vůbec přišla. Jestli včas, to těžko, protože já si myslím, že von by si jí byl zasloužil daleko dřív vzhledem k tomu, co všechno pro to vytrpěl, že se měl někdo trochu dřív zamyslet nad tím, jak mu to nějakým způsobem zhodnotit. Ale na druhou stranu je dobře, že vůbec si na to vzpomněli a dali mu to. Pravda je, že mnoho velikánů bylo zvláštních. A ono se tohle prostě špatně snáší. Ti, co o udělování cen rozhodují, nechťejí být napadeni, a tak chtějí člověka, který je po všech stránkách perfektní. Vědí, že lidi nevěmou v úvahu to, že to byli různé okolnosti, které ho k tomu dovedly, a že kdyby někdo s jeho schopnostmi byl ve stejné situaci, že by se možná zachoval úplně stejně nebo ještě hůř. Člověk by měl být hodnocen za svou práci, ale chápu, že ti, co to udělují se obávají, co tomu řekne veřejnost, až ho někdo uvidí, jak nahej lítá po náměstí. S tím se lidi, kterým je lhostejné, co napsal, špatně smiřují. Ti, co to udělují, jsou ve složité situaci, to uznávám, ale nicméně von si to za tu svoji práci zasloužil. A musíme být rádi, že se vůbec našli ti, co sebrali tu odvahu a dali mu to.

V jeho životě jsou dvě zásadní věci, jedna je ta záslužná a jedna je ta ostudná. A teď jde o to, kdo to soudí. Malí lidé, mě nejvíc překvapila ta jeho spolužačka, vždyť je to kantorka taky v důchodu. Ne, ona prostě o Ivanovi slyšet nechce, to bylo prase a hotovo. A přitom si myslím, že by si to mohla tak trošku v hlavě srovnat, nějaký ten odstup si vytvořit, ale rozhodně ho takhle neodsuzovat a nevyřazovat ho úplně ze společnosti. Tomu ale těžko zabráníte. Ale je to snazší mu nadávat, než se mu obdivovat.

Souhlasíte s názorem, že lidé v Humpolci mu často před smrtí nemohli přijít na jméno, ale po jeho smrti se jím pyšní jako významným rodákem?

To jsem nezaznamenala, ale myslím si, že se to klidně může stát. Malé město hledá něco, co by ho odlišilo, proslavilo a nějakým způsobem zvýznamnilo, potom jsou

někteří schopni pár věcí zapomenout a začít ho vnímat jinak. Ale to si myslím, že je vlastnost běžná. Kdyby ten odpor k němu byl tak velký, tak by se určitě někdo snažil znehodnotit jeho pomník, místo toho je tam vždycky čerstvá květina. Lidi si netroufnout tam vyjádřit svůj odpor vůči němu, to si myslím, že je dost výmluvné. Je to na veřejnosti, bylo by to anonymní, takže by bylo možné nějakým způsobem tam něco udělat, ale to se nestalo. Takže je vidět, že přeci jenom, ať už si vo něm člověk myslel cokoliv, je rád, že někdo je tady, kdo Humpolec svým způsobem dostal na veřejnost. Ten odpor bych řekla, že není zas tak tvrdý, aby se mstil i po smrti.

Jirous není prakticky zahrnut do učiva. Neobjevuje se v čítankách, na středních školách o něm jsou jen letmé zmínky, dokonce ani ve vysokoškolských přednáškách se toho moc o undergroundu nedozvíme. Čemu to přičítáte?

Lidé se nechtějí namočit do takového tématu, které může mít spoustu odpůrců. Všecko se všim, souvisí. Učebnice nezahrnují poslední dobu vůbec. Tiskne se to pořád dokola. A vůbec dnešní školy už nejsou, co bývaly. Děti mají hrozný chování, na to my jsme nebyli zvyklí. Teď mají velkou roli rodiče a děti a kantor je až někde na konci.

Co říkáte na jeho tvorbu? Proč ten ostrý jazyk?

Já jsem sice něco četla, pohádky, básničky se mi líbily, ale abych na to měla nějaký vyhraněný názor, tak daleko jsem se nedostala. Tolik jsem se tomu nevěnovala. Ono je to taky tím, že to nevycházelo, a člověk se k tomu dostal až ex post. A to už je zase jiná doba a člověk se špatně vžívá do pocitů, které on měl. Jsou to verše hezký, ale záleží, jak jsou zařazeny do kompozice. Neštudovala jsem to natolik, abych o tom mohla odborně mluvit.

Já myslím, že jazyk odpovídá jeho naturelu. On se nijak nepřizpůsoboval, to je to zásadní. Nikdy, ničemu. Čili ani tomu jazyku. Ale to bylo spíš až po škole, tam jsem nic nezaznamenala.

Jak je podle Vás možné, že i přes všechnu nepřízeň osudu byl stále velmi silně nábožensky založen? Není to trošku paradoxní věřit v Boha, a přesto používat britský jazyk?

Já si myslím, že právě proto. Že tam hledal jedinou jistotu, o kterou se mohl opřít. Když tomu člověk skutečně věří, je to natolik pevná opora, že v takové všeobecné mizérii se člověk spolehne na to, že to Pánbůh nedopustí a že to nějakým způsobem přeci jen zařídí.

On byl paradoxní celým životem. Těžko se to dá oddělovat, buď člověk takový je, nebo není. Tím pádem to musíme brát za bernou minci.

Měl spoustu oblíbených míst. Žil v Humpolci, v Praze, ve Vydří, ve Staré Říši. Které z měst měl podle Vás nejraději?

Já si to netroufám posuzovat, ale člověk, má-li mít rád svou rodnou zemi, musí mít rád Humpolec. K tomu dospěl. Mám pořád pocit, že mu na tom Humpolci docela záleželo. Měl k němu vztah, i když tady nic moc pěkného nezažil. Ale může to být taky tak, že měl rád to místo, kde právě byl. Ale vztah k Humpolci byl podle mého názoru ten nejtrvalejší.

Často se debatuje nad tím, která žena byla tou jeho životní. Mluví se o dvou jménech – Juliána a Dáša. Co Vy si o tom myslíte?

To si netroufnu soudit, natolik jsem do toho nebyla zainteresována. Tohle jsou věci dost intimní. On někdo na veřejnosti dokáže zahrát úžasný scéný a skutečnost je jiná. A člověk, kterého to nejvíce postihlo, to dokáže skrýt.

Myslíte si, že je národní povinností o Jirousovi a jeho nerovném boji informovat?

Podle mě je to svým způsobem morální povinnost. Člověk by neměl přehlížet situace, které byly skutečně nebezpečné pro něj, a druzí klidně prošli tím obdobím hlavně se strachem, aby se do něčeho nenamočili. Myslím, že nejenom o něm, ale o celém období se velice málo informuje. Mladá generace o to nemá žádný zájem. Musíme vzít v úvahu situaci jaká je, mladé lidi zajímá internet, tam se o těchto věcech moc nedovíte. Touha mladých lidí poznat, co se dělo, je minimální. Především instituce, které jsou k tomu povolány, jako je škola, měly vzbudit zájem, ale hlavně se o tom zmínit. Podívejte se do učebnic, co se tam o tom dovíte.

Vedla jste své děti nebo vnoučata k respektu k undergroundu a ke znalosti tehdejšího politického a historického pozadí?

Moje dcery mají zájmy úplně jiné, jedna je ekonomka, druhá právnička. Nezvrhly se po mně a moc o to nestály. Matka kantorka má totiž velice těžkou pozici. Když o něčem začne mluvit, hned se to bere jako povinnost vzdělání a hned se to odmítá. V tomhle mám černý svědomí, nic jsem s tím neudělala, protože moje dcery se tomu vopravdu bránily. Nehledě na to, že mluvíme o době, kdy už měly představy vo své budoucí práci a rozhodně neměly chuť poslouchat maminku kantorku, aby je vzdělávala.

Jaký byl student? Jak jste řešila srovnávání studentů?

Vždy se chtěl něco dozvědět. Jako student určitě nebyl jedničkář, měl to mezi jedničkou, dvojkou, trojkou. Pochopitelně člověk, který se zajímá o literaturu, má nějaké slabosti třeba v matematice. Ode mě měl jedničku.

On byl mimo kategorii, s ním nebyl nikdo srovnáván. Můžu Vám říct, že za celých pětatřicet let jsem neměla nikoho, kdo by se tak zajímal a měl chuť vo tom se mnou debatovat. Ostatní sou normální, buď se to naučili anebo nenaučili, podle toho jsem je zhodnotila. Ale on nikdy nestál o žádné pochvaly. A já jsem neměla možnost se s ním nikdy osobně setkat, abychom popovídali o gymplu, takže to osobní setkání mi chybí. Od té doby, co odešel ze školy, už jsem s ním nemluvila.

Blížíme se ke konci. Vybavíte si ten den, kdy jste se dozvěděla o Jirousovi smrti?

Byla jsem z toho velice překvapená a bylo mi smutno. Jednak byl na úmrtí ještě mladý, jednak to byl člověk, kterého jsem znala jako studenta. Bylo mi to upřímně líto, říkala jsem si, že to mohl ještě dlouhou dobu bejt, protože to není žádněj věk. Bylo mi to strašně líto, protože jsem k němu měla ten vztah kantorky a obdivu za to, co mi předvedl. Opravdu, já už jsem se od té doby nikdy nesetkala se studentem, který by chtěl se mnou vo něčem takovym diskutovat. On měl opravdu zájem, na to jsem nemohla zapomenout. Překvapoval mě neustále. Von si něco naštudoval, někde se něco dověděl, a teď se chtěl dovědět, jak se na to dívám já. Ale vim, že to byl hlavně poetismus, a to se tehdy nenosilo, protože to nebylo socialistické. Měla jsem potíž v tom mu vždycky vyhovět a ubránit pozici kantora, že s ním může diskutovat. Na to jsem se musela připravit a dalo mi to zabrat. Já jsem mu musela buď dát za pravdu, nebo to vyvrátit, to pro mě byla velice složitá situace, protože kde tady seženete materiály. Proto na něj nikdy v životě nezapomenu. Měla jsem ho ráda za to, že mě naučil se kantořinou docela vážně zabývat.

O co podle Vás společnost jeho smrti přišla?

Já jsem o společnosti moc neuvažovala, protože jsem znala ty různé názory. Říkala jsem si, že někomu bude chybět, mně teda určitě. A jsou lidi, kteří si řeknou: „Zaplať Pánbůh, že je pryč!“ Ten pocit byl zase takovej jako všecko kolem něj. Ale rozhodně si myslím, že kdyby tady o chvíli dýl byl, že by se nic nestalo, a mohl ještě ledacos dát dohromady, nebo napravit. Možná by se i uklidnil, že by přestal dělat věci, které tak iritují „slušné lidi“. Já jsem toho ale litovala, že odchází takhle brzo. Ale myslím si, že

byli i lidi, kterým to buď bylo úplně jedno, anebo že si řekli, že je dobře, že už tady není. To je prostě úděl lidí, kteří se dostanou někam na veřejnost.

Myslíte si, že k jeho brzkému konci přispěl hlavně alkohol?

Já si myslím, že k tomu přispělo všechno. Takovejch let v kriminále, to taky neposílí. Pak ty další věci... těžko říct, ale rozhodně to nebyl jenom alkohol. Já si myslím, že to byla shoda všech možných okolností. Ono ani ty nervy nejsou zrovna záležitost, která posílí lidskou imunitu.

Máte něco, co byste chtěla, aby zaznělo? Co by nemělo být zapomenuto?

Jenom si myslím, že by se lidi měli víc zamýšlet na tom, jaký on měl osud a snažit se ho pochopit a ne pomlouvat. To je jediný, co si můžu přát. Myslím si, že on celým tím svým životem si nezaslouží, aby s ním někdo pohrdal. I když měl své slabé stránky, ale ty máme všichni, jenomže třeba nejsou tak vidět. Já jsem tu dobu prožila, takže vím, co to znamenalo se postavit. To byly strašný věci, to si nedovedete vůbec představit, jak to bylo složité. Proto já vím, že on musel být úžasný hrdina, když byl schopen se postavit a nakonec za to jít i sedět. Byl to vůdce undergroundu a Plastic People. Já si ho budu vždycky vážit, ať si říká kdo chce, co chce. Myslím si, že náš národ si nedokáže dost dobře vážit lidí, kteří pro něj něco udělali a nebylo to zrovna košér. Ale to je charakteristický rys tohoto národa. Já jsem si ho vážila a bylo mi ho líto, když odešel.

7.3 Rozhovor 3

**Publicista, básník, redaktor Českého rozhlasu a spolupracovník Miloš Doležal,
Humpolec-Praha**

Když uslyšíte jméno Ivan Jirous, co se Vám okamžitě vybaví?

Nejdřív se mi vybaví robustní postava, pak se mi vybaví, že to byla mravní osobnost, která překročila svůj čas, protože přestože je pět let po smrti, tak mám dojem, že je pořád pro řadu lidí důležitou živou postavou. A to nejen jako básník a teoretik undergroundu, ale jako mravní postava, která dokázala za svými slovy stát, ručit za ně svejma postojema, dokonce svým životem. Pak se mi vybaví jeho velký básnický dílo, který podle mě ještě není doceněný.

Kdy jste se vůbec poprvé setkali?

Poprvé jsem ho poznal na výstavě, tuším, že to bylo někdy z kraje roku 1990. Bylo to v Galerii mladých, což bylo v Praze ve Vodičkově ulici. Tehdy tam měli výstavu mí přátelé z Vysočiny. Ivan tam přišel, čerstvě propuštěný z posledního kriminálu, byl opilý a počínal si tam dost neurvale. Ale přesto v něm bylo něco svojského. On se o výtvarný umění zajímal, byl vlastně historik umění. Hned ty věci velice dobře a bystře viděl, bylo vidět, že to dokáže dobře analyzovat. To nebylo nic banálního, žádný kecy. Už tehdy byl nabroušenej, měl v sobě takovou sekerku, byl ostřej jako břit. Neměl rád žvanění, neměl rád kecy. Na to prudce reagoval. Někomu to třeba mohlo přijít neadekvátní, ale když to pak domyslíte, tak měl pravdu. Vzpomínám si, že jeden kolega se ho ptal, odkud je, a řekl, že je z Českomoravské vrchoviny. Magor mu řekl: „Já ti ji natáhnu, to není žádná vrchovina, ale vysočina.“ A takhle jsem poznal svojského, vášnivého zarytce. To jsem ještě pořádně neznal jeho dílo. Pak jsem poznával postupně jeho poezii, která začala pořádně vycházet. Pak jsme se někdy v 90. letech seznámili blíž. Já jsem pak začal dělat v Českém rozhlasu na stanici Vltava, párkrát jsem ho tam pozval, aby buď četl své básně, nebo četl básně své dcery nebo jiných básnických kolegů.

Říkal jste, že se vyznal v historii.

Už se tehdy, když jsem ho poprvé potkal, odkazoval ke kořenům. Odkazoval se na paměť. Jeho paměť, jeho myšlení obsahovalo nejen jeho přítomnost, ale taky minulost. On se zajímal o minulost. Když tady chodil do školy, učitelé na něj vzpomínají, jak byl skvělejší, jak znal historii svého kraje, svého regionu. Jednou mi říkal profesor Rychetský, humpoleckej regionální historik, suploval při hodině dějepisu. Přihlásil se tam nějaký kluk a vopravoval ho. Probírali husitství zrovna, profesor Rychetský dobře znal historii. Tak se ten kluk vzádu přihlásil a říká: „Vy nemáte pravdu. Husitský hejtmani se jmenovali takto...“, a vyjmenoval mu tak asi pět husitských hejtmanů. Rychetský si to pak dohledával v knihovně a zjistil, že má pravdu ten kluk. A byl to Ivan Jirous. On se o tu historii zajímal a velice dobře ji znal. A nestyděl se, že je z Humpolce. Ten region má pestrou a zajímavou historii. On o tom velmi rád a hrdě mluvil.

Když ho představujete jako nesmírně inteligentního a bystrého člověka, jak si vysvětlujete jeho přezdívku?

To vymyslel Brikcius někdy v hospodě, když pařili. V Jirousovi bylo něco spontánního, divokýho, indiánský, pravěkýho. On i píše v básni, že je potomek jihočeskýho zemana z Želče. Ona v něm taková jistá živelnost byla. Podle mě to byl jemnej, velice vzdělanej a křehkej člověk, kluk z venkova, z Vysočiny. Přišel do Prahy a dostal se do party. Podle kolegů, co s nim studovali vejšku, se začal předvádět. Jeho kolega z vejšky, Josef Kroutvor, historik umění, mi říkal, že to byl zakřiknutej kluk. Seděli v hospodě, Jirous celou dobu mlčel, a najednou říká: „Já sežeru ten pivní tácek.“ Najednou mám dojem, že v něm bylo něco, co chtělo potlačit tu citlivost, tu plachost. A to bylo předvádění se. To už je ale psychologizování, do toho se nechci pouštět. Ale myslím, že v něm byl takovej zvláštní rozpor. Snaha, předběhnout. Já jsem ho poznal jako člověka soustředěnýho, velice hlubokýho, křehkýho a velice plachýho. A tamto byla jen taková slupka, obrana před světem. Před krutostí a před předváděním. Já myslím, že v něm pořád zůstal takovej ten venkovskej kluk. Vzdělanej, velice citlivej a jemnej. To všechno se samozřejmě násobí jeho kriminální zkušeností, tlakem, do kterýho se dostal. A co my víme, čím prošel ve Valdicích. To bylo v tý době nejšílenější vězení. Byl zavřenej s Grahama, s úchylama. Von si tam musel vytvořit svojí autonomii, vobhájit se před vězněma. Můžeme jen teoretizovat, plkat. Ale stejně si myslím, že zůstal tím jemným člověkem do konce života. A ty poslední měsíce, ty poslední fotky ho ukazují jako jemnýho, nesmírně citlivýho a sensitivního člověka. Na těch fotkách má prosvětlenou tvář, skoro bych řek vyrovnanou, smířenou. Takže podle mě ta přezdívka vznikla kvůli tomu rozporu. Kluk z venkova se dostal do velkýho světa. A najednou se s tím nějak pere.

Co říkáte na názor, že byl svobodný i v době nesvobody?

Já myslím, že byl hlavně vnitřně svobodný. Byl pořád svobodný. I v 90. letech, i po roce 2000. Byl svobodnej, když tady chodil v černym svetru, čet a přepisoval Kafku, v něm byla taková vnitřní svoboda. Tu si hájil navzdory všemu, i v tom kriminále. Měl v sobě nějaký místo bezpečí. Měl to v sobě, dycky, za každý situace. Takovou vnitřní tvrz. Je to zajímavý, je to zvláštní, ale on byl dycky nezávislej. Říkal věci velice otevřeně, upřímně. Nehrál žádný divadlo, to je pozoruhodný. Ten člověk byl sám sebou a zůstal sám sebou. Zachoval si ksicht. A to je nesmírně cenný. Samozřejmě dělal nějaký excesy, ale to je normální, když je člověk nalitej. Podle mě byl svobodnej, i když mu bylo šestnáct, i když byl ve Valdicích s nějakějma sviněma. Myslím si, že to

uhájil. A proto si ho taky vážim, že vobstál v těch velkejch a těžkejch zkouškách. Jistě šlo o život, lámali ho. Ty tlaky, kterýma procházel, byly hrozný. Můžeme se dohadovat, do jaký míry si to zapříčinil sám, do jaký míry do toho byl navezenej, ale každopádně vobstál. Pro mě je dneska vopravdovou mravní autoritou, vedle Havla, vedle pár takovejchhle jedinců. Ke komu se dneska vztahujeme, že jo. Dokázali si zachovat tvář, byli takový pevný sloupy. Takový pařezy.

To je krásný. Hezky jste to popsal.

No, krásný, krásný. Krásnej je hlavně Magor. Dostal takový nálepky jako zhýralec, rabiát, anarchista. Ale vlastně to byl ve vnitřku strašně jemnej básník. A tak jsem ho poznal, já sem ho viděl i ve chvílích, kdy byl naměkko, naprosto bezbrannej. Najednou jsem viděl, že to byl von.

Já se totiž obávám, že to je problém dnešní společnosti, která strašně ráda škatulkuje. Ale obávám se, že Magor zrovna nebyl lehký cíl, že by se nechal tak jednoduše zaškatulkovat.

To je totiž nejrychlejší, nejsnadnější. On tomu vždycky unikal. A to je výborný.

Ano, to je. Když totiž má člověk zapřemýšlet nad někým dalším, kdo by se takhle úspěšně a urputně bránil všemi svými silami i přesto, že je za to solidně potrestán, tak já nevím jak Vy, ale já nikoho dalšího nevymyslím.

Našli by se třeba jeho předchůdci, ke kterým se on taky vztahoval. Třeba básník Jan Zahradníček, ten byl zavřenej v 50. letech. Myslim, že Magor vo něm má taky básničku. Možná Bohuslav Rejnek, ten prošel kriminálem, ale byl taky takovej solitér tady z Vysočiny. Havel to taky mohl bejt.

On sám se přirovnával ke Karlu Havlíčku Borovskému.

Nebo taky říkal, že je reinkarnace Jaroslava Haška. Na tom něco může bejt. Oba měli geniální paměť.

Proč si myslíte, že musel vždycky revoltovat, nikdy se nesmířil s tím, co se mu nelíbí, a vždycky musel říct svůj názor?

Je to takový teoretizování, ale já si myslim, že za to mohla Vysočina. Že Vysočina je kraj solitérů, zaťatců, paličáků. V něm bylo něco takovýho, že do všeho šel po hlavě. Řekl, že nejraději jde do předem prohraných bitev, což je takovej paradox, je to

absurdní, ne? Ale on šel navzdory, jít hlavou proti zdi, to v něm bylo. Vysočina je kraj žuly, a Magor mi připadal, že je ze žuly. Z takovýho štru pevnýho, kterej jen tak nerozfláknete. Mísilo se v něm něco vysočinskýho s jihočeským rodem takových hloubalů. Tahle kombinace geneticko-rodová způsobí, že na něm můžou dříví štípat a von se ani nehne. Projde kriminálama, samozřejmě ho to votesá, vodře, to je jasný, nervově a tak. Ale přesto to vydrží, je prostě zaťatec. Ale to je taková moje pseudoteorie.

Myslíte si, že někdy něčeho litoval?

To nevim. To by musel říct von. Mluvili sme vo lecčems, ale zase úplně důvěrný kamarádi sme nebyli. Ale jestli něčeho litoval, to nevim. Já myslim, že von takovej nebyl. Když udělal chybu tak ji hned zapudil a šel dál. Moc se v tom nehrabal. Nebyl ten typ, že by to pitval a sebezpytoval se, to by ho zabilo. Někdy v těch opilostech dělal eskapády, že jo. Nebyl člověk lítosti. Nerejpal se sám v sobě. Vždyckyrazil heslo Nikolaje Stankoviče: „Člověk má jen tolik ostudy, kolik si sám připustí.“ On to neřešil. Prostě to nepitval, jede se dál. Ale že byl lítostivej nebo přecitlivělej, to jo. Já sem se s nim jednou bavil v hospodě po natáčení. Von najednou začal brečet, když sme se dostali na téma Humpolec a na jeho mámu. A on vyprávěl, jak vůbec nechodila do kostela. Vůbec nebyla zdravá křesťanka. A že když tady vozili ty faráře zavřený v 50. letech v Želivě, tak jim házela cigarety. Neměla s tím nic společnýho, a přesto měla v sobě respekt, že jim pomáhala. A nemusela. A u toho brečel jak dítě. Měl v sobě lítostivost.

Takže byste řekl, že se snažil to svoje sensitivní vnitřní já schovat a ukázat lidem jenom tu silnou skořápku?

Snažil se to kočírovat. Bojoval s tím. Nejbližší lidi mohli poznat, jakej je to křehkej člověk. Rozumíte, tělo klame. Tělo je velký, působilo jak sedlák, kterýho se nic nedotkne. Píše vo pavoukovi, kterej je v míse a von mu dá život. Nebo vo mouše. Ten jeho vztah ke zvířatům, k rostlinám, to je až takový františkánský, ne? Byl láskyplnej ke světu. A mít tady takovýho básníka, to je gól. A přes ty jeho texty vidíte, jak vnímá život, svět a sebe. Jak máme bejt pozorný k těm nejdrobnějším věcem. Podle toho taky poznáte, jakej je to člověk. Takže samozřejmě musel dělat chlapáka. Ale v momentech, kdy byl sám, nebo s někým blízkým, se vyjevilo, co je za člověka. Že to není sedlák, ale že má v sobě velice jemnou duši. Navenek je jedna postava a druhá strana je ten jeho vnitřní život. A kdo to přečte, tak si říká, že to k tomu chlapovi takovýhle básně nesedí.

Najednou je to divný. Třeba Nezval, že jo. Velice avantgardní bojovník, a taky ty verše takový jsou. Podle těch veršů si představíš, jak asi Nezval žil. Ale podle tohohle to vůbec nejde. Snad ještě Hans Christian Andersen je takovej obrovskej rozpol mezi tím, co dělal, jak se choval, včetně těch jeho úchylek, a včetně těch jeho nádhernejch knížek pro děti. To byl vnitřní život Magora. A to, co jsme vídali a nebylo nám to někdy až tak příjemný, to je druhá věc. Ale to jeho básnický dílo... Ale když byl sám, nebo s někým blízkým v takový intimitě, a nemusel hrát žádnou společenskou roli a byl soustředěnej, tak ty věci pojmenoval. Votevřel se. A bylo to hrozně silný.

Myslíte si, že si přál, aby ho lidi neodsuzovali za to, jaký je a jak se chová, ale aby ho soudili za to, jak píše?

To mu bylo jedno, to vůbec neřešil. Chtěl bejt branej jako básník. Sám se považoval za básníka. A tím to hasne. Vůbec neřešil, co společnost, nebo co si o něm kdo myslí. To mu bylo úplně u prdele.

Když už jsme u té společnosti, mám pocit, že názory na něj se velmi různí. Že ho buď milují, nebo nenávidí, nic mezi tím.

Byl ostřej jako diamant. Naven má hrany, ty můžou někoho zraňovat, někoho štvát, někoho prudit, ale nikdo neřekne, že mu je volnej. Každěj k tomu zaujme nějakěj postoj. Rozděluje společnost, rozděluje nějakou obec, ale každěj k němu zaujme nějaký stanovisko. A to se mi líbí. Měl v sobě ostny jako ježek nebo dikobraz. Je to ňákou jeho nastaveností na ten svět. A to je v pořádku. Takovej člověk provokuje. A ta provokace není primitivní ani povrchní, ale provokuje vás k přemejšlení. I ta poezie, i ty jeho teoretický texty, i ty jeho postoje Vám nedaj spát. Kdo taky takhle riskoval? Malý děti, ženatej, a šel do kriminálu? Kdo takhle tvrdě, nebojácně vystupoval? Vždyť on tam dával všanc všechno, dyť ho tam mohli zničit. To byla buzerace, ale i potom - ten ochranněj dohled, kdy ho ty fizlové každodenně šikanovali. Byl neustále pod takovym tlakem. A rozumíte, kdo by to vydržel? To nevydrží ani tažnej vůl. To se muselo samozřejmě nějak projevit na ty nervy, to není legrace. Ale každopádně von vobstál. A to je obdivuhodný a úctyhodný, a to bude zrát ještě. Ať se ta společnost bude posouvat tam nebo onam, tak tyhle ty osobnosti tady budou a je to nezpochybnitelný. A obdiv k Ivanu Jirousovi bude podle mě u citlivejch lidí růst. Protože vážně tolik lidí tady nemáme, který by v 70. nebo v 80. letech vobstáli se ctí. Riskoval strašně moc. Moh podepsat spolupráci, mohli ho zabít... a pro mě je to velká morální autorita. Jasně, že dělal chyby, že byl člověk lidsky nedokonalej. Mohli bysme říct hříšník, ale přesto je

pro mě morální autoritou. Možná právě to je nejlepším důkazem jeho lidství – že má chyby. Ale pak má taky nějaký přednosti. Ale hlavně ty své chyby nezastírá. Von říká, kdo je, pojmenovává se, nedělá ze sebe něco víc, než byl, svatouška. A to jeho křesťanství je velice ryzí. Je to všechno velice autentický a prověřený kriminálem, samotou, depresemi. Ta maniální (*maniodepresivní, pozn. aut.*) psychika se na něm taky podepsala.

Myslíte, že alkohol byl jedno z možných východisek, jak to všechno překonat?

To taky, ale taky Vám udělá dobrou náladu, ulehčuje Vám nějaký situace, nějaký bolesti, stavy trýzně, černý můry. Mně jednou říkal: „Já kdybych nebyl křesťan, tak se zabiju. Ta poslední věc, co mě drží, je víra v Boha.“ Ty stavy sou těžký. Kdo to nezažil, ten to nepochopí.

Myslíte si, že jeho dílo dostatečně vychází? Co společnosti Jirous zanechal? Dluží mu něco?

Jeho dílo vychází, vychází i jeho dopisy a eseje. Jirousův odkaz a vlastně i odkaz undergroundu je, že je dobrý bejt nezávislej. Přesně řečeno nepapouškovat věci, který se vedou v médiích, ale mít svobodný a samostatný myšlení. Na věci si přicházet sám. A hledat spíš vedlejší cesty, než jít těma pohodlnejma středníma. V tomhle já myslím, že je poselství undergroundu i Ivana. Myslet samostatně, nevohybat páteř, jít si svojí cestou. Nenechat se vláčet. Bejt svébytněj, svobodnej a přemejšlet si vo těch věcech nezávisle na veřejnym mínění. Nebejt závislej na většinový společnosti. Nenechat se ovlivňovat, ale jít ke kořenům těch problémů, zaujímat své názory. V tom je ta jedinečnost. Magor je nezaměnitelnej v tom, že si na ty věci přišel sám. Šel jim na kloub. Je tam taky hluboký vzdělanostní zázemí, byl vášnivej čtenář. A měl vynikající paměť, dokázal ty věci citovat. A v tom je ten underground.

A jestli mu společnost něco dluží? Tak můžeme tady naříkat, že by měl bejt národní básník. Ale von je a bude jednou na stejný rovině jako Seifert, sem vo tom přesvědčenej. To eště dozraje.

Proč to té společnosti tak dlouho trvá, než to dokáže pochopit?

Protože většinová společnost je taková voslovská. A dycky jí vadí takový ty proroci, který něčim předběhnou svojí dobu. To tak bejvá. Některý ty spisovatelé, básníci nebo umělci překročí ten svůj stín, aniž to chtěj. To je tak daný, je to dar. Řeknou věci dřív, než se stanou. A Jirous je jeden z těch případů. Ta společnost by se musela změnit, aby

to přijala hned. Stůjte za svým slovem, ať to stojí, co to stojí, že jo. Teďka řeknu vedoucímu, že s nim nesouhlasím, tak poletím. Řek prostě, co si myslí. Netaktizoval. Řikal, co mu vadí, a co není morální. A ta společnost se takhle chová. Ta prostě drží hubu. Jirous přímočarej. Možná se to někomu může zdát jako bláznivý, riskantní. Ale proto byl taky Magor, že jo. Šel do krajnosti. Aby společnost tyhle lidi přijala, musela by se změnit. Voni jí nastavují zrcadlo. Mají nějaký vnitřní kritéria. To není pohodlný život. To je život hrozně tvrdý, plný dnů samoty, deprese, hrůzy, kriminálu.

Společnost dokáže být neskutečně povrchní. Před smrtí mu většina nemohla přijít na jméno, po smrti se začali chlubit stejným rodným městem.

To je bohužel normální. Pamatuju si, jak s nim dělali rozhovor v Reflexu, a ten byl rázem v Humpolci vyprodanej právě kvůli rozhovoru s Magorem. Bylo to těsně před tím, než bylo čtení na Stromovce (*restaurační zařízení, pozn. aut.*), tak jsme všem říkali, ať přijdou. A spousta lidí řeklo, že si koupili Reflex, ale tam že nepudou, že tam bude něco vyvádět. Mohli přijít, vidět ho živýho, poslechnout si jeho názory a jeho tvorbu. A to je to pokrytectví.

Setkala jsem se názorem, že jeho vězeňská tvorba je výrazně lepší, než tvorba tzv. venku. Labutí písně je velká sbírka. Je jasný, že tam byl v koncentraci, v silný sevřenosti. Ale je tam i humor. Jsou to takový žalmy, takový úpění člověka zavřenýho v kriminálu. Ale je tam i vtip, ironie a sebeironie. Podle mě patří k jeho vrcholům. Ale já mám třeba tak stejně rád i ty jeho poslední sbírky. Ale bezpochyby Labutí písně jsou sbírkou, která ho zřejmě přeroste. Vstoupí do dějin český literatury bez jakýhokoliv pípnutí. Ale samozřejmě to psal střízlivej. Ale existovaly básně, který psal ve svý vrcholný formě, a existovaly i básně, třeba jako Okuje, který psal i když ve formě, ale už přece jenom mu bylo 63 let, a ta nemoc se začala projevoval. Třeba ty Labutí písně sou hlavně plný naděje. V Okujích se zase vrací k těm, který už nejsou. Jeho tvorba je jiná podle toho, jaký období zrovna prožívá. Řadu věcí napsal ve stavu opojení. Ale von toho byl schopn. Já sem ho zažil několikrát psát i interpretovat básně a byl fantastickej. Nebylo to na něm poznat. Věci říkal zpaměti a říkal je skvěle. Všichni tam byli vodzbrojený. Já bych řek, že v některých fázích dokázal s tou náladou pracovat. Dokázal se vnitřně vybičovat a napsat skvělou věc. Mně nevadí, že nějaký básně vznikaly v opojení. Ale je jasný, že jsou zase úplně jiný. A zas tak moc nevopravoval, i když psal v rauši, hrozně čmáral, rukopisy byly politý, nečitelný. A dokázal přemejšlet vo správnym vyznění i v tomhle stavu. Řadu věcí vychrlil, ale za mnoha věcma je skutečná básnická práce. Je

tam hluboká poučenost dějinama poezie. Von ty věci měl načtený už jako kluk. Byl básník velice poučenej. Je za tím veliká práce se slovem, s rýmem. Ty jeho názvuky, forma, rýmy... to je velká řemeslná dovednost. Obsah nějakých básní ale zůstává lidem ukrytej. Čuňas měl takovej záměr, nevím, jestli bude uskutečněnej, že by vydali ty jeho nejbližší kamarádi knížku, který přesně věděj, proč to psal. Třeba je tam básnička: „I vši.“ Konec básně. Je to reflexe na to, že kluci Němcovi se vrátili ze školy mladý a vlasatý a tam měli vši.

A přijde Vám to správné, že chce někdo jeho básně interpretovat?

Třeba editor Martin Machovec k tomu vydal celej poznámkovej aparát. Mně to nevadí, protože tam je spousta jmen, spousta místních pojmenování, a když mi tam napíše Pepík, tak prostě nevím. Takže mně to pomůže, protože ta Ivanova poezie je dost konkrétní, dost adresná. Je tam třeba P.Z. nebo J.Ř.N. A mnohý z těch lidí už sou třeba mrtvý. Je to jeho svět a já ho chci znát. A ten poznámkovej aparát je na konci, takže ho nemusím číst, když nechci. Takže já jsem pro. Já to mám rád, mně se pak ta poezie ukotvuje, zabydluje, zkonkretizuje a najednou je pro mě čitelnější. Ne, že bych to nutně potřeboval, ale není to na škodu. Napsal třeba básničku o Husákovi, ale pak se neodvážil ji tam dát. Tak napsal jenom začáteční písmena slov. Má to dvě mince. Na jednu stranu by to špatný nebylo, ale na tu druhou by třeba bylo lepší, aby spousta těch věcí zůstala ukryta. Každěj máme svůj výklad. Každěj v tom vidíme něco jinýho. A to je na těch básních pěkný, že nejsou uniformní.

Mně šlo spíš o to, jestli rozumíte tomu, co čtete. Jestli víte, co tím chtěl tzv. básník říct?

Tak samozřejmě, že jsou takový texty, i takový autoři. Ale vono to na Vás dejchne. Jinak taky přečtete poezii v nějakým věku, a jinak třeba později po nějakých zkušenostech, když se k tomu vrátíte. Každěj text je v otevřenej nějakýmu výkladu, a ten je v otevřenej budoucnosti. Chce to po Vás něco. Mluvim vo dobrý literatuře, samozřejmě. Máte se s tím nějak popasovat. V každým dobrým textu je taky nějaký procento tajemství, taky nemůžete všechno definovat. Můžete se toho světa dotýkat nebo vo to jen usilovat. Musíte u toho přemejšlet. Jsou třeba básně, který já si vysvětluju po svém a byl bych třeba nemile překvapenej, kdyby to bylo jinak.

Navíc, kde člověk bere tu stoprocentní jistotu, že Čuñas ví, co tím Jirous myslel. Co člověk, to názor. A v tom je podle mě to kouzlo Magora, že každý si to vyložíme po svém. Vsadím se s Vámi, že kdybychom to my tři přečetli, každý si to vyložíme jinak. A kdyby k tomu byly dány vysvětlivky, tak to navždycky tohle kouzlo ztratí. Protože si to jednou přečtu a pak už budu navždycky vědět, co v tom je. A už se nestane to, že si to při prvním čtení vyložím tak, a při pátém onak.

V tom je kus pravdy, to určitě. Nemusíme všechno vědět tak polopaticky.

Jeho jazyk je plný vulgarismů. V čem podle Vás spočívá ta ostrost?

Pro něj to třeba ostrý nebylo. Ta práce s jazykem je velice zajímavá, až máchovská. Je tam inspirace i americkou literaturou, takže jistá uvolněnost, lexikum je takový přímočarý, nekomplikovaný. Může se stát, že to vychází z hudebních textů, z výtvarných děl. Používání vulgarismů je z americký poezie. A je to taky vyjadřování jeho generace, soupeřníků. Je to taky výraz nějakýho postoje, naštvanosti vůči režimu, establishmentu. Ale ta ovlivněnost americkou poezií je tam, myslím, velice výrazná. Tam, kde třeba popisuje ženské pohlaví, jde o milostnou poezii. To není, že by to zesměšňoval nebo to vulgarizoval, psal vo tom s nechutí nebo s opovržením. Pro mě to je oslava. A že to nazývá a neopisuje, to je v nějaký jeho básnický přímočarosti. Mimo jiné je ale velký básnický básník, i když použije tyhle slova. To není prvoplánovej Záviš nebo nějaký tyhle zpěváčci. To je velká milostná poezie. Obdivná bych řek. I když se k těm ženskejm taky někdy choval hnusně, tak ale dokázal bejt takovým až středověkým pěvcem a opěvovat ženskost, ženský tělo. Dokázal bejt gentlemanem, ale taky uměl dát ženský facku, že vodlítla. Dokázal jí urazit. Ale mně jeho milostná poezie přijde výborná, a že tam porušuje nějaký tabu? Proč ne. Moh si to dovolit, překročit nějaký hranice. Není to tam za každou cenu. U ostatních, který se to tam snažej toporně dát, je to trapný a směšný. Ale u něj to směšně nepůsobí. A on sám to uměl i napadnout, když mu někdo dával něco číst a řek mu, že to je underground, tak mu odpověděl: „Ty vole, kvůli tomu, že je na každým řádku píča a kunda, to ještě neznamená, že to je underground!“ Jenže v tehle pokryteckej společnosti... u jiných to nikomu nevadilo, ale u Jirouse to bylo na kriminál.

Akorát je škoda, že možná právě ten břitký jazyk bude důvodem, proč není Jirous v čítankách.

To bude za pár let. To nemusí bejt dneska. Netřeba se strachovat. Jirous vstoupí za chvílku do historie. Von už tam je, ale společnosti bude chvílku trvat, než to vstřebá.

Jak si vysvětlujete, že i přes to všechno, co zažil, 8 a půl let v kriminálu, utlačování, věřil v Boha?

Asi proto, že ta víra byla silnější, než fyzická perzekuce. Von nevyrostal v žádný křesťanský rodině, von k tomu postupně dozrál. Přijal to až pak, když poznal Juliánu. Protože si k tomu dolez sám, tak je to dycky silnější, než když to přijmete jako nějakou tradici. A druhá věc, von s tou vírou taky zápasil. To nebylo, že by přijal nějaký dogmata, nějaký teze. To bylo takový hledání a ověřování. To jeho křesťanství je v něčem strašně čistý, průzračný, ale zároveň je to taky existenční drama. To není nic předem definovanýho. Já myslím, že ta jeho víra byla voproštěná, nespolehlal na žádný instituce, na žádný vnějšnosti. Byla vnitřní, třeba jen zrníčko, ale byla ryzí. Často se musel spolíhat jen na motlitbu, a to mu pomohlo. A asi i v tom kriminále, v těch těžkých situacích, mu to pomohlo. On se spolíhal jen na ty základní věci, na Krista, oslavoval panenku Marii. A ty ostatní zbytný věci zahodil. Když jste v kriminále, a to popisovali i ostatní zavřený, že člověk nechá venku všechny zbytečnosti, přijde o iluze, o sny, a musí se spolehnout jen sám na sebe. A to je drželo, dávalo jim to naději. A taková je i Magorova poezie, plná naděje. Magor byl člověk, kterej měl lásku, byl láskyplnej.

Je podle Vás dostatečné množství různých kvalitních dokumentů, filmů textů?

Tak určitě jsou různý kvality. Je vidět, že Magor je fenomén. Že je to něco, co je třeba pochopit, nahlídnout tam. Ta snaha tam je. Nedává spoustě lidem spát. I po smrti je provokatérem, klade otázky. I já se třeba sám sebe ptám, co by udělal Magor. To je strašně zajímavý. Pro spoustu lidí je takovým hodnotovým majákem. A že se vydávaj různý věci, tak já sem rád. Všechno co, ho neshazuje, ale co ho pomáhá nasvítit, je dobrý. Ale já sem rád, že pro spoustu lidí je Jirous důležitěj, to je v pořádku.

A co jeho posmrtně vydané sbírky?

Já mám rád Úložu. U těch Nočních zpěvů už je vidět, že to sou vodřezky z pozůstalosti. Úložu ještě nějak koncipoval, ale Noční zpěvy už řídil Machovec. Úroveň tam klesá. Ale je to v pořádku, že to vychází, že se to zpřístupňuje. Magor už je klasik. A u takovejchhle klasiků nás zajímá to všechno okolo, jeho vzpomínky, poznámky, dopisy. I to je důležitý pro nějaký pochopení toho člověka. I třeba torza, nedokončený věci, ale i ty nedokonalosti, i to nás, který to máme rádi, tak nás to zajímá. A co se týče Akrostichů, už v 90. letech jeho přátelé věděli, že to píše. Von se třeba zeptal, jak se jmenuje jejich dcera nebo syn a rovnou jim to dal. Ale mluvil vo tom už dávno, že to

chtěl vydat. Ale u něj to bylo takový, že vždycky přišlo něco jiného nebo to ztratil. Ztratil i třeba tašku. Dal do novin, ať si nechaj tašku, ale vrátěj mu ty písemnosti. Jenže von tam nic jiného neměl, že jo. A našla se někde v Dačicích nebo kde. Je to boží muž.

Vzpomínáte si na den jeho smrti? Jak jste se to dozvěděl?

Asi v rádiu jsem zrovna byl a najednou to tam někde vyskočilo. Já jsem s nim natáčel eště v září do rádia, von četl Reynkovy básně. Čet to strašně zajímavě, ale v tom hlase bylo slyšet, že nemá energii. Měl takovej zvláště hlubokej hlas, takovej drsnější. Bylo vidět, že je nemocnej. Měl, myslim, problém s jícnem, že se mu to zužovalo, ale nevím to přesně. Bylo cejtít, že to úplně není von. Pak někdy v říjnu měl mít se Zbyňkem Hejdou v Knihovně Václava Havla čtení, já sem tam chtěl jít, ale už nevím, proč sem tam nešel. Mimochodem, je to k poslechu na jejich stránkách, je to asi hodinový čtení, von je tam v takovym pletenym svetru a vypadá velice vyrovnaně, jako kdyby došel k usmíření se sebou a se světem. Je tak zvláště prosvětlenej, má tam hrozně hezkou tvář. Tam fotil Ondřej Němec. A pak taky ten pohřeb. Byl mráz, to si vzpomínám, že byla strašná kosa, když sme jeli do toho Vydří. Malej hřbitůvek, prostej, venkovskej, vysočinskkej, spousta lidí, dlouhej průvod, kostelík na kopci. Začal poletovat sníh. Chlapík na koni to tam vobjížděl. Na rakvi labuť veliká, bylo to symbolický. Láďa Heryán jako kázající, výborný to bylo. Přišlo mi to tak jako adekvátní, jak z jeho zimních básní.

Jaké jste měl pocity?

Na pocity už si nevzpomínám, ale cítil sem, že se loučíme s národním bardem. To byla taková elektrizující atmosféra, jako kdyby sme byli na pohřbu Karla Hynka Máchy nebo Havlíčka Borovského. Pak zemřel Havel, ty velký vodchody ten podzim, zimu. Havel tam ještě poslal dopis, kterej se tam čet. Podle mě celej ten listopad, prosinec byl hrozně zvláštní pro celej národ, ve znamení odchodů velkých autorit. Považoval sem to za pohřeb národního velikána. Ale vůbec celá ta atmosféra, to bylo výjimečný, chvějivý, dojemný. A přitom venkovský, vysočanský, jako byl von.

Došly k Vám nějaké pocity postupem času?

Uvědomil sem si, že ta jeho autorita jenom poroste, protože byl pravdivej v tom svém životě, nebo se o to snažil. A to se nevyplácí, to není nic, co by Vám přineslo náký velký úspěchy. A von přesto do toho takhle šel. Ale čas to zhodnocuje a ukazuje, že to bylo dobře, že to bylo pravdivý. Já jsem naprosto přesvědčenej vo tom, že jeho

osobnost, ten jeho odkaz a jeho literatura a ten mravní vodkaz bude jednou růst. Protože v tom je pravda a upřímná. Je jedno, že dělal chyby, samozřejmě, že nebyl dokonalejší, to není nikdo. Ale tohle bylo víc.

Je něco, co byste chtěl, aby zaznělo? Máte nějaké poselství?

Čtete poezii. Chci vzkázat světu, ať čte jeho poezii. Ale svět ho samozřejmě nemůže přijmout, protože Magor je hranatá osobnost, která se nehodí do takovýhle světa, ne do toho ekonomicky úspěšného. A nikdy se sem takovýhle lidi hodit nebudou. Pro mě je takovým prorokem, kterej lidi budí, burcuje je, aby nesplývali s davem, aby každý šel svoji individuální cestou. I když to je nepohodlný, a i když se za to tvrdě platí. Ale pak se ukazuje, kdo je vlastně vítěz. To sou takovýhle lidi, který vobětujou to pohodlí. Von moh sedět za bukem, chlastat někde ve Starej Říši v hospodě a nadávat někde jen tak jako v klidu a psát si pro sebe básničky. A prožil by normalizaci v pohodě. Ale on obětoval svý nejlepší léta. Moh emigrovat, moh spolupracovat, lámali ho tvrdě. Neudělal to.

7.4 Rozhovor 4

Dcera, spisovatelka a ilustrátorka Marta Veselá Jirousová

Jaká je Vaše první vzpomínka na tatínka?

Já si ho pamatuju od raného dětství, ale ne jako na člověka, který by byl s námi pořád přítomný. Spíše jako na člověka, který tam není a o kterém nám máma vypráví. Vybavuju si ho spíš jako člověka, kterého když jsem potom viděla, tak na mě zčásti působil jako někdo cizí. Byl často ve vězení, když jsem byla malá, a byl pro nás postava z vyprávění. Když byl ve vězení, snažil se nám přiblížit pohádkama, které nám posílal, a máma nám to četla. Ale nemůžu říct, že by pro mě bylo přirozený, když potom přijel a byl tam. Brala jsem ho, jakože za chvíli zase někam odejde.

Když s Vámi byl, věnoval se Vám nějak jako otec, hrál si s Vámi třeba?

On nám četl pohádky, pamatuju si, že jsem od něj slyšela Pejska a kočičku, potom nám četl Alenku v říši divů a příběhy o Mumíncích nebo třeba Broučky od Karafiáta. Tady si vybavuju, jak si lehl na gauč, my jsme na něho naskákaly a on nám četl.

Vy máte starší sestru Františku, podporovaly jste se nějak vzájemně? Vnímala jste díky sestře lépe tatínkova vězení?

My jsme to vlastně nevnímaly nijak špatně. My jsme to nebraly nijak úkorně, že táta je ve vězení. Když se něco řekne malým dětem, ony si stejně pod tím neumí nic moc představit. Máma se snažila na nás nepřenášet svoji úzkost, takže my jsme to braly jako úplně normální věc, že je táta ve vězení a pak že je zase doma. Se ségrou jsme měly a máme bezvadnej vztah a nemůžu říct, že bysme tím nějak trpěly, že táta je ve vězení. To spíš potom naopak, když se vrátil z Valdic, tak on hodně pil, a to bylo horší. Když byl doma, bylo to horší, než když byl ve vězení - pro nás. On nebyl žádněj rodinnej typ, kterej by dovedl sedět doma a hrát si s náma. Když se vrátil z Valdic, trpěl post-vězeňským syndromem, to nebylo nic příjemnýho, hlavně pro mámu. On měl dva roky ochrannýho dohledu a musel bejt doma, což pro něj bylo naprosto nepřijatelný, on potřeboval někde cestovat po Praze. Ne cestovat, prostě potřeboval mít svobodu. A ten ochranněj dohled spočíval v tom, že se musel hlásit denně na stanici v Telči, a bylo to pro něj úplně neúnosný a strašně tím trpěl. A hodně pil a řval a prostě to vůbec nefungovalo.

Vy jste se jednou vyjádřila, že trpěl manicko-depresivní nálady a že pro Vás bylo lepší, když měl depresi.

Vono to takhle zní jako hrozně, samozřejmě pro něj bylo lepší, když měl tu mánii, cítil se v tom dobře, ale pro jeho okolí to bylo dost nesnesitelný často.

Vy jste v jedné publikaci popisovala, že když k Vám někdo přišel na návštěvu, tak jste ho musela poučit o tom, jak se chovat, protože s tatínkem nebylo snadné vyjít. Jaký byl tatínkův temperament?

Byl hodně vzteklej. Nevim, jestli se dá říct, že byl obrovskej choleric, on měl víc těch tváří. On byl někdy strašně milej, hodnej, a když nepil, tak byl úplně úžasnej, jemnej, cituplnej člověk. Nic ho nerozházelo. Ale ten alkohol s nim udělal hrozně moc. A samozřejmě i ty maniodepresivní rysy. A to bylo jedno s druhym. Prostě když měl mánii, tak hrozně pil a nespál. Pro mě prostě to bylo nesnesitelný, když byl opilej. Třeba Františka se s ním dokázala snýst, i když byl opilej. Ale já jsem to prostě nemohla snýst a furt sem se s nim dohadovala, což bylo dycky takový na kordy.

Mně totiž přijde, že vy a sestra jste úplně protipóly, že ona je podobná otci, a Vy jste spíš podobná mamince.

Takhle je to takový trošku zjednodušený. Určitě z něho máme vobě dvě. Sestra se teď hodně změnila, teďka je taková uzavřená, studuje, denně mnoho hodin pracuje, ale určitě je hodně po něm. Ale já si myslím, že já po něm taky mám. My se tak jako doplňujeme. Na první pohled ano, to se může jevit, že já sem po mámě a Františka je po tátovi.

Mně to tak přijde proto, že ve sborníku Aby radost nezmizela autorky Moniky Elšíkové Františka publikovala deník. Tam mi skutečně přijde jako rebelka, úplně jako on.

To jo, ale Vy jí neznáte. Ona je v tom psaní takhle strašně extrovertní, ona v psaní dokáže napsat neuvěřitelné množství dobrého textu, ale ve skutečnosti je dost uzavřená a tichá. Já zase když píšu, tak to ze mě strašně leze a je to takový úplně minimalistický. Zase jsem ale sdílnější v komunikaci.

Když už jsme u toho psaní, Vy jste řekla, že jste k peru sedla až někdy okolo osmnáctého roku, že Františka psala už skoro od malička, a Vy až déle. Proč si myslíte, že až takhle dlouho jste k tomu zasedla?

Já jsem to prostě v sobě neměla. Člověk musí mít nějakou touhu něco napsat a to jsem prostě měla až v těch osmnácti letech. Ale byly to zase hrozně stručný texty nebo ty básně, já v tom psaní nejsem mnohomluvná.

Myslíte si, že ta touha mohla pramenit z toho, že jste se cítila povinována něco napsat, když Váš otec byl takový významný literát?

Ne, já jsem si naopak myslela, že se tomu úplně vymaním tadytomu rodinnému prostředí. Maturovala jsem z biologie a chtěla jsem jít studovat odbornou biologii, myslela jsem, že tomu úplně uniknu tomu rodinnému prostředí, ale ono si to člověk najde. Ta báseň k tomu člověku stejně přijde, on ji jenom zapíše. Po tom, co ke mně přišla první báseň, tak už chodily další a další, takže jsem je jenom zapisovala. Nebylo to úmyslné rozhodnutí, jako teďka začnu psát. To vůbec ne. Naopak mi to bylo přítěží, že jsem dcera, protože mě vždycky s ním budou srovnávat. Já jsem své básně původně posílala do různých literárních soutěží, třeba do Šrámkovy Sobotky a tak, a vždycky mě s ním srovnávali. Dokonce napsali, že sem produkt jirousovsko-floriánovského sadu a takový kraviny. I když potom vyšly nějaké recenze na tu první sbírku, tak mě s ním

samozřejmě všichni srovnávali. Člověk se tomu neubrání, tak to prostě je. Já tím jako nějak netrpím.

Vy máte dvě příjmení, souviselo to s tím, že jste chtěla zachovat odkaz otce?

Jo, mně toho jména bylo líto. Mně to připadá nespravedlivý, že ženská automaticky se musí vzdát svého jména. Ať se každé rozhodne, jestli to chce udělat.

Já se vrátím ještě k tomu vězení. Vy jste ho tam chodily navštěvovat všechny tři? Jak to na Vás působilo?

Jo, no, bylo to takový zvláštní. Byl to prostě takovej prostor, kterej neumožňoval člověku se tam uvolnit a navázat s tím člověkem nějakou komunikaci, protože to bylo hrozně studený prostředí a stál tam vždycky nějaký bachař a seděli sme přes stůl a vim, že ta komunikace byla vždycky taková ztuhlá.

Vy jste byla hodně malá, když ho zavřeli poprvý, tuším, že Vám nebyl ani rok. Pak někdy asi ve třech letech. Jak Vám to maminka vysvětlila? Řekla Vám to upřímně, nebo použila nějakou přijatelnější verzi?

My jsme si doma vždycky říkali všechno na rovinu. To by nefungovalo, kdyby máma si něco vymýšlela. My jsme věděly, že je ve vězení.

Dobře, ale jak můžete jako tříleté dítě pochopit, co se děje?

Máma nám to nějak popsala, že tady nemůže bejt a že je zavřenej v takovym domě, ze kterýho nemůže odejít. To sem si teď vymyslela, ale předpokládám, že nám to takhle nějak vysvětlila.

Pro Vás, ať to zní, jak chce, bylo teda lepší, když byl pryč? Nebo jste byly rády, když se vrátil?

Já můžu říct, že my jsme vážně rády nebyly. Pro nás to bylo vopravdu jeden čas strašlivý. Třeba to, že táta přijede na Vánoce. My jsme z toho měly hrůzu. Nebylo to s nim možný. Von třeba přijel v šest hodin večer, když sme večeřeli, dělal šílenej bugr, přivezl třeba cizí lidi. Začal něco vařit a celou tu atmosféru tím narušil. Takže jsme nebyli rádi. Nedá se to takhle zjednodušeně říct. Někdy jo, když přijel v klidu, tak sme byli rádi. A byli sme moc rádi, že tam je. Ale když přijel opilej a rozjetej, tak se to nedalo moc snášet. On prostě něco v kuchyni vařil, páčil to na plotně, zároveň na zahradě dělal oheň, do toho bílil i kuchyň. Prostě šílený narušení všeho. V pubertě sem

k němu vůbec nemohla najít žádný vztah. Já sem prostě neviděla to, co je za tím. Já sem prostě viděla jenom toho běsnícího otce a vůbec jsem to nechápala. Až v sedmnácti letech sem si přečetla Magorovy labutí písně a pochopila jsem, jaký on je ve skutečnosti, a že to, co je teď s ním, taky hodně udělali komunisti a ty kriminály. Tehdy jsem si k němu našla ten vztah, kterej by měl bejt, a vopravdu jsem ho velice milovala. Ale musela sem si k tomu dojít dost složitou cestou. A v pubertě sem vopravdu nebyla schopná s ním vyjít.

Proč si myslíte, že byl takovej? Vy jste říkala, že hodně udělali komunisti, předpokládám, že kriminály mu taky úplně nepřidaly. Proč už ale zezáчатку byl ten, který musel stále revoltovat, musel vždycky říct tu svou pravdu a nemohl jít s davem, a, jak se říká, „šoupat nohama“?

Protože se tak prostě narodil. Nějakým způsobem to v sobě měl. Jeho rodiče na něho asi taky byli hrozně přísný a všechno se to v něm takhle jako... prostě měl takovouhle povahu. S tím člověk nic nenadělá, prostě se tak narodí a je takovej. Potom ty vězení taky udělaly hodně, v těch Valdicích seděl s nejtěžšíma zločincema, a to není jen tak. To musí stát člověka strašný úsilí tam s nima nějak přežít.

Když se na to podíváte s odstupem času, vyčítáte mu něco? Že něco udělal nebo neudělal?

Ne, vůbec. Nic mu nevyčítám. Spíš je mi líto, že sme těch společnejch chvil neměli víc. Teďka, jak žil v Praze, že sem ho nevidala častěj. Že nemůže vidět vyrůstat vnoučata, toho je mi líto. Nemůžu ale říct, že bych mu něco vyčítala. On věděl, že dělá chyby a že dělá občas šílený věci. On to o sobě moc dobře věděl. Byl si toho vědomej, že je velký hříšník. Já mu to nijak vyčítat nemůžu a ani nechci. A nevyčítám.

A snažila jste se Vy nebo sestra mu někdy říct třeba „Tati, tohle ne, tohle už je dost?“

Jo, já sem mu furt něco takovýho říkala, z toho právě plynuly ty naše konflikty. Když sem studovala v Olomouci pajdák, oni ho chtěli na besedu. A já sem z toho měla úplnou hrůzu, že to bude ostuda. Trnula sem, co tam bude dělat. Já sem mu dycky říkala: „Táto, prosim Tě, nedělej ostudu.“ A on si dycky příšeřně naštvál: „Jakou ostudu?“ Bylo vidět, že to ale bere. A ostudu vůbec neudělal. Ta beseda nakonec byla skvělá, akorát potom, když sme šli do hospody, tak si pamatuju, že vylejval slivovici po stole, a zapaloval to. Ale to už mi přišlo i vtipný. Takže ne, ostudu neudělal. Potom ho chtěli na gympl

do Telče na besedu, tak sem mu znovu promlouvala do duše, takže já sem právě dycky mu to takhle říkala. Takže sme se občas raflí, ale dobrý.

Ještě se zeptám, maminka to s ním asi taky neměla úplně jednoduché. Ona musí být neskutečně silná žena, že to s ním vydržela a nezbláznila se z toho.

Ona je hlavně milující. Umí hnedka člověku odpustit. Když přijel znova, nevytahovala na něj žádný starý věci. Vždycky když přijel, tak k němu přistupovala jako ke člověku, kterého má ráda. Nevim, jestli je máma extra silná, takhle z pohledu cizích lidí jo, ale ona je spíš velice věřící. Nevim, jak bych to definovala. Prostě ho měla ráda.

Váš otec měl svůj určitý jazykový projev. Takový typický pro něj. Byl silně věřící. Jak si myslíte, že je možné, že používal taková slova?

Já si myslím, že se to nevylučuje. Já sem sice vyrůstala v katolickém prostředí, ale ne u bigotních katolíků. My sme otevření lidi. Že někdo mluví sprostě, se podle mě vůbec nevylučuje s tím, že by mohl bejt dobrej křesťan. Naopak dobrej křesťan si má bejt vědom svých prohřešků. Já neříkám, že to je správný mluvit sprostě, ale zase neříkám, že ten, kdo mluví sprostě, je špatnej. Pro mě se to nevylučuje. On prostě takovej byl. On byl ve skutečnosti tak strašně citlivej člověk a jemnej, že proto používal ty sprostý slova, aby na povrch působil jinak. On byl hrozně jemnej, zranitelnej, citlivej člověk. Jako hmyz s tenkejma křídla. Mně přijde, že on se tím obrňoval, proti tomu vnějšímu světu, aby ho to nezranilo. Aby měl nějakou obranu proti tomu všemu, takže proto ze sebe dělal takovýhleho rabijáka. Ja neříkám, že by to dělal schválně, ale prostě to byla podvědomá obrana proti tomu všemu. Ve skutečnosti byl velice zranitelnej a krásnej a jemnej člověk.

Když mluvíte o tom vnějším prostředí, přijde mi, že ho lidi buď úplně milovali, nebo úplně nenáviděli. Nic mezi tím. Po jeho smrti většina lidí mění své názory a snaží se vytěžit z toho, že pocházejí z Humpolce, že znají jeho památník a podobně. Co Vy na to, jako dcera, říkáte?

Je to takový divný. Mně to připadá k smíchu, že ty lidi se tím pořád takhle intenzivně zaobírají. My se tomu občas smějeme, třeba co vyvádí Dáša Vokatá nebo Čuñas. Nebo že každěj najednou tvrdí, že byl tátův nejlepší kámoš, že vytáhne nějakou geniální historku z hospody. Já jim to neberu, táta takovej byl. Ale...říkám si, že tady ten táta chybí, že by pár lidí potřebovalo dostat přes držku.

Když mluvíte o té Dáše, ona se hodně vyjadřuje, že byla otcovou životní láskou. Jak Vám je, když tohle čtete? Nevadí Vám to?

Člověk tu přece není od toho, aby řekl: „Já sem byla jeho největší láska!“ Jako kdyby to byla nějaká soutěž. To přece vůbec není potřeba tohle nějak posuzovat nebo se k tomu vyjadřovat. Ale bylo nám to jeden čas hodně protivný, i mámě. Potom sme si říkaly, že tím, že to bude tvrdit pořád dokola, že byla jeho největší láska, že se to přece nestane. Je to tak, jak to je. A není to soutěž. A my nemusíme vykřikovat do světa, kdo byl jeho největší láska. Prostě budeme zticha. Lidi mají svůj rozum, a tak si na to snad udělaj obrázek sami. Ona už toho trošku nechala, jak si našla Kaisera. Doma si z toho ale děláme srandu. Tam je totiž ještě taková okolnost, že my máme bratra, Daniela Degtěva. Na pohřbu se Dáša nezachovala moc hezky k jeho mámě. Daniela tam byla taky, ona s tátou měla vztah a narodil se jim ten Daniel. A když se vstupovalo na hřbitov, Dáša chytla naší mámu a vodstrčila tu Danielu a řekla: „Pojď, my sme stejně byly jeho největší lásky!“ A tu Danielu to hrozně mrzelo. Naopak byla hrozně ráda, že moje máma za ní přišla, podala jí ruku, vona z toho byla úplně dojatá, že toho je máma schopná. Že na ní nepohlíží s žádnou záští. A teďka k nám Dan jezdí a máma vo něm říká, že to je její nevlastní syn, hrozně ho má ráda. Že ta máma to taky takhle dokázala zpracovat. Vlastně kvůli tý Daniele se jí to manželství už definitivně rozpadlo a vona si z toho vzala to dobrý. Prostě je tady Daniel, kterej je na světě, je úžasnej, může za námi jezdit a je to prostě jeho krev. To je asi to, jak jste říkala, že máma je silná žena. Prostě si bere ze života to dobrý, to, co bylo špatný, tak rychle házela za hlavu, protože to není konstruktivní.

Takže s nevlastním bratrem vycházíte dobře?

Jo, skvěle. On je tátovi podobnej. Je prostě úžasnej, brácha. Studuje architekturu. Teďka právě Daniela zemřela, je to asi dva měsíce. Takže je z něj oboustrannej sirotek.

Musím se zeptat na jeho poslední chvíle. Vy jste říkala, že jste ho viděla v srpnu a on v listopadu zemřel. Zpětně je Vám to líto, že jste s ním v jeho poslední chvíle nebyla?

To je mi líto. Ale je to jen taková iracionální lítost. On podle mě už chtěl odejít. My když sme se byli podívat na místě, kde zemřel, tam byl kýbl plnej krve. Na stolku ležel mobil. Tohleto mi utkvělo, že on zřejmě hodiny a hodiny zvracel tu krev, ale nezavolal si záchranku. Prostě tu smrt přijal a už tady podle mě bejt nechtěl. Ať si Dáša tvrdí, co chce, že si budovali nějaký hnízdečko lásky a chtěli spolu se tetelit jako dvě hrdličky, já tomu prostě nevěřím. Von když byl schopnej si korigovat to zvracení, tak byl schopnej

si zavolat i pomoc. On ji prostě nezavolal, našli ho tam mrtvého a já si myslím, že tu smrt přijal a že už tady nechtěl bejt. Ne, že by spáchal sebevraždu, ale prostě přijal smrt, která přišla, a už nechtěl, aby ho někdo zachraňoval.

Když jste se to dozvěděla, co Vám jako první prolétlo hlavou?

Já sem začala hrozně brečet a bylo mi to strašně líto. Že už ho nevidím.

Je něco, co byste chtěla, aby zaznělo? Máte nějaké poselství?

Já si myslím, že je hlavně důležitý, že on byl vynikající básník. Já si fakt myslím, že ty jeho básně jsou mimořádný, a že by se lidi měli víc zaměřovat na ty jeho básně, než na to, že se někde slíkal v hospodě. To mi přijde jen jako taková epizoda. A v porovnání s těma krásnýma věcma, co napsal, je to úplně banalita, že se někde vyslák nebo tak.

7.5 Rozhovor 5

Přítel, spolupořadatel různých akcí a knihkupec Karel Kratochvíl, Humpolec

Co se Vám vybaví, když uslyšíte jméno Ivan Martin Jirous?

Nezlomnej, pevnej člověk. V další vlně umělec, básník, organizátor, rebel. Jeho dílo není zanedbatelný. Vystupoval všelijak, lidi ho měli za burana, buřiče, za rušiče kulturních akcí. Sám říkal, že je humpoleckej buran. Hlavně si myslím, že je potřeba na něj nahlížet celkově, se všim, co k tomu patří. I s tím, co ho v životě provázelo, s tou jeho povahou, která někdy byla taková, že byl naprosto nesnesitelnej a zralej na ránu. To všechno je Jirous.

Kdy jste se poprvé potkali?

To bylo krátce po revoluci v Jihlavě, tam tehdy hrála skupina Půlnoc v AMC klubu, kterej už neexistuje. To byla taková alternativa po Plastic People, než se dali podruhy dohromady. A von tam samozřejmě nemoh chybět. Ale to bylo spíš jenom v takový nezávazný rovině. A blíž to bylo krátce nato, na Lipnici. Na hradě tam bývaly festivaly nekomerčních kapel, divadelních představení, a tak dále. To už sme se trochu znali, ale tam sme se seznámili blíž. On jako autor, já jako jeho knihkupec. Pak jsme se scházeli buďto na různých akcích, nebo sem zajel, tak sme došli na pivo a popovídali si.

Vidíte ho jako mravní autoritu?

To je strašně těžký říct. Málo koho bych označil jako mravní autoritu. Moh se na to vykašlat, nedělat si problémy, to je pravda. Pokud se někdo označí jako mravní autorita, je to strašnej závazek. I když samozřejmě von už Ivan žádný závazky přijímat nemusí. Takže z pohledu, že měl pořád hlavu vztyčenou, že moh podepsat spolupráci nebo emigrovat, je mravní autorita, to je nezpochybnitelný. Věděl, co dělá, věděl, proč to dělá, a nenechal se nikým zmanipulovat do toho, aby jak se říká, šlapal brázdu a šel do šedé zóny, což je jeden z termínů, který sám používal.

Jak si vysvětlujete jeho přezdívku?

Je několik verzí. Ale jak si to vysvětluju? No, prostě Magor.

Byl podle Vás svobodný i v době nesvobody?

On i celá komunita kolem Němcovejch, kolem slavnýho bytu v Ječné a dalších. Ta komunita byla velice široká, a tam bylo spoustu lidí, který to vnímali podobně, byli svobodní i v době nesvobody. Vo tom je hezká kniha, Invalidní sourozenci od Egona Bondyho.

Co pro Vás znamená underground?

Podzemí, zjednodušeně řečeno. Když to vezmeme do kulturní roviny, tak jakási kultura, která vzniká a funguje mimo mainstreamové prostředí, nehledí na komerční úspěchy. A tím se dostává dost často právě do toho podzemí. A to není jen u nás, underground je v podstatě všude ve světě.

Čtete rád underground?

Čtu to rád, ale já to neškatulkuju. Nečtu to jenom proto, že to je underground. Prostě to čtu. Nejsem velkej znalec poezie, ale mám to rád. To označení je taky těžko uchopitelný, protože to každej může cítit jinak.

Je podle Vás Jirous tvůrčím duchem českého undergroundu?

Já to řeknu příměrem. On, intelektuál, naučil určitý lidi jíst příborem. On ty lidi dal dohromady, představil je i lidem z Charty 77, s Václavem Havlem. Takže to získalo ještě jiný rozměr. A věřim tomu, že kdyby nebylo jeho s jeho schopnostma, tak ty lidi by nevydrželi takhle při sobě, a že by ta komunita nebyla taková, jaká byla. Ta by se prostě rozprchla. Přestože byl často nesnesitelněj anebo i možná právě proto, byl to

takovej ten soudružnej a strašně tvůrčí prvek. Byl nezlomnej, když kapely nemohly hrát, protože nesměly, pořádal akce různého druhu, to byly ty baráky, spolupracoval třeba s Čuňasem. Neúnavně se snažil lidem umožnit setkávání. Vono to nebylo jenom vo muzice, to bylo hlavně setkávání, sdělování informací. Tam byla literatura, filozofie, bytový semináře. Neříkám, že sám, ale byl jeden z těch velkých hybatelů. A po celou tu dobu, a v podstatě až do své smrti. To znamená i v době už svobody.

Myslíte si, že to všechno začalo Plasticama?

To ne, to bylo setkání lidí, který se jednou museli setkat. Magor s Hlavsou, se Zajíčkem, a tady s těma lidma. Ty se prostě jednou potkat museli. Ale von samozřejmě se už projevoval tady tím stylem v 60. letech v časopisu Tvar, tuším. Von fotografoval, psal recenze, spolupracoval se svým pozdějším švagrem Janem Ságlem, s Dušanem Kadlecem. To byli takoví tři Humpoláci, který udělali díru do světa. To bylo i před tím, ale tam zákonitě se to muselo potkat.

Proč podle Vás musel vždycky revoltovat a nemohl se jednoduše přizpůsobit?

Asi to vycházelo z jeho povahy. Byl to prostě on. Já sem ho zase tak dobře neznal, ale protože to tak měl daný od přírody, ten charakter. Takový lidi sou. Podle mě ale nešel za každou cenu proti všem a všemu. Sou různý lidi anarchistickýho zaměření, který bojujou proti všemu, i svému okolí. Takovej si, myslim, zase nebyl. Ale takových lidí je spousta, ať to byli lidi, který s nezlomili před nacistickou totalitou, tak před komunistickou. A mnohdy to byli úplně obyčejný lidi, bezejmenní, vo kerejch se nikde moc nepíše, nikde se vo nich moc neví, ale kerý se postavili zlu primárně. Považovali to za mravně správný. Těch lidí je dost, ale samozřejmě, že v tom byl Jirous fenomenální. Protože nejen, že bojoval tou hlavou proti zdi, ale von jí dokázal i prorážet. Sám říkal, že bolševikovi zkurvil několik generací mládeže.

Jaký názor podle Vás na něj mají humpolečtí obyvatelé?

Jedni ho berou, druzí ho neberou. Jedni ho maj rádi, druhý mu nemůžou přijít na jméno kvůli tomu, že se choval nějak. Před čtyřmi lety jsme dávali dohromady jeho pamětní desku, tak to taky provázely různé narážky, ale nic významného. Pořád dokola ty samý řeči, že to byl vopilec, a dokonce feťák, proč by tady měl mít takovej člověk památník, nějakýmu vožralovi dělat desku... Ale to byly spíš takový výkřiky. Spousta lidí si spíš ten svůj názor nechávalo pro sebe, ať už pozitivní, nebo negativní. Ale je pravda, že potom na tu akci přišlo poměrně dost lidí. Je fakt, že ten vztah je u něj poměrně

polarizovanej. Lidi ho buď maj rádi, nebo nemaj, nic mezi tim. Neni tolik lidí, který by tohle splňovali. Ale určitě byli i lidi, kterym to bylo jedno, ale zase tolik jich nebylo. Ale u něj to asi tak je. Nenechával nikoho moc klidnym, vlažnym.

Když už jsme zabrousili na ocenění, v roce 2006 obdržel cenu Jaroslava Seiferta za celoživotní básnické, prozaické a esejistické dílo. Přišla ta cena včas? Byla oprávněná?

To bylo na Pražský křižovatce v kostele svatý Anny, v odsvěcenym kostele, kterej koupila nadace manželů Havlovejch, tam se to odehrávalo. O oprávněnosti já nepochybuj, to koneckonců ani nepochyboval Václav Havlů, kterej byl přítomnej, a i gratuloval. A nikdy není pozdě. Já sem tam byl taky, ten ceremoniál byl velice pěkněj, bylo to důstojný, přitom ne upjatý. Ivan byl dojatej, to na něm bylo vidět. Byl hodnej, žádnej průšvih. To je taky asi důvod, proč se mu tyhle ocenění vyhybaly, protože organizátoři mohli mít obavu, že to nějak zneváží. Ale tady se to vůbec nestalo, byl hrozně hodnej, trpělivej, bylo tam poměrně dost lidí, který s nim chtěli udělat rozhovor, a on byl velice trpělivej, každému vyhověl, takže tam to bylo v pohodě. Pak to mělo jakousi dohru v nějaký hospodě, ale tam sem nebyl. Prej to tam bylo zajímavý až do ranních hodin, ale to já už nevím.

Přijde Vám, že po Jirousově smrti hodně lidí změnilo názor, a naopak se chlubí významným rodákem svého města?

To sem nezaznamenal. Asi už přestaly útoky, přeci jenom některý lidi v sobě maj zárodky elementární slušnosti, že když už je po smrti a nemůže se bránit, tak už ho nebudou tak napadat. Ale žádný zásadní změny sem nepozoroval. Ty lidi, který ho měli rádi, ho maj rádi i dál. Já to ale moc nesleduju. Ono taky záleží, v jaký společnosti se člověk pohybuje. Já se pohybuju více v prostředí, kde není tolik nenávisti.

Vy také organizujete akce, například v září 2016 jste spoluorganizoval památkovou akci k připomenutí Jana Zábrany, Václava Havla a samotného Jirouse. Budou se tyto akce opakovat?

Samozřejmě, že by bylo dobré, aby se tyto akce děly. I když v dnešní době je to čím dál tím složitější. Úřady Vám můžou napařit likvidační pokuty. Já jsem třeba tu akci dělal naprosto neformálně, peníze na vstupný sem potom rozdál účinkujícím. V době, kdy se celej vesmír točí kolem přiznání a nepřiznání účtenky, tak to bude těžký. Ale rád bych občas, ne pravidelně, ale občas, něco uspořádal. Už mám něco v hlavě. Ale nebudu nic naznačovat, protože to ještě není jistý.

Podobných akcí je poslední dobou poměrně dost. Minulý rok se taky uskutečnila vzpomínková akce k pětiletému výročí úmrtí Jirouse, kterou pořádala paní Neomytková. To je dobrá známka toho, že to s tou společností není zas tak blbý. Já sem, co se tohohle týče, optimista. Samozřejmě je důležitý si ty lidi připomínat, kerý za to stojí, protože když si je nebudeme připomínat, tak o nich za chvíli nebude nikdo moc vědět. Jsou mrtvý, nikde nejsou vidět, protože prostě už nejsou. A pokud nebudou lidi, kerý nebudou jejich život a osobnost připomínat, tak by to nedopadlo. Takže záleží na nás a na dalších generacích, jak budeme tu historickou paměť oživovat, ať už jde o Jirouse, nebo o kohokoliv jinýho.

Přijde Vám, že je naše společnost povrchní?

Dycky existuje ta šedá zóna, dycky existuje společenství lidí, kerým to jedno není. Někdy je možná víc té skupiny, někdy té, ale povrchní? Já se setkávám jak s povrchníma lidma, tak s lidma zapálenýma pro věc.

Přijde Vám, že se společnost undergroundu brání?

Asi ne, zejména v dnešní době, kdy se to nejohavnější, co na světě je, dá najít na internetu během pár kliků. Myslim, že tohle už nikoho nepobuřuje, když se to zrovna neobjeví v hlavních zprávách. Underground není jenom vo sprostých slovech, to je prostě vo životě. Každý z umělců má svůj vyjadřovací způsob. Z toho to plyne. Hlavně si myslim, že většinová společnost ani neví, vo co de. Vono je to totiž taky daný tím, že lidi, kerý působěj v undergroundu, to znamená v tom podzemí, tak voni ani nemaj potřebu těm lidem něco vysvětlovat. Voni se slíknou duševně, v případě Ivana i fyzicky, a daji to ven. A vono si to už pak žije svým vlastním životem. Vydává se to. Tady je potřeba zmínit taky osobnosti jako je Jarda Erik Frič, kterej vydává knížky, Viktor Stoilov z nakladatelství Torst, vydavatelství Guerilla Records Vladimíra „Lábuse“ Drápala, kterej zase dělá cédéčka hudebním kapelám, to je strašně důležitý. Já myslim, že ani nemaj potřebu někde vysvětlovat, jak to mysleli.

Proč si myslíte, že své problémy řešil alkoholem?

Je těžký na to odpovědět. Ale on si fakt prožil peklo v těch kriminálech. Už jenom to, že byl odloučenej od přátel, od rodiny, od dětí. Navíc on byl v těch nejtvrďších kriminálech, to s člověčí psychikou zamává. Někdo má sklon si pomoci tím chlastem. I silný přehoří, jak se říká. I takovej element, jako byl Ivan Jirous, kterej se zdál bejt neustále nezlomnej a tvrdák, tak měl samozřejmě v tý své duši taky věci, kerý nebyly

na povrch vidět. Uměl bejt jemnej, uměl se vnitřně rozplakat. Pro člověka, kterej je svobodnej duchem, i když je zalígrovanej v těch nejtvrdších kriminálech, to muselo bejt peklo.

A tím se zase vracíme k té povrchnosti společnosti, protože ta viděla jenom ten alkohol a nehleděla na to, co za tím je.

Každěj vidí, co chce vidět. Jak sem říkal na začátku, to všechno on byl. Byl opilec, byl to rváč, byl to buřič, dokázal zkazit kde co svým vystoupením. Zejména v těch 90. letech, toho zvlášť bylo dost. Hodně lidí mluví o té situaci, když mu předávali čestné občanství města, že tam ztropil scénu. No a co, tak si na radnici zazpívali. Tenkrát byl jako beránek. Tehdy nic nezničil, některý lidi povytáhli obočí, ale že by něco vyloženě zničil, to ne. To byly jiný věci. My jsme se totiž na tý Lipnici taky sblížili po tom, co sme si dali po tlamě trošku. Kvůli pitomosti. Von začal bejt protivnej na někoho, úplně zbytečně mu nadával, a mě to štválo. Sem si říkal: „Tak seš Jirous, no a co? Tak si před tebou nesedneme na prdel.“ Tak sem mu to vytknul a řek sem, ať toho člověka nechá bejt. No a pak se do mě pustil. Dal mi takovej menší úder. Potom sme se tam viděli asi po hodině, on nesl pivo. A tam stál Pepa Janíček z Plasticů, tak sem Jirousovi řek, ať to pivo dá Pepovi, že mu to budu muset vrátit. A fakt mu poslušně dal to pivo, nechal si dát ránu, a v tu chvíli se v něm něco probudilo a říká: „Tak to musíme bejt kamarádi, protože ty seš jedinej po x letech, kdo mi dal ránu pěstí.“ Takže to bylo takový vtipný. A to bylo přesně ono, von se tam zachoval nějak, jak se mi nelíbilo, a já nejsem zase z lidí, který si před nějakou autoritou sednou na zadek. Tak sem mu to vytknul, jemu se to taky nelíbilo, a takhle to dopadlo.

Myslíte si, že jeho vězeňská tvorba je lepší než tvorba takzvaně „venku“?

Spíš bych řek, že ty věci psaný ve vězení, nejznámější Labutí písně, jsou dobrý kvůli naléhavosti daný tím prostředím, dobou odloučení. Když je člověk ve vězení, tak má asi poměrně dost jiný myšlenkový pochody, než člověk, kerej je na svobodě. Jak moc v tom hrál roli alkohol, to neumím posoudit. Podle mě to spíš bude daný tím prostředím. Von taky vykládal s nadsázkou, že mu vlastně komunisti zachránili život, když ho zavřeli, že by se jinak uchystal. Vězení ovlivnilo jeho tvorbu bezesporu významně, to by muselo ovlivnit každýho.

Vy sám máte rád jeho Labutí písně?

Ony sou dost naléhavé, někdy se v tom trošku ztrácím, neznám úplně stoprocentně souvislosti. Vona totiž měla taky vyjít kniha komentářů od Čuňase. Vono to právě mělo bejt i s Ivanem.

Myslíte si, že by to byl dobrý počín?

Osobně si myslím, že bych se v tom moc nešťoural. Jako ve spoustě básní sou různá jména, odkazy na někoho, tam není asi problém si zjistit, vo koho tam de. To není zase takovej problém, že jo. Ale analyzovat to nějak hlouběji. Tak zase sou literární vědci, kterých je to práce, aby ty texty analyzovali a dávali tomu nějakou tvář. Já bych ale pro to nebyl. Ten člověk, kterej to napsal, to napsal tak, jak chtěl, aby to vypadalo. Takhle to napsal, takhle to dal do vydání, a takhle to tady máš, milý čtenáři, a zamysli se nad tim, představuj si pod tim, co chceš. Každěj si může představovat něco jinýho, vnímat to nějak jinak. Já bych pro to vysvětlování taky moc nebyl. Jak říkám, faktický věci se nechaj dohledat.

Proč myslíte, že používal ten britký jazyk?

Já se nad tim nepozastavuju. Napsal to tak, jak to napsal. Je možný, že třeba kvůli tomu to není v čítankách, ale vono to zase není: co řádek, to nějaká vulgarita. Já si myslím, že ty tvůrci čítanek nebo úředníci na ministerstvu školství maj spoustu materiálu, ze kterýho můžou vybírat, aniž by mládež utrpěla. Asi to budou zase jen výmluvy.

Nepřijde Vám paradoxní, že věřil v Boha i přes to všechno, co se mu událo?

Takových je ale spousta skutečně věřících lidí, který nezanevrou na Boha, kvůli tomu, že se ocitnou ve vězení nebo v nějakých podobných situacích. Ta víra je tak silně zakořeněná, přestože nebyl vychovávaněj v nábožensky založený rodině. Ale spousta svatých se rekrutovala z lidí jako výběřčí daní ve starym Římě, druhej byl násilník a rváč, a přesto udržel víru. Ale tim to nechci zlehčovat. Věc víry je obecně strašně složitá věc a já si netroufám se pouštět do tady těch vod. Já ale myslím, že i když člověk nevyrůstá v náboženský rodině, neznamená to, že jeho víra nemůže být silná.

Víte něco o jeho rodině?

Moc ne, von vo ní skoro nevyprávěl. Otec byl, myslím, berní úředník. I když sme si povídali, tak se moc nezmiňoval o rodině. O sestře Zorce občas mluvil, s tou si byli dost blízky, vona byla taky umělec. Pak se ale přestali vídat, rozkmořili se nějak kvůli

švagrovi, Janu Ságlovi. Ságl se totiž bál, že kdyby udělali v Jirousově bytu štáru a našli tam fotky, že by se moh stát za to zodpovědným, jako fotograf, že by se ty lidi mohli dostat do nějakých potíží. Takhle to Ságl interpretuje.

Co říkáte na množství dokumentů, filmů a podobných materiálů o Jirousovi?

Sleduju to, vnímám to, kvalita je různá. Je to dobře, že to vzniká, jak o něm, tak i o undergroundu. Sledoval jsem třeba dokumentární řadu Fenomén Underground od Rychlíka na ČT, to mělo spoustu dílů. To bylo fajn, dozvěděl sem se tam vo spoustě věcí, který sem nevěděl, viděl sem tam lidi, který sem neznal, nebo znal jenom trošku. Je to fajn, že to vzniká. Viděl sem i komiks od Čuňase, já moc nejsem komiksovej uživatel, takže sem to jen prolít, ale já spíš dávám přednost normálnímu psanému textu v knížce. Je hlavně dobrý, že Stárek se vo tohle stará. On má ohromnej archív z období vzniku a působení undergroundu. A on tomu dává nějaký rámeček, dává to do souvislostí a spoluvydává různé publikace. To je záslužná a důležitá činnost.

Jaký je Váš názor na jeho posmrtně vydané sbírky?

Jsou trošku jiný, nejsou tak naléhavý. Ale možná jsem to jenom přečet povrchně, poezie je právě jeden ze specifických literárních útvarů, kterej nelze přečíst jednou a hned si udělat o tom obrázek. Tam je to potřeba hlouběji číst. Je pravda, že ty Akrostichy jsou úplně nový útvar. Já ale ty poslední sbírky nemám úplně načtený, takže se do toho nechci moc pouštět. Mám rád ty Labutí písně, ty jsou fakt silný. Mně se ale hrozně líbí taková malá sbírečka Ochranný dohled, to je vlastně o tom, když vylez z tý bání. A pak ještě sbírka, která není tak známá, ale mě to zaujalo, Magorovi ptáci. To bylo hrozně něžný, to mě zaujalo. Pak sem čet jeho korespondenci z vězení, z toho je toho taky dost znát.

Bližíme se ke konci. Jak si vybavujete den jeho smrti? Jaké byly Vaše pocity?

My jsme byli v sobotu, to bylo asi pět dní před jeho smrtí, v Arše na Poctě undergroundu. Von tam byl takovej bez energie, popíjel nealkoholický pivo, povídali sme si. Von se ptal na Humpolec, na lidi z Humpolce, jestli třeba ještě žijou jeho učitelé. Potom s Dášou Vokatou vodcházeli, domluvili sme se ještě, že náš zvali na nějaký akce. A pak přišla ta zpráva, to bylo smutný.

Je něco, co byste chtěl, aby zaznělo?

Aby radost nezmizela. Aby se zkrátka nezapomínalo.

Jestli mae necha's univ'it d'itv,
pote mae k tomu dovniti oseni,
nad kterym slunce stoji' v zenitu.

A komu stare' cihelny
prosimte vedle postar' mi,
aby shk v horku na mae' pad.

A c'afi na tom komu
aby klapeli toba'ky.

A nekdo kdo by kolem tel
k'nyjm pohlasenim se dostk
okraje toho oseni.

Kajon

Tuhle b'raictur povaiuju a nejlep'si
kterou jsem kdy k'psal.

Obrázek 1: Rukopis básně, kterou Jirous věnoval paní Neomytkové